

קובץ

באר התורה

(קסט)

פרשת אמור

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

יו"ל

ע"י מכון "יד יוסף"

לעילוי נשמת רבי יוסף מלכא בן עישה ע"ה

*

נשמח לקבל הערות והוספות ותגובות

ולהצטרפות לרשימת התפוצה

ניתן לשלוח ל:

as0583233587@gmail.com

פקס: 036770810

תוכן הענינים:

5.....	בדין מנהגי האבילות בימי ספירת העומר
17.....	האם מי שנעשה לו נס בזמן ספירת העומר יכול להסתפר ביום זה
17.....	האם אשה ישנה באיסור תספורת בימי ספירת העומר
22.....	בדין גילוח במקומות המכוסים לאיש, ובדין לא ילבש
41.....	קבלת הוראת מרן השו"ע
47.....	האם מותר לעשות לייזור בימי ספירת העומר
54.....	האם יש חילוק בין תספורת הראש לגילוח הזקן בימי ספירת העומר
58.....	האם מותר לספר חרדי לספר חילונים בספירת העומר שאם לא יסתפרו באיסור
59.....	האם מי שגילח בספירת העומר יכול לעלות לשליח ציבור
59.....	האם מותר להוריד שער שבין הגבות בספירת העומר, ומהו משום לא ילבש
62.....	האם בחור בשידוכים יכול להתגלח בספירת העומר
62.....	האם מותר להקל בגילוח בספירת העומר במקום שלום בית
75.....	האם מי שיש לו בר מצוה יכול להסתפר בימי ספירת העומר
82.....	האם מותר לאבי הבן בפדיון הבן להסתפר בספירת העומר לפני הפדיון
83.....	האם חתן בימי שבע ברכות יכול להסתפר

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

אבל שחל שלושים יום שלו בימי ספירת העומר האם יכול להסתפר
85

85 ראיה מדין שמיעת שירים בימי ספירת העומר

תגובת הרה"ג מרדכי יצחק שליט"א מח"ס תמצית גנת אגוז חולון.
94 בדין יין ורוד לד' כוסות

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

בדין מנהגי האבילות בימי ספירת העומר

מקור המנהג מה שנהגו במנהגי אבילות, איתא ביבמות דף סב ע"ב אמרו שנים עשר אלף זוגות תלמידים היו לרבי עקיבא מגבת עד אנטיפרס וכולן מתו בפרק אחד, מפני שלא נהגו כבוד זה לזה, והיה העולם שמש, עד שבא רבי עקיבא אצל רבותינו שבדרום ושנאה להם רבי מאיר ורבי יהודה ור' יוסי ורבי שמעון ורבי אלעזר בן שמוע והם העמידו תורה אותה שעה, תנא כולם מתו מפסח ועד עצרת, אמר רב חמא בר אבא ואיתימא רבי חייא בר אבין כולם מתו מיתה רעה מאי היא אמר רב נחמן אסכרה, ולכאורה מדברי הגמ' מוכח דהחיוב לנהגו מנהגי אבילות הוא עד עצרת.

ואמנם בבית יוסף סימן תצג כתב להביא מכמה ראשונים שאצלם הגירסא בגמ' עד פרוס העצרת, ושכן כתב הרד"א עמ' רמה בשם אבן הירחי ספר המנהיג הלכות אירוסין סו"ס קו בשם הרז"ה ושכן כתב הר"י אבן שועיב (דרשת יום א' של פסח דף מא ע"ד) וז"ל: שמעתי שיש במדרש שמתו מפסח עד פרוס העצרת והוא ט"ו יום קודם העצרת כאמרם עד פרוס הפסח, פרוס החג שהם טו יום בניסן ובתשרי וכשתסיר טו יום ממ"ט יום נשארו ל"ד והנה הם לג שלימים ומגלחים ביום ל"ד בבוקר כי מקצת היום ככולו עכ"ל, וכן הובא ברבינו ירוחם תוא"ח נתיב ה' חלק ד' יעו"ש.

ואמנם בעיקר דברי הב"י שהביא מהר"י אבן שועיב, ראיתי להרה"ג אי"ש דיין שליט"א מעיה"ק צפת במאמרו בקובץ מריח ניחוח מס' 304 עמ' 11 שכתב להעיר על מש"כ הב"י להביא בשם ר"י אבן שועיב תלמיד הרשב"א שהמנהג הוא שלא להסתפר, וכתב שעיינ בדפוסים חדשים וגם ישנים של הכת"י של תלמיד הרשב"א ששם כתב שנהגו לגדל שפם מפסח ועד עצרת ורוב העם נהגו להגדיל שפם רק עד ל"ג בעומר, אבל לא כתב שם כלל להמנע מתספורת, וכתב שאפשר שהיה כת"י של הדרשות ר"י אבן שועיב בידו של הב"י, וכתב שם שיש לברר כוונתו מה שיש לגדל שפם בלבד בספירת העומר וכתב שהרי הוא כאות צער וכמו שמבואר בשמאול ב' יט כה לגבי מפיבושת שלא עשה שמפו, ושכן נראה מדברי הרלב"ג שם, וכתב שם שאדרבא שע"י זה ניכר האבל ע"י שמגלחין הזקן ולא את השפת וניכר האבל כמבואר בירושלמי בר"ה פרק א' יעו"ש, ויעו"ש עוד במאמר הנ"ל מה שהאריך בזה, ולכאורה לענ"ד נראה דאולי הקפידא בזה הוא ע"פ מה שהביאו בשם האריז"ל שאת השפם גם אין לגלח בימי ספירת העומר, וכמו שכתב בשער הכוונות (שלהי דרוש האחרון מדרושי העומר וז"ל: מורי

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

זלה"ה לא היה מסתפר מבערב פסח עד ערב שבועות כלל ועיקר לא בר"ח ולא בל"ג בעומר עכ"ל, וכן כתב הרש"ש בנהר שלום (דף כה ע"ד) וז"ל: ובענין הגלוח בימי העומר צריך להזהר לשמור מאד שלא לגלח בשום אופן אלא ביום מ"ט וכמנהג האר"י זלה"ה ולא כמ"ש קצת מקובלים אחרים לגלח (ע"ב) במ"ח וכו' עכ"ד, וכן כתב להביא בשע"ת סימן תצ"ג סק"ח יעו"ש, ומ"מ לדינא אין קפידא גם לגלח את השפם בימי ספירת העומר אף שאינו מפריע לאכילה וכמו שמבואר לגבי חול המועד בסימן תקלא וא"כ כ"ש לגבי ספירת העומר, וכמ"ש בביה"ל ריש סימן תצג יעו"ש, ולא דמי לימי בין המצרים שמבואר בסימן תקנ"א שיש לאסור לגלח את השפם אלא א"כ מעכב את האכילה, יעו"ש, דהתם הוא דיני אבילות משא"כ בימי ספירת העומר שאינו אלא כמנהגי אבילות, ולא כדיני אבילות לגמרי, והבן, ויסוד זה יתבאר עוד לקמן. [ולענ"ד היה נראה להוכיח בדין גילוח השפם ששרי מהאי דינא דמותר לגלח את השפם בתער, וראה מה שנתבאר בזה בשו"ע יו"ד סימן קפא, וראה עוד במה שיתבאר בכ"ז בקונ' שערי יוסף בדיני גילוח הזקן ופאות הראש, ויו"ל שיראה אור בקרוב].

וזמן האיסור שיש לנהוג מנהגי אבילות, מצינו חמש שיטות בראשונים ובאחרונים, א). שיטת התשב"ץ (ח"א סימן קעח) כתב בשם הרז"ה שמתו מיום שני של פסח עד יום ל"ד לעומר, ומקור דבריו הוא לפי מה שמצא בספר ישן שכתוב שמתו עד פרוס העצרת, ועד פרוס העצרת הוא טו יום קודם חג העצרת, שכך מבואר בגמרא (מגילה כט ע"ב) שפרוס החג הוא טו יום לפניו. וכמו שהבאנו לעיל שכתב הב"י, ב). המאירי עמ"ס יבמות דף סב ע"ב כתב שפסקו מלמות כבר ביום ל"ג לעומר, וכן מבואר במור וקציעה סימן תצ"ג יעו"ש. ג). שיטת הרבינו ירוחם (אדם וחוה נתיב ה ח"ד) בשם התוספות שמיתת תלמידי רבי עקיבא היתה בל"ג יום שאין אומרים בהם תחנון מתוך כל ימי הספירה. ד). דעת המהרי"ל (הלכות שני חמישי ושני, והו"ד גם בדרכי משה סימן תצג אות ג') שמתו ל"ב יום, עד ל"ג בעומר, [ולשיטתו בליל ל"ג בעומר אין לנהוג מנהגי אבילות, ה). הלבוש (סימן תצג) כתב להביא עוד ביאור ושיטה בזה שתלמידי רבי עקיבא מתו במשך כל ימי העומר חוץ מיום ל"ג בעומר בלבד, שביום ל"ג לא מתו, ובס"ד נאריך בכל סוגיא זו של זמן ימי האבילות בפני עצמה.

ולדינא כתב מרן הבית יוסף בשו"ע סימן תצ"ג ס"ב כתב בזה"ל: נוהגים שלא להסתפר עד ל"ג לעומר שאומרים שאז פסקו מלמות ואין להסתפר עד

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

יום ל'ד בבוקר וכו', הגה, ובמדינות אלו אין נוהגים כדבריו כוו' ואין להסתפר עד ל'ג בעצמו ולא מבערב עכ"ל, וכתב בפרי חדש שם עמש"כ בשו"ע בזה"ל: ומש"כ בין פסח לעצרת עד ל'ג לעומר, בפרק הבא על יבמתו גרסינן אמרו שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לרבי עקיבא מגבת עד אנטיפרס וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה, תנא וכולן מתו מפסח עד עצרת, ומסיים התם דמתו במיתת אסכרה, ואפשר שמה שלא היו נוהגים כבוד זה לזה, היה מחמת איזה לשון הרע שהיה ביניהם, וכדאמרינן בפרק במה מדליקין (שבת לג.) סימן ללשון הרע אסכרה, ובמדרש בראשית רבה לא מייתי אלא שבפרק אחד מתו, אבל בסוף מדרש (רבה קהלת יא י) איתא שמתו בין פסח לעצרת, ובלשון זו יכולים אנו לומד בל'ג בעומר פסקו למות, אבל לשון תלמודנו משמע שנמשכה מיתתן עד העצרת, אבל דעת המחבר להקל מל'ג לעומר ואילך, וכמו שכתב ההגה, ועד ל'ג דנקט עד ועד בכלל קאמר וכדלקמן עכ"ל, ויעו"ש בסו"ד.

ואמנם לכאורה יש להעיר במש"כ הראשונים מנהגי האבילות, הרי בגמ' לא מוזכר המנהגי אבילות, ומצינו בזה במקור הראשון בשו"ת הגאונים (הלכות פסוקות סימן צד) שהובאה שם תשובת רב נטרונאי גאון וז"ל: וששאלתם למה אין מקדשין ואין כונסין בין סח לעצרת אם מחמת איסור אם לאו, תשובה, הוו יודעין שלא משום איסור נגעו בה, אלא מחמת מנהג אבילות שכך אמרו חז"ל (יבמות סב:) שנים עשר אלפים זוגות תלמידים היו לו לר"ע וכולן מתו בין פסח לעצרת על שלא נהגו כבוד זה בזה, ותאני עלה וכולן מתו מיתה משונה באסכרה, ומאותו שעה ואילך נהגו ראשונים בימים אלו שלא לכנוס בהן, מי שקפץ וכנס אין אנו קונסין לא עונש ולא מלקות, אבל אם בא לשאול לכתחילה אין אנו מורים לו לכנוס, ולענין קידושין מי שרצה לקדש בין פסח לעצרת מקדש לפי שאין עיקר שמחה אלא בחופה עכ"ל, והו"ד בספר האורה, וכן כתב הרי"ף גיאת בספרו מאה שערים הל' ספירת העומר דף קט ע"א יעו"ש, וכן כתב רש"י בספר הפרדס הלכות עצרת דף טו ע"ד יעו"ש, וכן מבואר בטור או"ח סימן תצג, ובספר כפתור ופרח לעמ' קנח, ובשו"ת התשב"ץ ח"א סימן קעח. ומכ"ז מבואר דאינו אלא מנהג ולא איסור, וכן ראה בשו"ת זרע אמת סימן סט דף עג ע"ב שכתב, שאי"ז לא תקנה ולא גזירת חכמים, אלא מנהגא בעלמא שנהגו בקצת מקומות להצטער על מיתת תלמידי רבי עקיבא כמו שכתב הטור או"ח סימן תצג ע"ש. ומדבריו מוכח דהוא רק מנהגא ונהגו כן בקצת מקומות ולא בכל המקומות.

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

וכן כתב באבודרהם (סדר ימי העומר ושבועות) שכתב ונוהגין בקצת מקומות שלא לישא אשה וכו' יע"ש, ומוכח דנהגו רק בקצת מקומות וגם נהגו שלא לישא אשה שהוא שמחה יתירה, וכן מוכח ממש"כ בשבלי הלקט סימן רלה שכתב ויש מקומות שנהגו שלא להסתפר לאחר הפסח עד לג בעומר וכן יש נוהגין שלא לישא נשים בין פסח לעצרת עכ"ד, ומוכח שהוא רק מקומות שנהגו, וכנראה שהכל תלוי במנהג המקומות אם החמירו על עצמם לנהוג מנהגי אבילות או לא, וכן מוכח ממש"כ בספר התדיר סימן לב שכתב בזה"ל: וימים שבין פסח לעצרת נוהגין אנו שלא לעשות חופה באותן הימים עד לג בעומר וגם נזהרין שלא ללבוש בגדים חדשים, שבאותן הימים מתו תלמידי ר"ע והרשעים נידונין בגיהנם באותם הימים, ויש מחמירים ונוהגין שלא להסתפר ג"כ ואל ישנה אדם ממנהג מקומו להקל עכ"ל, ומבואר מדבריו ג"כ שלא פשט מנהגים אלו בכל המקומות ורק מקומות שנהגו אסור להם לעזוב מנהגם.

והנה יש לעיין ממה שהזכיר בתו"ד שהרשעין נידונין בגיהנם באותם ימים, ומוכח לכאורה מדבריו שכיון שימים אלו ימי דין, ומשו"ה אין ראוי להסתפר, וכן מבואר בשבלי הלקט שם וז"ל: ואחי רבי בנימין נר"ו פירש הטעם מה שנהגו שלא לישא אשה בין פסח לעצרת לפי מה שמצינו בסדר עולם פרק ג' משפט רשעים בגיהנם שנים עשר חודש שנמאר והיה מדי חודש בחודשו, רבי יוחנן בן נורי אמר מם הפסח עד עצרת, שנאמר ומדי שבת בשבתו עכ"ל, וכה"ג כתב רבינו ירוחם תולדות אדה וחוה נתיב ה' ח"ד שנהגו להחמיר בזה לפי שהם ימי דין וז"ל: כי העומר בא מהשעורים כמו שקיבלו רבותינו ז"ל (מנחות סח ע"ב) מן הכתוב שאמר ואם תקרי במנחת ביכורים לה' כי על הבאת העומר הוא מדבר ואם זה אינו אלא חבו הוכו' ואמרו כתיב הכא אביבי וכתביב התם כי השעורה אביבי והוא קרבן הסוטה שבא משעורין מלשון סערת הב' ולכן אין כונסין נשים ומגדלים שפם ואע"פ שאמרו טעם אחר משום י"ב אלף זוגות תלמידים של רבי עקיבא שמתו עכ"ל, ואמנם כ"ז מוכח שהוא משום ימי דין אבל מדברי הראשונים דלעיל מוכח שהמנהגי אבילות הוא משום מנהגי אבילות.

ועוד טעם בזה יש ע"פ הקבלה וכמו שכתב הבא"ח בספרו הגדה של פסח אורח חיים עמ' רמ שכתב הטעם בזה ע"פ מה דאיתא בבראשית רבה (פרשה יא ו) פילוסופוס אחד שאל את רבי יהושעיה אמר לו אם חביבה היא המילה מפני מה לא ניתנה לאדם הראשון, אמר לו מפני מה אותו האיש מגלח פאת

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

ראשו, ומניח את פאת זקנו, אמר לו מפני שגדל עמו בשטות, אמר לו א"כ יסמא את עינו ויקטע את ידיו וישבר את רגליו על ידי שגדלו עמו בשטות, אמר לו ולאלין מיליא אתינן אתמהא אמר לו להוציאך חלק אי אפשר אלא כל מה שנברא בששת ימי בראשית צריכין עשיה כגון החרדל צריך למיתוק, התרומוסים צריך לממיתוק, החיטין צריכין להיטחן, אפילו אדם צריך תיקון ע"כ דברי המדרש.

וכתב בזה הבא"ח בזה"ל: ולפי"ז גם שערות הראש צריכות גילוח כי הן ממותרי הגוף כמו הערלה שצריכה קיצוץ מפני שהיא מותרי הגוף, כי האדם נברא בשערות הראש כדי שאחר כך יתוקן על ידי אדם שיסורו השערות ע"י גילוח בידי אדם, אבל שערות הזקן שנתנם הקב"ה באדם אחר היותו שלם בדעת, אין נחשבים אלו למותרות הגוף שצריך להסירם ע"י אדם, והשתא בזה ממילא מוכן הטעם שבאבילות אין מגחלים שערות הראש, כי התגלחת היא התיקון של הגוף של זה לכן אינו עוסק בתיקון הגוף של עצמו, ומן הראוי שגם בצפרנים לא יקוץ אותן, כי קציצתן היא תיקון הגוף, אך כיון וגידולם יש בו נזק שעל ידם ינקו הקליפות מן הקדושה לכן לא רצו לעשות זכר באבילות גם בצפרנים כיון שהעומר הוא אבילות ישנה.

עוד כתב הבא"ח בזה"ל: גם עוד טעם מה שתיקנו זכר לאבילות בשערות הראש לבלתי גלחן, כי ידוע שהם נפטרו בשביל שלא היתה בניהם אהבה ומירובי השערות שבראש שהם עומדים צפופים ורחוקים זה עם זה, כאילו עומדות ארבע וחמש בגומא בפני עצמה, שאם היו עומדות שתיים באותה גומא, היה ניטל מאוד עיניו של אדם, הנה מן ראייתן שהן חבוקות זו עם זו במקום צר, ילמדו בני אדם מוסר לעצמם להיות כולם באהבה זה עם זה, וכמו שאמרו בגמרא (סנהדרין ז א) כי רחמיתין הוה עזיזא אפותיא דספסירא שכיבן, השתא דלא עזיזא רחמיתין פוריא בר שיתין גרמידי לא סגי לן, רצונם שכשיש אהבה בין איש לבין אשתו יכולים שניהם יחד לשים על חודו של סייף, ואם אין אהבה זה עם זה, מיטה רחבה בת שישים אמות לא תספיק להם, לכן מאחר שהיה ביניהם קיטרוג, אנחנו עושים זכר בגידול שערות הראש המורים אהבה וחיבור כדי שגם אנחנו נשמר ונזהר בדבר זה עכ"ל.

ומ"מ לפי הקבלה המנהג הוא שלא להסתפר עד שבועות, (כמו שיתבאר להלן) ומוכח שהוא דלא כטעם השני שכתב הבא"ח לבאר, אלא משום שהוא ימי דין, דמקור הדין שיש להחמיר שלא להסתפר עד שבועות, כן מבואר בשער הכוונות (דרוש הפסח דרוש י"ב) וז"ל: ענין הגילוח במ"ט ימים אלו

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

לא היה מוז"ל מגלח ראשו אלא בערב פסח ובערב חג השבועות ולא היה מגלח לא ביום ר"ח אייר ולא ביום ל"ג לעומר בשום אופן ענין ל"ג לעומר שאסו' בהספד ותענית ובנפילת אפים דע כי הנה מ"ט ימי העומר הם ימי הדין כנ"ל שהם סוד הש"ך דינים המתמתקים בימים האלו בענין העומר והטעם הוא לפי שעדיין ז"א הוא כל מ"ט ימים אלו בבחי' קטנות עד חג השבועות. ובזה יתבאר טעם ענין מיתת כ"ד אלף תלמידי ר"ע בימים האלו והטעם למה פסקו למות בל"ג לעומר דע וכו' עכ"ל.

וכן כתב מרן החיד"א בברכי יוסף סימן תצ"ג סק"ו וז"ל: הרב מהר"י אשכנזי זלה"ה היה מחמיר כל הז' שבועות שלא להסתפר עד ערב חג השבועות. מר זקנינו הרב החסיד מהר"א אזולאי זלה"ה בהגהותיו כ"י. וכ"כ בהגהות הרב המקובל מהר"ר יעקב צמח זלה"ה. וכן הוא האמת ככתוב בספר הכונות מועתק מכ"י מהרח"ו זצ"ל (דף פו ע"ד). ודלא כהרב טור ברקת, ומי שכתב משם האר"י זצ"ל להסתפר יום מ"ח. והן אמת שמהר"ש בנו של הרב מהרח"ו העיד שפעם א' אביו נסתפר ביום מ"ח, ויאמר אביו שהיה לסיבה. ע"ש בספר הכונות. לכן הנוהגים כמנהג האר"י זצ"ל ראוי להחמיר עד ערב שבועות אם לא על פי סיבה עכ"ד, ועיין עוד במש"כ לגבי חתן במורה באצבע סימן ח' אות רכא יעו"ש, ומנהג זה הביאו גם בשע"ת סק"ח, וכה"ח שם סק"י ג' שאפילו אם יש ברית מילה אין לבעל הברית ואבי הבן להסתפר יעו"ש.

וכן כתב להחמיר הגרב"צ אבא שאול זצ"ל וכמו שהביאו בשמו עורכי הספר אור לציון בח"ג (פרק יז ס"ו הערה ו) וז"ל: שאלה. האם יש להזהר שלא להסתפר בימי העומר עד ערב חג השבועות. תשובה. יש לנהוג כדעת האריז"ל שלא לספר את שער הראש בימי העומר עד ערב חג השבועות. [בשער הכוונות דף פ"ו ע"ד כתב, שהאריז"ל לא היה מגלח ראשו עד ערב חג השבועות. וכן כתב הרש"ש בנהר שלום דף כ"ה ע"ד, שצריך להזהר מאוד שלא לגלח בשום אופן אלא ביום מ"ט וכמנהג האריז"ל, ואף לא ביום מ"ח. וראה עוד מש"כ החיד"א בברכ"י שם אות ו' ובמורה באצבע סימן ח' אות רכ"א. ונתבאר בספר אור לציון ח"ב במבוא הספר ענף ה' אות ה', שבדברים שאפשר בידו לנהוג כן, יש לנהוג כדברי האריז"ל, וכגון המנהג שלא להסתפר בימי העומר, ע"ש. וראה גם בספר ארץ חיים בקונטרס הכללים כלל י"ג, וכן בדבריו בסימן תצ"ג סעיף ג' לענין תספורת בימי העומר כדעת האריז"ל, ע"ש. וכן יש לנהוג, שלא להסתפר בימי העומר עד

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

ערב חג השבועות. ועל כל פנים אין שער הזקן בכלל זה, שכן הטעם בסוד הוא משום שהם ימי דין, כמבואר בשעה"כ שם, (וראה גם בפע"ח שער כ"ב פרק ז' ובנה"ש דף כ"ה ע"ד), ועיקר הדינין בשערות הראש, (וראה בשעה"מ פרשת קדושים), ועל כן המסדר זקנו במשך כל השנה, וכמ"ש הגרי"ח בתשובתו בשו"ת רב פעלים ח"ד קונטרס סוד ישרים סימן ה', שעל המדה אין לחוש, הרי שלאחר ל"ד בבוקר שכבר אין קפידא מצד ימי העומר, רשאי לסדר את זקנו. והוא הדין לגילוח הזקן באופן המותר [עכ"ד האול"צ].

וראה עוד בזה להגאון רבי רפאל ברוך טולידנו זצ"ל בקיצור שו"ע שלו סימן תמא אות ו' שכתב בזה"ל: האר"י ז"ל לא היה מגלח אלא בערב פסח ובערב שבועות, ולא בראש חודש אייר ולא בל"ג לעומר, ואנשי מעשה נוהגין כמותו, אפי' אם יזדמן מילה, לא יגלחו עכ"ד, ומ"מ אף לפי הקבלה הוא על שער הראש וכמו שכתב בעל וישב הים בהגהות עמודי הוראה, על ספר מורה באצבע, עמ' קנ"א וז"ל: ע"פ דברים אלו נראה דאין איסור מוסיף על דרך הסוד לספר הזקן בימי העומר, מלבד האיסור הנוהג בזה תמיד על דרך הסוד, וכמ"ש האר"י ז"ל בשער המצוות פרשת קדושים. דהרי רואים מכל הנ"ל שכל טעם איסור התספורת במ"ט ימים הוא משום הקוצץ שבראש, באופן דלאו בדיקנא תליא מילתא. והאמת בזה, שמעולם לא הוצרך הרח"ו ז"ל להזהר על איסור תיקון ועשיית הזקן לגבי ימי העומר, שהרי איסורו איסור עולם, וכמפורש להדיא בשער המצוות פרשת קדושים הנ"ל, שכתב שם שאין לנגוע בזקן כלל לא לקצץ ולא לתלוש שום שערה ממנו. והתשובה הנדפסת בשו"ת רב פועלים (ח"ד סוד ישרים סי' ה') בשם הרי"ח טוב ז"ל שמתיר קיצוץ שערות הזקן גם על דרך הסוד, כבר העידו גדולי תלמידיו שאינה ממנו, ונדפסת בספרו בטעות. ובלאו הכי כל הכתוב באותה תשובה, הם דברים מגומגמים ומוטעים, הפך דברי האר"י ז"ל, שעליהם בנה יסודותיו הרעועים והכשולים, וכמו שהוכחתי בארוכה בתשובה בספרי שו"ת וישב הים (ח"א סי' י"ד), ע"ש ותרו"ץ. ויש מקום לדייק מזה, שהנוהג תדיר על פי פסק השולחן ערוך המתיר לקצץ זקנו, ואינו חושש לדעת הזוהר והאר"י ז"ל האוסרים בזה, אין עליו איסור מוסיף על דרך הסוד בימי העומר לאחר ל"ג, שכבר נסתיימו ימי האבילות וחיוב איסור תספורת על פי ההלכה, דהרי דאיסור התספורת בכל מ"ט ימי העומר שעל דרך הסוד, הוא רק בשערות הראש בלבד, עכ"ד, ועיין עוד במה שהאריך בזה בשו"ת וישב הים (ח"ג סימן טו). וראה עוד במה שכתב להאריך בזה

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

הגרבי"צ מוצפי שליט"א בספר תורה בציון, ובמשנ"ב תפארת ח"ה סימן תצג.

ומ"מ מה שנקט באול"צ שיש להחמיר כדברי הקבלה, כבר העירו בדבריו שאין צריך מעיקר הדין בזה, שהרי בשו"ע כתב להתיר מל"ד בעומר, ואי"ז אלא כמחמירים ונוהגים ע"פ הקבלה, וממילא אין להורות כן לרבים, וכן כתב בקיצרו שו"ע ילקו"י סימן תצג סט"ז יעו"ש, וכן נראה בילקו"י ספירת העומר מהדורת תשע"ט עמ' תנג שכתב בזה"ל: פשט המנהג אצל כל הספרדים ובני עדות המזרח שלא להסתפר בימי הספירה עד יום ל"ד לעומר בבוקר, ואינם מסתפרים ביום ל"ג בעומר כמנהג האשכנזים, אלא בל"ד לעומר בבוקר, ולאחר מכן מותר להסתפר בכל עת שירצה עכ"ל.

וכן הוא דעת מרן הקה"י זצוק"ל כמבואר בארחות רבינו (מהדורה ישנה ח"ב עמ' צה) שאלתי את מו"ר זצוק"ל בל"ג בעומר תשמ"ה אם יש מקום להחמיר כהאריז"ל וענה לי אני יודע שהיו מדקדקים גמורים שלא הסתפרו בספירה ולא בל"ג בעומר רק בערב שבועות וחזר ע"ז כמה פעמים באמצע אמר לי תראה מה שכתב במ"ב, ואח"כ חזר עוד פעמיים ואמר כנ"ל עכ"ד, ויעו"ש עוד בזה במנהג החזו"א, ובכל מנהג ירושלים בזה ראה בספר עיר הקדוש והמקדש ח"ג פרק כה אות יד, ומנהג ארץ ישראל הוא כמ"ש בשו"ע, וכן מורינו לרבים, וכמו שאמר לי בזה מו"ר הגר"ע פריד שליט"א.

ובעיקר מנהגי האבילות בימי ספירת העומר, לכאורה ספירת העומר לא דמי לימי בין המצרים, וכמ"ש בשו"ע בהל' בין המצרים סימן תקנ"א סעיף יב בזה"ל: תספורת שבוע זה אחד ראשו ואחד כל שער שבו אסור עכ"ל, וכן כתבו בעוד פוסקים, שמוכח שהוא בכל שער הגוף, ואמנם נראה שהוא דוקא בבין המצרים שהוא משום דין אבילות, וכמו שבדיני אבילות איתא במסכת שמחות פרק ז' הלכה ב' בזה"ל: לתספורת כיצד אסור בנטילת שער אחד ראשו וא' שפתו ואחד זקנו ואחד כל שער שבו עכ"ל, וכן איתא בתוס' ביבמות דף מג ע"א בד"ה במקום שמותר, וכן בשו"ע יו"ד סימן שצ ס"א, שאפילו בית הסתרים הוא אסור, אבל בספירת העומר אף שהוא מנהגי אבילות מ"מ נראה דאינו כדיני אבילות, שבשו"ע סימן תצ"ג סעיף ב' כתב בזה"ל: נוהגים שלא להסתפר עד לג לעמר שאומרים שאז פסקו מלמות וכו' עכ"ל, דהיינו דהוה רק ממנהגא שלא להסתפר, ואם הוא היה איסור להסתפר בכל גופו היה צריך השו"ע לכתוב כן, וכן ראיתי שכתב לדייק בשו"ת אבני דרך חלק יא סימן עג.

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

ואולם הגר"ע פריד שליט"א אמר לי שלכאורה דין ספירת העומר הרי הוא כמ"ש בשו"ע לגבי בין המצרים, ואולם זה אינו כדמוכח מדברי השו"ע, ואכן כמו שאמר לי הגר"ע פריד שליט"א כן כתב בשו"ת אור לציון חלק ג' פרק יז תשובה ד' שכתב שם שאלה האם מותר להסיק שערות משאר חלקי הגוף בימי העומר, והשיב בזה"ל: אין להסיר שערות מכל חלקי הגוף בימי העומר, ובביאורים ובמקורות שם כתב בזה"ל: בשו"ע סימן תצ"ג סעיף ב' מבואר שנהגו שלא להסתפר עד ל"ד לעומר ומשום אבלות על תלמידי רבי עקיבא שמתו באותו זמן כמבואר שם בס"א, ונראה שכמו שלענין אבלות מבואר בשו"ע יו"ד סימן ש"צ סעיף א' שאבל אסור לגלח שער אחד שער ראשו ואחד שער זקנו ואחד כל שער שבו וכן לענין תספורת בשבוע שחל בו תשעה באב כתב מרן בסימן תקנ"א סעיף י"ב תספורת שבוע זה אחד ראשו ואחד כל שער שבו אסור א"כ ילמד סתום מן המפורש ואף לענין תספורת בעומר אחד ראשו ואחד כל שער שבו אסור וראה להלן בבאורים לתשובה ו' לענין תספורת הזקן לאחר ל"ד לעומר. עכ"ל, ולענ"ד לא הבנתי בדבריו וילמד סתום מן המורש, הרי הכא דברי השו"ע אינם סתומים שהרי בהדיא כתב רק להסתפר, ולא כתב השו"ע להתגלח כמ"ש בטור בהל' ר"ה שהיו מגלחים זקנם, ¹ ובע"כ דהכא האיסור הוא רק על שערות הראש, ופלא

¹ . ובדעת הבא"ח האם מותר לקצץ את הזקן ובדין ובמעלת גידול זקן, הנני מצרף מש"כ בזה במק"א במה ששאל אודות הסתירה בין מש"כ רבינו הבא"ח שאין איסור להוריד קצת מן הזקן, למש"כ בשו"ת רב פעלים להחמיר בזה. ואציג בזה את עיקרי הדברים, ובמש"כ בזה כפי הנראה לענ"ד, בעזרת החונן לה' דעת.

הנה בשו"ת תורה לשמה (סימן תמז) נשאל האם מותר לקפל את הזקן לבני אדם שזקנם ארוך, ומחמת גנאי הדבר רוצים לקפל את הזקן, והשיב, בזה"ל: ודאי זקן שהוא גדול וארוך עדיף טפי לפי סודן של דברים, יען כי ידוע הוא כי דיקנא עילאה דא"א הוא מגיע עד טיבורא דליבא וכנזכר בדברי רבינו האר"י זיע"א וכן הוא באדרא, וא"כ השתא מי שהוא זקנו גדול וארוך שמגיע עד טיבורא דליבא הוא עדיף ומשובח ביותר ושפתים ישק, שהוא דומה לבחינה העליונה שכך הוא באמת השרש של הדיקנא למעלה ועל כן אותם בני אדם שברא להם הקב"ה זקן ארוך והם מתחכמים לשנות המתנה טובה הזאת שנתן להם ה' יתברך ורוצים לקצר זקנם בהגבהת השערות למעלה אף על פי שהם נוהרים שלא לחתוך אותם חס ושלום עם כל זה לאו שפיר עבדי וצריך להניחו כמו שהוא ולשמוח בגודלו והיה זה שלום ואל שדי ה' צבאות יעזור לי. עכ"ל. [נראה עוד בס' מאור ישראל תולדות הבבא סאלי עמ' 90 שכתב, שלא יתכ שבדר שהוא פארו של אדם שמישהו יתבייש ממנו וציווה עליו שלא יוסיף לקפל את זקנו יעו"ש.

והנה בשו"ת תורה לשמה הנדפס ע"י חברת אהבת שלום כתבו להביא מש"כ להעיר הגר"י הלל שליט"א בשו"ת וישב הים (ח"א סימן יד) שהנה בשו"ת רב פעלים ח"ד בקונטרס סוד ישרים סימן ה' כתב הבא"ח מהאירז"ל שיש איסור גדול לעקור או לתלוש בידו אפילו שער אחד בלבד

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

בכל מקום ובפרט בזקן כי הם צינורות השפע והוסיף שמבואר שאם עיקרו של שער נשאר ורק קוצץ מאורך שלו לא נעקר הרמז הנרמז משמים באותו שער ועל המדה אין לחוש עכ"ד, וכן ראה עוד בתורה לשמה סימן רטו שאסור לתלוש אפילו שער אחד וכו',

ונשאל בזה מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א בס' תשובות הרח"ג גרנדש סימן רנו, והשיב בזה"ל: אינו סתירה דעיקר הענין קאמר עכ"ל, וראה עוד בס' אישי ישראל בתשובת הגר"ח ק תשובה י"א שנשאל בסימן ד' סעיף יט מבואר בשו"ע מגלח ראשו צריך נט"י ושאלו מה הדין מגלח רק זקנו, והשיב בזה"ל: אסור לגלח זקנו עכ"ד, ומבואר דאסור

וראה עוד בס' הדרת פנים זקן ח"א ערך בעל בן איש חי והעיר בזה שגם שיש מעלה באורך הזקן הוא היפך ממש"כ שם שעל המדה אין להקפיד יעו"ש. וע"עבכבן איש חיל ח"א בדרושים לשבת זכור דף כג ע"א.

וע"ע בשו"ת וישב הים ח"א סימן יד, כתב ליישב בכ"ז, ואין הספר תח"י. ועוד במעלה בגידול הזקן, ראה בספר חסידים סימן קצט, וביערות דבש ח"ב דרוש ה', ובבאר הגולה סק"ד.

ובכל דין זה יש להוכיח מהא דאיתא בירושלמי ר"ה פרק א' הלכה א' אי זו אומה כאומת הזאת בנוהג שבעולם אדם יודע שיש לו דין וכו' ומגלחים זקנם ואוכלין ושותין ושמים וכו' יעו"ש והובא בטור או"ח סימן תקפ"א, וקשה הרי אסור לגלח הזקן, ומוכח דמדינא אין אסור, ובשד"ח (כללים מערכת הגימל אות עה) הביא בשם ספר רוח חיים שהקשה על הירושלמי הרי אסור לגלח הזקן, ומצינו בזה כמה ישובים בילקוט (פ' ותאחנן אמז תתכה) וכן התבש"ץ (למס' ר"ה) ועוד, כתבו לגרוס ומגלחין שערן וכו' וקאי על שערות הראש ולא על שערות הזקן יעו"ש, וע"ע בשו"ת מנחת אלעזר (ח"ב סימן מח) שכתב להכריח כגירסא זו, שהרי הלשון ומגלחין זקנם בפשטות פירושו גילוח בתער, אך זה א"א שהוא אסור מה"ת ולכן צריכין לדחוק ולפרש שהכוונה גילוח במספריים כעין תער, אלא דגם פירוש זה א"א לבאר דא"כ יוקשה על שיטת הרא"ה שהובאה בחינוך מצוה רכב דס"ל דגם מספריים כעין תער אסור, ומה שאיתא במשנה שאינו חייב עד שיטלנו בתער, וכן פסק ברמב"ם בפ"ב מהל' עבודה זרה ה"ז וז"ל: ואינו חייב עד שיגלחנו בתער שנאמר ולא תשחית את פאה זקנך גילוח שיש בו השחתה לפיכך אם גלח זקנו במספריים פטור עכ"ל, והיינו דפטור אבל אסור, וא"כ קשה דיוצא דהרא"ה ועימיה סותרים דברי הירושלמי, ובע"כ דהיינו דוקא מסתפרין, ועוד הכריח כן דא"כ הרי ההידור הוא שהם לא נראים מנוולים ואי נימא שמגלחין רק הזקן א"כ לא נראים שבטוחים בדין ובע"כ דהכוונה לשער הראש יעו"ש, אולם לענ"ד נראה דב' הטענות אינם מכורחות הטענה הראשונה י"ל דהרמב"ם והרא"ה פסקו כבבלי ולא כירושלמי, ובטענה הב' י"ל דהרי קימ"ל שחייב לגלח לכבוד החג, והנה כתבנו בשער יוסף אלול תש"פ לדון איך יש מצות גילוח בערב ר"ה הרי יש חיוב להתגלח לפני סוכות, ובע"כ די"ל דהכוונה דוקא על גילוח השערות. אלא דיש לדון בזה ממש"כ בס' עמודי ארזים שהרי הטור סיים "לפיכך נוהגים לספר ולכבס בער"ה" ואם איתא דהגירסא לגלח זקנם, הוי ליה לסיים לפיכך נוהגין לגלח ולכבס בער"ה יעו"ש.

ב', בשו"ת צמח צדק (סי' י' סימן צג אות כ), כתב שפשוט דהיינו הזקן לבד החמשה פאות וכיון דיש כמה דעות מה הן הפאות ע"כ ודאי א"א ליגע בזקן כלל יעו"ש, ובשד"ח (כללים מערכת הגימל אות עה) כתב דנראה שכן הוא דעת שו"ת מרה"י ברונא סימן ט' עכ"ד.

ג'. בשו"ת תורה לשמה (סימן שצ) כתב שמש"כ מגלחים זקנם קאי על שער השפה, שבאמת גם שער השפה הוא בכלל הזקן ונקרא זקן אלא שהותר לחתוך כאן מה שמעכב האכילה והואיל

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

והואיל והיה זה ידוע אצלם שכן היה המנהג מימות הראשונים לתקן שער השפה, לכן אמרו במדרש סתם מגחלים זקנם ולא חשו לפרש להדיא שער השפה דלא אתי למטעי מאחר דידוע הוא ע"כ.

ד' בספר עמודי ארזים (סימן ד) כתב ליישב שהוא בכלל הכלל דאין למדין הלכה ללא מדרש ולא מאגדות וזהו אף כשאין סותרין את דברי התלמוד וכ"ש היכא דאיכא סתירה ביניהם ובפרט שכתב הרמב"ן והו"ד בתשובות הרשב"א המיוחסות לרמב"ן סימן צו, וז"ל: כבר ידעת שרבו השיבושים והנוסחאות בירושלמי והסיבה הגדולה הוא מיעוט השגחת הלומדים בו, ואין עומדין עליו רק אחר בדור. יעו"ש. אלא דלענ"ד זה קשה לומר כאן דהרי הטור הביא דין זה להלכה, ובשו"ע פסק כן.

ה'. והנה במראה הפנים על הירושלמי שם, כתב לפרש שהכוונה שמתקנים הזקן ומייפין אותו אבל לא שמגלחים אותו יעו"ש, וא"כ א"ש שאין שום איסור להוריד מהזקן כל עוד שאינו מורידו לגמרי.

ו' וראה עוד בחידוי הרי"ם על התורה (עניני ר"ה) שכתב לבאר שהרי מדין תורה איכא ה' פאות והם ידעו היכן מותרין לגלח.

עוד יש לדרון מזקנו של אהרן דהנה איתא בגמ' בהוריות דף יב ע"א ובבבן יהודיע לבא"ח כתב שם, שלפירש"י קשה שהרי לפי דברי רבינו האריז"ל האמיתיים דאין לגלח בשום מקום מן הזקן ורק להסיר משער השפה אם הוא מעכב את האכילה הוא דשרי, וכתב ליישב וז"ל: ונ"ל כוותיה דהרמ"ה ז"ל ולא מטעמיה דלעולם מספר ר"ל מגלח והיינו כשהיו מגלחין לו שערות ראשו ומה שעולות ויושבות בעיקר זקנו, היינו כדי שלא יגע בהם המגלח בגופו או במלבושיו בשעה שמגלח לו ראשו שהוא עומד אז כנגד פניו ואוחז בראשו ומגלחו דאז נדבק בעיקר הזקן שאין נראין חוצה ולא יגע בהן המגלח לא בגופו ולא במלבושיו עכ"ד. וראה עוד קונטרס שערי שיח על הש"ס עמ' מט שהשיב מרן הגר"ק חוף ממקום הפאות, וכן הביאו שם ששמע מאביו הקה"י. וראה עוד בספר שיח השדה על מסכת מו"ק דף כו ע"א בד"ה שם מגולחי זקן, וע"ע בכה"ח למרן החבי"ף סימן כז אות יד, וע"ע בכ"ז גם בספר תפארת בנים סימן ד' באריכות בכל זה ועל הרמ"ע מפאנו, וע"ע בבאר היטב יו"ד סימן קפא סק"ה, וראה עוד בשו"ת חת"ס (או"ח סימן קנט) כתב ללמד זכות למי שמגלח שהרי המקובל הגדול רבי מנחם עזריה מפאנו גילח זקנו, ובס' דרכי תשובה (יו"ד סימן קפא) כתב לדחות טענה זו יעו"ש.

והנה סופר שנשאל הגר"ח מוואלזין בעת חפיפת זקנו בערב שבת קודש מאחד מצדיקי תלמידיו רבי זוהר והשיבו עיין בזוהר שלי, ושפתח התלמיד את הזוהר שלו מצא שכתב בגליון המאמר למאן דאושט ידוי בדיקנא בתער, והיינו דוקא למי שמגלח בתער.

וראה למהרח"ו בשער המצוות (פרשת קדושים דף כד ע"א) שכתב, וענין פאות הזקן הנה גם הם צינורות של שפע וכו' והייה מורי נזהר מאוד שלא לחתוך שיער הזקן כלל לא בתער ולא במספרים לא למעלה ולא למטה ולא בשום מקום מהזקן אפילו למטה תחת הזקן באותן שערות קטנות החופפות על הגרון ממש אבל השיער שבשפה העליונה המעכב את האכילה היה קוצצו במספרים, ולא עוד אלא שהיה אומר שאיסור גדול מאוד הוא לעקור או לתלוש בידו אפילו שצרה אחת בכל מקום בזקנו כי הם צינורות של שפע ולכן צריך האדם ליזהר שלא ישם ידו בזקנו למשמש בו שלא יעקור ויתלוש איזו שצרה עכ"ל.

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

על מה שהביאו במשנ"ב תפארת דברי האול"צ בשתיקה, שיש לאסור לגלח בכל שער הגוף, כמו דין אבילות.

ולצורך בריאות מותר לגלח בימי ספירת העומר וכמ"ש בערוך השולחן סימן תצ"ג סעיף ג' וז"ל: וכן נהגו במדינות אלו שלא להסתפר בימים אלו והוא ג"כ עניין אבילות ומי שהסתפר קונסין אותו על שעבר על המנהג ולא עשה מצוה ופשוט הוא דאם צריך לבריאותו להסתפר דמותר, וכן כשיש מילה בימים אלו מותרים בעלי הברית דהיינו המוהל והסנדק ואבי הבן להסתפר ביום שלפני המילה סמוך לערב מפני שיו"ט שלהם הוא עכ"ל,

והנה מדבריו מוכח שקונסין אותו, והוא נפק"מ למה שהבאנו מהילקו"י לדון בילקו"י האם מי שגילח בספירת העומר יכול להיות שליח ציבור.

ואמנם במועד לכל חי סימן ו' אות א' שכתב בזה"ל: לענין תספורת ונישואין, רובא דעלמא נוהגים עד ל'ג, אך לא המחמיר בתספורת עד ל'ג מחמיר בנישואין, כי האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי, וכן לאידך גיסא דמסתפר קודם ל'ג באיזה ימים, לא בעבור זה יוכל לעשות נישואין קודם ל'ג, והטעם דבתספורת ובנישואין אינן קונסין עיין בשיירי כנסת הגדולה טעם נכון וברור עכ"ל.

וכמו כן יש להוכיח בכ"ז מהא דאיתא בגמ' בברכות דף יא ע"א משל לאחד שאומרים לו זקנן מגודל אמר להם יהיה כנגד המשחיתים, וכתב בחידושי הרשב"א שם, כלומר אומר לאחד מפני מה אתה מגדל זקנך, אמר להם כנגד אותם שהם משחיתים זקנם ולהוציא מלבם, וכך היא שנויה בתוספתא ובירושלמי אמרין לאחר מפני מה זקנך מגודל אמר להם כנגד המשחיתים ורש"י ז"ל לא פירש כך עכ"ד, ומוכח שאין איסור מצד עצמו לספר את הזקן

וכמו כן יש לדון מהא דאיתא בירמיהו (מא ח) "מגולחי זקן וקרועי בגדים" ובע"כ דשרי לגלח מזקנו כל שמשאיר שערות, וראה עוד בריטב"א במכות דף כ' ע"ב שיש להמנע מלגלח משום מראית העין. וי"ל דהיום לא שייך דין זה. וראה בלקט יושר (חיו"ד עמ' 17) כתב, על רבו בעל תרומת הדשן שהיה לו זמן זקן קצר מעל פיו וא"ל משום לא תשחית פאת זקנך אבל אינו אומר לי שהוא אסור לגלח. ומוכח דאין לחוש בזה למראית העין.

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

האם מי שנעשה לו נס בזמן ספירת העומר יכול להסתפר ביום זה

ובמועד לכל חי (סימן ו' אות ה) כתב שמי שנעשה לו נס בימי ספירת העומר יכול להסתפר גם בספירת העומר כיון שהוא יו"ט שלהם וז"ל: נהגו בעירנו איזמיר יע"א איזה משפחות שיש להם פורים ביום ח' לחודש אייר והם מאנשי א"י כיאו יע"א שנשעה להם נס וקבעו אותו היום פורים לדורות, וכמו כן יש משפחות דבאים מאנשי אנגוריה ויש להם פורים ביום אחד עשר לחודש הזה ואין אומרים בהם תחנונים ויש מהם שמסתפרים בהם כי יום טוב שלהם הוא (ועיין מה שכתב מורינו הרב משה אלשקר בתשובות סימן מט ובסוף ספר חיי אדם יעויין שם) ומכל מקום מה שנוהגים למי שאין לו פורים, דלוקח מעות מי שיש לו פורים כדי להסתפר טעות בידם כי אין היתר בזה כלל, ומיהו מי שיש לו פורים שהוא יום טוב שלו מצד אמו חייב לעשות, דהרי מצינו בתוספות דעירובין דף מא ע"א ד"ה מבני סנאב דכתבו וזה לשונם, ואע"ג דרבי אליעזר בן צדוק כהן היה כדמוכח בפרק כל פסולי המוקדשין בבכורות דף לז גבי רבי אליעזר בר צדוק דהוה ליה בוכרא וכו' שמא אמו היתה מבנימין וכו' יעויין שם, הרי דמצד אמו חייב הבן לנהוג היום טוב שקבלה אמו ודו"ק עכ"ל. ובשו"ת ישכיל עבדי ח"ו סימן ו. [ואמנם היו שכתבו לדון לגבי תספורת, ביום הקמת המדינה שחל בימי ספירת העומר, ואמנם הרי כל הזמן מוזיזים את יום זה, וממילא לא חשיב, ואף דהגר"ע יוסף זצוק"ל ס"ל שיש להודות לה' על הקמת המדינה מכמה טעמים, (ואפשר עוד להאריך בזה) מ"מ י"ל דדוקא יום נס שלו, וגם בפוסקים לא העתיקו דברי המועד לכל חי לדינא, וגם יש לחוש שאם נורה ששרי, והוא כמו שידוע שמרן החזו"א היה סנדק ביום הזה ואמר לומר תחנון, וכן ידוע על מרן הגר"ק זצוק"ל שבבית מדרשו לדרמן כל השנה לא אמרו תחנון מחמת שהיותו סנדק בכל יום, מחוץ מהיום הנ"ל, ויש עוד להאריך בזה ואכמ"ל].

האם אשה ישנה באיסור תספורת בימי ספירת העומר

והנה לכאורה יש להוכיח דין זה ממש"כ בפוסקים לדון לגבי גילוח השער לאשה, ואמנם ע"פ האריז"ל אסור לגלח לנשים אף בחול המועד, וכמ"ש בשו"ת רב פעלים ח"ד קונטרס סוד ישרים סימן טו וז"ל: ועל שאלה הג' בענין הגלוח בנשים הנה מצינו לרבינו זלה"ה שבער הכוונות דף פה ע"ג שכתב וז"ל: והנה כוונתו עתה אינו אלא בבחינת אור המקיף וכו' עכ"ל,

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

נמצא לפי סודן של דברים ספירת העומר לא שייכה בנשים אך כתבנו ענין התיקון הנעשה ע"י ספירת העומר הוא בפ"ע וענין השערות הוא בפ"ע וע"כ הגם דמצות הספירה לא שייכא בנשים ואין סופרים כלל עכ"ז גם הם צריך לשומר אזהרה זו של גלוח ואפילו אם יהיה הדבר אצלנו בספק בעבור כי לא נתפרש בדברי האריז"ל לדהיא עכ"ז הנה כלל גדול מסור בידינו שב ואל תעשה עדיף עכ"ל, ואמנם כן הוא ע"פ הקבלה, ומוכח דכ"ז ע"פ הקבלה אבל מעיקר הדין ליכא איסורא לאשה להסתפר בימי העומר.

ואמנם בשו"ת אגרות משה (חיו"ד ח"ב סימן קלז) כתב להסיק להחמיר בזה וז"ל: בדבר תספורת לאשה בימי הספירה, הנה אף שהיה מסתבר להתיר מארח שגם באבלות אחר שבעה תוך שלשים מתירין הרבה ראשונים וכן המחבר (יו"ד סימן שצ ס"ה) וכו', דשריא אשה בנטילת שער בתוך שלושים שריא נמי בתשעה באב, וא"כ כ"ש בימי הספירה, ולכן אף להרמ"א שכובת שהעיקר כהאוסרין באבלות גם לאשה, ונימא שלכן יאסור גם בשבוע שחל בו ט"ב, אולי יודה שיש להקל בימי הספירה ובבין המצרים כיון שהוא רק מנהג יש להקל כהמתירין, אבל מ"מ נראה הדין שראוי להחמיר אם אינו נחוץ כ"כ עכ"ל, הרי לן דאין להתיר בזה אלא יש להחמיר אלא א"כ זה נחוץ, כגון לצורך טבילה וכה"ג, וכדבריו כן כתבו כמה פוסקים לדינא בשו"ת להורות נתן ח"ב סימן לב, ובשו"ץ שרגא המאיר ח"ו סימן קכו, ובס' רבבות ויובלות ח"ג סימן שי, ובספר הליכות בת ישראל פרק כד ה"ג, ובספר הל' חג בחג הל' ספירת העומר עמ' סט, ובחיי משה עמ' רכז, וכן העתיק לדינא בשו"ת אבני דרך ח"ח סימן שפ, [ופלא על האבנ"ד שהוא בקי גדול, שלא הביא מדברי הפוסקים שיש להתיר בזה, ונקט להחמיר בזה דלא כמ"ש באבני ישפה ועוד, ראה בזה לקמן].

וכן כדעת האגרות משה שיש להחמיר הו"ד במסורת משה ח"ב או"ח אות רטז יעו"ש, וכן הו"ד הגרשז"א זצ"ל בספר שלמי מועד עמ' תנא יעו"ש, וכן הו"ד מרן הגריש"א זצ"ל בשו"ת ישמע משה ח"א עמ' קסז שכתב שם ידידי הגאון רבי משה פריד שליט"א בזה"ל: שאלתי: האם אשה מותר לה להסתפר בימי הספירה, או לפחות להסיר את השערות הנראות בחוץ. והשיב: שגם החלק ההוא שיוצאה לחוץ לא תספר בימים שאסור להסתפר, רק שתצניעם היטב שלא יראו לחוץ עכ"ל, מ"מ ראה בשו"ת ישא יוסף או"ח ח"א סימן ק' שהביא תלמידו הגר"י אפרתי שליט"א שבשעת הצורך מותר יעו"ש, וכה"ג הובא בשמו בספר אשרי האיש (או"ח ח"ג פרק סה אות

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

ב' שמותר לגלח שערות ראשה לצורך מצוה וכן לצורך בריאות מותר להתגלח יעו"ש, ומ"מ ס"ל שם ששאר שערות הגוף שרי יעו"ש.

וכן הובא בקובץ הלכות להגאון רבי שמואל קמניצקי שליט"א הלכות ספירת העומר פרק י' ס"ב יעו"ש, וכן הוא דעת מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל במועדי הגר"ח ח"ב תשובה רטו שהשיב לידידי הגר"מ גבאי שליט"א שאסור לאשה לגזוז שערות ראשה יעו"ש, ואמנם נראה מתשובתו דדוקא שערות ראשה אבל שערות גופה יש להתיר כמו דמצינו לגבי חול המועד ועיין בזה עוד לקמן, וכן ראה בתשובת מרן הגר"ח זצוק"ל בספר שערי ציון ח"א עמ' פט אות יד לידידי הגאון רבי יצחק אוהב ציון שליט"א ממקרובי מרן הגר"ח זצוק"ל ושם הביא ששאל למרן הגר"ח זצוק"ל: האם נשים צריכות להחמיר בתספורת בימי העומר, תשובה כן, ושוב שאל בזה"ל: במש"כ לן מרן (שליט"א) שנשים צריכות להחמיר בתספורת בימי ספירת העומר, האם גם במריטת גבות צריכות להחמיר או דזה לא חשוב תספורת, והשיב לו בזה"ל: לא שמענו עכ"ד, ומכ"ז מוכח דהשיב על השאלה הא' דאינו אלא חומרא בעלמא, וכן ממה שהשיב לא שמענו, מוכח דלא ברירא ליה האי איסורא.

וכן ראה מש"כ לאסור בזה בספר נטעי גבריאל פסח ח"ג פרק מט סי"א יעו"ש ובספר בין פסח לשבועות פ"ט ס"ז ובפסק"ת סימן תצג אות ז' יעו"ש שאסר באשה כל שערות הגוף ושאין להתיר אלא א"כ יש צורך מיוחד יעו"ש, [ומ"מ נראה דגם להני שיטות כמן מרן הגריש"א שאסור ועוד אחרונים, לגבי סירוק פאה יודו, [ואיני נכנס בכאן לדון באיסור פאה נכרית, שיש לדון מצד שנראה כשער, שהוא פלוגתא גדולה, והן משום השער שמגיע הודו, שבזה ידוע שמורי ההוראה מחלקים בין פאות זולות שהם מגיעות מהודו לבין פאות יקרות שאין שערן בודאות מהודו, ואין כאן המקום להאריך בכ"ז] שהנה בספר יד במועד כתב בשם מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל שאסור לספר פאה נוכרי במועד, ויש שהעירו בזה שהרי חז"ל אסרו רק בשער האשה ולא בשער פאה נכרית, וכיוצא בזה שמעתי ממו"ר הגר"ע פריד שליט"א שאסור לאשה לסרק פאה בחול המועד ורק אם יש לה פאה אחת מותר, ומ"מ נראה דהתם משום איסור מלאכת חול המועד נגעו בה, אבל לסרק פאה נכרית וכ"ש לחתוך פאה נכרית בימי ספירת העומר לכו"ע שרי, ואני לענ"ד כתבתי, ולגבי חול המועד ראה מש"כ בילקו"י חול המועד].

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

ואמנם בשו"ת אור לציון פרק יז תשובה ג' כתב שאלה: האם גם הנשים אסורות להסתפר בימי העומר והאם מותר לספר קטנים בימי העומר, תשובה: נשים מותרות להסתפר בימי העומר, וכן מותר לספר ילדים קטנים פחותים מגיל שלש עשרה שנה בימי העומר, וכ"ש שמותר ומצוה לספר ילדים בני שלש שנים ביום ל"ג בעומר, אף שמנהג בני ספרד שאין מסתפרים לפני יום ל"ד בעומר, ע"כ תשובתו, ובביאורים ובמקורות שם כתב, שמה שיש להקל לאשה להסתפר, שכיון שהמנהג שלא להסתפר הוא משום אבלות על תלמידי רבי עקיבא שמתו באותן זמן, יש להקל לנשים להסתפר בימים אלו, שהרי אף באבילות ממש, אין האשה אסורה בתספורת אלא כל שבעה בלבד, כמבואר בשו"ע יו"ד סימן ש"צ ס"ה, ואף בתוך שלושים מותרת להסתפר, ובודאי שאין חומרת ימי העומר גדולה יותר משלושים ימי אבילות, והוסיף שם שיש לומר שאף לפי הרמ"א יש להתיר לאשה לגלח וז"ל: ונראה שאף לדעת הרמ"א שמשהחמיר וכתב שאשה לא תסתפר בתוך שלשים היינו דוקא באבילות אבל כאן איסור התספורת אינו אלא מצד המנהג וכמבואר בשו"ע אף הרמ"א יסמוך על סברת המתירים לאשה להסתפר לאחר שבעה ויתיר לאשה להסתפר בימי העומר וראה עוד בפרמ"ג בסימן תקנ"א משב"ז ס"ק י"ג ובשו"ת פנים מאירות ח"ב סימן ל"ז וכגאותו טעם נראה להתיר לספר קטנים בימי העומר שהרי אף באבילות ממש אינם חייבים וכמו שכתב הש"ך ביו"ד בסימן ש"מ בנקודות הכסף סעיף כ"ז ע"ד הט"ו ס"ק ט"ו שאין בקטן דיני אבילות כלל ודלא כהט"ז שם וראה גם בשו"ע שם סימן שפ"ר סעיף ה' וכן כתבו הדגול מרבבה שם והחכמת אדם כלל קנ"ה סעיף י"ז ועוד וראה עוד במג"א בסימן תקנ"א ס"ק ל"א א"כ כאן שאינו אלא משום מנהג ודאי שאין לאסור לספר קטנים בימים אלו וכל שכן לענין המנהג שנהגו לספר ילדימ בני שלש שנים בל"ג בעומר וכמו שהביא גם בשער הכוונות דף פ"ז ע"א שכן היה גם מנהג האריז"ל לספר בל"ג בעומר שאף שלדעת מרן אין מסתפרים אלא עד ל"ד בבוקר וכפי שהובא לעיל ודאי שאין צריך לשנות ממנהג ישראל לספר הקטנים בל"ג בעומר וביותר שתספורת הקטנים היא משום חיבוב מצוה של איסור הקפת הראש שמשיירים הפאות ולא מגלחים אותם וכמו שכתב גם בשו"ת נחפה בכסף ח"ב דף י"ח ע"ש ע"כ דברי האור לציון שם. וחדא יש להעיר באול"צ שתמיד מביא מדברי הבא"ח ואזיל ע"פ הקבלה, ופלא שלא הביא מש"כ הבא"ח בשו"ת רב פעלים שלפי האריז"ל יש לנשים להחמיר, ושוב ראיתי

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

בשו"ת מחוקק במשענותם ח"ב סימן תצג בהערה א' שכתב להעיר ע"ד האול"צ שפלא שלא הזכירו את דברי הבא"ח שיש להחמיר בזה.

ושם בשו"ת מחוקק במשענותם חלק ב' כתב שמה שי"ל שנשים צריכות להחמיר שלא להסתפר שהרי בשו"ע סו"ס תפ"ט כתב שהנשים לא יעשו מלאכה בימי ספירת העומר הרי שהם שייכות במנהגי האבילות, והנה בעיקר האי מנהגא איתא בטור סוף סימן תצג וז"ל: מצאתי כתוב מנהג שלא לעשות מלאכה מפסח ועד עצרת משקיעת החמה עד שחרית משום תלמידי רבי עקיבא שמתו סמוך לשקיעת החמה ונקברו אחר שקיעת החמה והיו העם בטלין ממלאכה ע"כ גזרו שלא לעשות שמחה בנתיים, ונהגו הנשים שלא לעשות מלאכה משתשקע החמה, ועוד שאנו סופרים העומר אחר שקיעת החמה וכתבי שבע שבתות תמימות תהיינה מלשון שבות ולשון שמיטה שבע שבתות שבתות ותכיר וספרת לך שבע שבתות שנים וכתוב שבעה שבועות תספור לך מכאן שהספירה בבי"ד מה שנת השמיטה אסור במלאכה אף זמן ספירת העומר דהיינו לאחר שקיעת החמה אסור במלאכה עכ"ד הטור הרי לך ב' טעמים לטעם איסור מלאכה, וכן כתב בשו"ע סימן תצג ס"ד, ובמשנ"ב שם הביא לב' הטעמים, ומ"מ כיון דאיכא ב' טעמי נהגו שלא לעשות מלאכה, וממילא ליכא הכרח שנשים גם התרכו במנהגי אבילות, וכן מוכח מדברי מרן השו"ע שכתב בלשונו נוהגים שלא להסתפר, והיינו בלשון זכר דהיינו דוקא על האנשים ולא על הנשים.

והנה לכאורה לענין נשים נראה דתלי במח' לגבי חול המועד, שבמשנ"ב סימן תקמ"ו סקט"ז כתב שנראה מדברי השו"ע ששיער בית השחי ובית הערוה מותר, אבל מראשה אסור גילוח ותספורת בחול המועד כמו באיש וכמ"ש הגר"א והפרי מגדים יעו"ש, וכן כתב בכה"ח סימן תקמ"ו סקכ"ח, יעו"ש, ואמנם נראה לדינא לדייק מדברי השו"ע והמשנ"ב שיש לאסור דוקא שער הראש ואפשר שער הראש חשיב כמו שער האיש דהא סו"ס יש לה הנאה בזה ויכולה לעשות כן מלפני המועד, אבל שער שאר הגוף במקומות המכוסים יש להתיר, כן נראה לדינא בילקו"י יו"ט חול המועד מהדורת תש"פ עמ' תשעו וז"ל: איסור תספורת שער הראש ישנו באשה כמו באיש, אך סידור הגבות ושאר השער שבגוף יש להתיר לאשה לגלחו בחול המועד עכ"ד, ויעו"ש בהערה דמקור דבריו הוא מהמשנ"ב ומ"מ כתב לגבי סידור גבות לאשה בחול המועד יש להתיר ע"פ מש"כ בשער הציון סימן תקל"ו סקט"ו יעו"ש, ומ"מ כתב שלגבי שאר שער הגוף גם לגבר יש

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

להתיר שהרי דוקא לגבי שער הראש והזקן שייך שלא יכנס לרגל כשהוא מנוול, וגם לאיש יהא מותר ומש"כ בחזו"ע שיש להחמיר כל שער שבו מיירי שאין צורך הגוף, אבל היכא שיש צורך שרי, ועיין עוד בזה בשו"ת רבבות אפרים ח"ג סימן שכז אות ב', ובשו"ת דברי בניהו חלק יט סימן רסא.

ולכאורה נראה דה"ה בספירת העומר, ולא יהיה חמור ספירת העומר יותר מחול המועד, וכמ"ש בביה"ל ריש סימן תצ"ג וז"ל: נוהגים שלא להסתפר וכו', ומכל מקום אותן המותרין להסתפר בחול המועד כבסימן תקלא, יש לומר דגם בספירה שרי, דלא עדיף מחול המועד [פרי מגדים] עכ"ל, וא"כ נראה דה"ה לגבי תספורת לאשה, ושוב מצאתיש כן כתב בשו"ת אבני ישפה ח"א סימן קג שנשאל לגבי מריטת גבות לאשה בחול המועד, ששרי בחול המועד משום שאם לא תגלחם הוה נוול, וא"כ ה"ה לגבי מריטת הגבות בספירת העומר, וממילא כ"ש תספורת של אשה שיש מתירין אפילו באבילות משש אחרי שבעה וכמו שכתב בשו"ע יו"ד סימן ש"צ ס"ה ולכן נראה דשאר חלקי הגוף מותר לה להסתפר בימי הספירה, וציין עוד בזה למש"כ בביאור הגר"א יו"ד סימן ש"צ סק"ח.

ובחזו"ע יו"ט עמ' רסא כתב בהלכה למעלה בזה"ל: כמו כן פשט המנהג שלא להסתפר בימי הספירה עד יום ל"ד בעומר בבוקר, ולאחר מכן מותר להסתפר בכל עת שירצה, ואין הנשים בכלל איסור זה עכ"ל, ובהערה שם כתב מרן הגרע"י שכיון שכל הטעם הוא משום אבילות על תלמידי רבי עקיבא ומרן בשו"ע יו"ד סימן ש"צ ס"ה כתב אשה מותרת בנטילת שער אחר שבעה ימים והרמ"א כתב ויש אוסרים גם לאשה וכן עיקר, ובפנים מאירות ח"ג סימן לז, כתב אשה מותרת להסתפר מ"ח אב עד התענית שכיון שאפילו באבל פסקו הרי"ף והרמב"ם שאשה מותרת להסתפר אחר שבעה כ"ש באבילות ישנה בין ר"ח אב לתענית ויש לסמוך במילי דרבנן ע"ד המתירים ע"ש, וכתב בחזו"ע דכ"ש לדידין דנקטינן כדעת מרן והרי תספורת בימי הספירה אינה אלא מנהג ובראי שאשה מותרת להסתפר בהם.

בדין גילוח במקומות המכוסים לאיש, ובדין לא ילבש

ומאידך כיון שהחזו"ע לא כתב להתיר לגלח במקומות המכוסים לגבר בע"כ דיש ליה לאסור, אלא די"ל דמרן הגרע"י זצוק"ל לא ס"ל האם שרי בכה"ג לגלח במקומות המכוסים דאפשר דס"ל להחמיר משום לא ילבש, דהנה האם יש להתיר לגלח כל שער הגוף בתער, הארכתי בכ"ז בספרי שערי יוסף

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

בדיני לא ילבש שי"ל בקרוב, ואביא בזה עיקרי הדברים, איתא ברמב"ם בפרק יב מהלכות עבודה זרה הלכה ט' וז"ל: העברת השיער משאר הגוף כגון בית השחי ובית הערוה אינו אסור מן התורה אלא מדברי סופרים והמעבירו מכין אותו מכת מרדות, במה דברים אמורים שאין מעבירי אותו אלא נשים כדי שלא יתקן עצמו תיקון נשים, אבל במקום שמעבירין השיער הנשים ואנשים אם העביר אין מכין אותו, ומותר להעביר שיער שאר איברים במספריים בכל מקום ע"כ לשון הרמב"ם, וכדברי הרמב"ם שם כתב בכסף משנה שכן כתב בנימוקי יוסף בשם רב שרירא והרי"ף, ושכן כתב הר"ן בפרק אין מעמידין (ע"ז כט.) בשם הגאונים וכתב מהיכן למדו כן.

ויעו"ש בר"ן שכתב על מה דאיתא שם בגמרא רואה במראה, וכתב דיש לעיין דמשמע שמותר לגבר להסתכל במראה וליכא בהא משום לא ילבש גבר שמלת אשה ובמסכת שבת דף קמט ע"א משמע גם דמותר להסתכל במראה, וכתב הר"ן לבאר בזה"ל: יש לומר דבכל מקום שריגלין האנשים להסתכל במראה כמו הנשים מותר, וליכא משום לא ילבש גבר שמלת אשה ושמכתא דהכא ומתני' בשבת ותוספתא נמי בהכי איירי ואפ"ה הוצרכו להתיר לבית רבן גמליאל לפי שהחברים היו נמנעים בכל מקום וכי ההיא דאמרינן בפרק שני נזירים (נזיר נט.) ההוא גברא דאיחייב נגדא בבי דינא דרבי אמי דלייה לדרעיה ואיגלי בית השחי דידיה דלא מעבר אמר ליה שבקיה מן חבריא הוא דין והיינו לפי שבאותו מקום נהגו האנשים להעביר שער של בית השחי ושל בית הערוה וזה שלא העביר הכיר שהיה מן החברים דאי לכולי עלמא אסור היכי קאמר משום דחזייה דלא מיעבר דמן חבריא הוא ומכאן הורו הגאונים ז"ל שמותר להעביר שער של בית השחי ושל בית הערוה במקום שנהגו ע"כ לשון הר"ן.

והנה בבית יוסף סימן קפב סעיף ג' כתב על דברי הטרור שהביא שם לדברי הרמב"ם שכתב הרמב"ם שלא אסרו העברת שער אלא במקום שאין מעבירין אותו אלא הנשים שלא יתקן עצמו בתיקון נשים אבל במקום שמעבירין השער האנשים אם העבירו אין מכין אותו, וכתב עליה הב"י, בסוף הלכות ע"ז (פרק יב ה"ט) וכן כתב נמוק"י בסוף מכות (ד. בד"ה ונמצא) בשם רבינו שרירא והרי"ף ז"ל וכן כתב הר"ן בפרק שני שע"ז (ט: ד"ה רואה) בשם הגאונים, ומיהו כתב שהחברים נמנעים בכל מקום, וכתב שטעמן של גאונים מדאמרינן בפרק שני נזירים (נט.) ההוא גברא דאיחייב נגידא בבית דין דרבי אמי דלייה לכרעיה ואיגלאי בית השחי חזייה דלא

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

מגלח אמר להו שבקוהו מן חבריא הוא דין והיינו לפי שבאותו המקום נהגו האנשים להעבירו וזה שלא העבירו הכיא שהיה מן החברים דאי לכו"ע אסור היכי קאמר משום דלא מגלח דמן חבריא הוא ע"כ ברי הר"ן.

וכתב עליה הב"י, ומכל מקום נראה שיש חילוק בין דעת הרמב"ם לדעת הגאונים דלדעת הרמב"ם אפילו במקום שנוהגים האנשים להעבירו אסור לישראל שיעברינו אלא שאם העבירו אין מכין אותו, ולדעת הגאונים שכתבו הר"ן ונמוקי יוסף נראה דלכתחלה נמי מותר לישראל להעבירו כיון שמנהג המקום להעבירו האנשים עכ"ד הב"י.

ומוכח מדברי הבית יוסף שהבין דלפי הרמב"ם אינו לכתחילה, ורק לדעת הגאונים והר"ן והנימוק"י נראה דהוא היתר לכתחילה, ומדברי השו"ע בסימן קנו שהחמיר בזה נראה דס"ל כמו שיטת הרמב"ם דאינו לכתחילה.

ואמנם לכאורה מדבריו בכסף משנה שכלל לכל הני שיטות בהדי הדדי נראה דס"ל שהוא שיטה אחת, כן ראיתי לאחד ממחברי זמנינו שכתב להקשות, ואולם לענ"ד אין קושיא כלל, דהב"י בכס"מ שם כתב רק מראי מקומות, לעיין, ואינו ראיה לפסק, וגם דהא קימ"ל כמ"ש בבית יוסף, ולא כמ"ש בכס"מ

ואמנם בסדר כתיבת חיבור הבית יוסף, והכסף משנה מה היה קודם, מצינו למרן החיד"א זיע"א בשם הגדולים (ח"א אות כ' סימן ה) כתב של אנודע לו אם מרן ז"ל כתב ספרו ב"י קודם ספר כסף משנה או כסף משנה קודם ב"י יעו"ש, ועיין בספר נוכח השולחן סימן א' שנראה מדברי הכסף משנה בפרק ג' מהל' שחיטה הלכה טז שספר בית יוסף קדם יעו"ש, ועיין ערו ביד מלאכי כלל הרב המגיד והכ"מ אות ז', ובשם הגדולים ערך כסף משנה יעו"ש, ועיין עוד בשערי רחמים חו"מ סימן כ' שכתב שמרן גמר חיבור הבית יוסף י"ג שנים לפני חיבור הכסף משנה ויעו"ש עוד מש"כ שם בסימן מב, ובשדי חמד ח"ז סימן יג אותיות כח כט, ובספר לחם חמודות ברכות פ"ט סימן כט אות צד כתב, אבל בספרו הכסף משנה שחבירו אחר החיבור של הבית יוסף וכו' עכ"ל, וכן כתב בשו"ת אהלי יעקב סימן מט, ובמג"א סימן רמז סק"ג ובסימן ר"ח סק"א, בוא"ר או"ח סימן תיד סק"ב, וכן בבאר הגולה חו"מ סימן רלב סעיף כא אות ה', וכן כתב בשו"ת ויאמר יצחק בן ואליד ח"ב ליקוטי דינים דף רי אות כג, ואמנם האור החיים הקודש זיע"א בספר ראשון לציון סימן רמב ס"ג כתב שהכסף משנה שחיבר הב"י קדם

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

לחיבור הב"י, וכן כתב בכסא אליהו או"ח סימן ע' סק"ג יעו"ש, ועיין עוד במה שהאריך בכ"ז בקובץ אור תורה תשע"ד סימן ק' עמ' תתא במאמרו של הרה"ג אליהו בחבוט שליט"א.

ואמנם לכאורה מדברי הנימוקי יוסף נראה דהבין בדעת הרמב"ם דההיתר במקום שנהגו הרי הוא לכתחילה, וכן נראה מדברי הטור, ועיין לקמן מה שהבאנו שכתב הגינת ורדים בדעת השו"ע.

וכדברי הר"ן כן כתב במהר"י מינץ יעו"ש, ובעיקר דברי הר"ן כתב בביאור הגר"א יו"ד סימן קנו סק"ז שאינם נראים דברי הר"ן במה שחילק בין במקום שנהגו אנשים ונשים למקום שנהגו נשים לחוד יעו"ש, ואמנם העירו בדבריו ממש"כ בסימן קפב להסכים לדעת הר"ן שחילק בין מקום שנהגו גם אנשים למקום שנהגו רק נשים.

ובעיקר המח' האם מהני מה שמקום נהגו, יש לבאר לכאורה במה שכתב לחקור מרן הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל בשו"ת אגרות משה (חלק יו"ד חלק ב' סימן סא) ביסוד איסור לא ילבש האם האיסור הוא במעשה הלבשה שהוא מלביש כאשה או העיסור במה שמלובש הוא כאשה ומתדמה הוא כדרך אשה בין הנשים ואין המעשה אסור אלא התוצאה שהוא כמו אשה יעו"ש, וא"כ אפשר לומר שבזה פליגי

וכדברי הרמב"ם כן כתב בחידושי המאירי עמ"ס שבת דף צד ע"ב שהעברת שער לאיש אינה בכלל עדי אשה כלל מן התורה אפילו בתער, אלא שמדמיון דברים אלו אסרו חכמים לאנשים בהעברת שער שבקצת מקומות שבגוף וכו' ואף בתער כתבו גדולי המחברים שאין מרדות אלא במקום שאין דרכן להעבירו אלא נשים, אבל במקום שאף דרך האנשים בכך אין כאן מרדות עכ"ד.

ובנימוקי יוסף עמ"ס מכות דף כ' ע"ב כתב בזה"ל: ונמצא כתוב ע"ש הרי"ף ז"ל שכתב בתשובה, וששאלת על העברת בית השחי ובית הערוה אם הוא מותר או לא, ראיתי בזה תשובה לרבינו שרירא גאון ז"ל רגילים להעביר אנשים ונשים ואיסורו היה משום לא ילבש גבר שמלת אשה ועתה אינו עדי הנשים בלבד אלא עדי הנשים והאנשים עכ"ד, ומדברי הכסף משנה מוכח דהבין בדברי הרי"ף דיש בו מקום היתר, וכמו שנראה מדברי הרמב"ם שאין מכין אותו מכת מרדות דאינו לכתחילה.

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

ובשו"ת הרשב"א (ח"ה סימן קכא) כתב להביא תשובה בשם רב שרירא גאון ובנו רב האי ז"ל: ומנהג כולהו רבנן בשתי ישיבות ממאתים ושלוש מאות שנה שמעביירן שער בית השחי ובית הערוה ואין נמנעים מהם וכו' כי לא סיים לנו כלי גבר ושמלת אשה אלא לפי המנהגות בהם, ובאותם השנים לא היה מנהג האנשים להעביר בית השחי ובית הערוה שלהם, והיו רואין מי שעושה כן כנשים שהם מתקשטות אלא היו מגדלים שער גופן עד שיגיע לגבולות מאליו ע"כ היה אסור להו, אלא מנשי מקומות הללו בזמן הזה אין בין הנשים והאנשים הפרש בזה אלא כששומעים שיש הפרש במקומות תמהין בזאת ואומרים הללו בעלי גבורה, וכולן בעיניהם כנשים לפיכך מותר הדבר עכשיו באלו המקומות וכיוצא בהם היתר גמור ואין בו חשש כל עיקר עכ"ל, וכן אפשר לומר בדברי הרשב"א ח"ד סימן צ'

וכן כתב בדעת הרמב"ם בשו"ת יביע אומר חלק ו' חיו"ד סימן יד סק"ו שכתב כן בדעת הרמב"ם בשם הגינם ורדים (כלל ו' סימן יב) וז"ל: ועיין בשו"ת גנת ורדים שג"כ העלה שהעיקר כדברי הגאונים, ואף שהרמב"ם והטור שו"ע כתבו שבמקום שמעבירין אותו האנשים והנשים אין מכין אותו מכת מרדות, אגב רישא נקטי הכי ולעולם אף לכתחילה מותר כסברת הגאונים, ועיין בשו"ת רב פעלים (ח"ג חיו"ד סימן יח) שכן מנהג בגדאד להקל ע"ש ודו"ק עכ"ל, עכ"ד מש"כ ביביע אומר שם, ועיין עוד מה שהבאנו לקמן מדברי הרב פעלים.

והנה בהאי היתרא דמקום נהגו, מצינו לכמה וכמה ראשונים שהביאו לדינא. בארחות חיים (הלכות עבודה זרה אות ו) כתב, ולהסתפר מן הגוי אסור, בייחוד אם אינו רואה במראה, ובחנם לראות במראה אם הוא נאה אסור משום לא ילבש גבר שמלת אשה, ומדהתירו לבית ר' מפני שהם זקוקים למלכות, וגם המסתפר מן הכותי אינו רואה במראה, ופירוש אינו רואה היינו אינו צריך וכו' והרמנ"ע מתיר לראות במראה כשהוא מסתפר לעצמו כדי שלא יחתוך את עצמו ואין בזה משום לא ילבש גבר, ואומרים שהשר היה נוהג כשהיו עיניו כואבות היה מכסה פניו בבגד חוץ מן העינים, ומסתכל במראה, והרשב"א ז"ל כתב הלכך כל מקום שנהגו האנשים כנשים אין כאן משום שמלת אשה ושרי, עכ"ל.

וכן כתב בחידושי רבינו אברהם מן ההר עמ"ס נזיר דף נט ע"א וז"ל: כתב הר"ם שאם נהגו לגלחן מותר, דהאי איסורא דרבנן הוא, משום שלא יבוא לעבור על לא ילבש גבר שמלת אשה, והתם אם נהגו האנשים ללבוש כבגדי

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

הנשים, והנשים כבגדי האשנים, אין כאן לא ילבש דבר שמלת אשה, הכא נמי בהעברת שער, כי נהגו אין כאן שמלת אשה, תדע דכי נהגו מותר, דגרסינן פרק מצות חליצה לא עשה רגליו, כלומר לא השיר זקן התחתון וכו' ואי אסור בכל מקום, מאי רבותיה דמפיבושת, אלא ודאי במקום שנהגו מותר, וטעמא דמילתא כדפרשינא, ובאתרא דמפיבושת נהגו עכ"ל ועיין עוד בפרישה סימן קפב אות ה'.

ובשו"ע יו"ד סימן קפב סעיף א' כתב בזה"ל: המעביר שער בית השחי ובית הערוה אפילו במספרים כעין תער מכין אותו מכת מרדות, במה דברים אמורים במקום שאין מעבירין אותו אלא נשים כדי שלא יתקן עצמו תיקון נשים, אבל במקום שמעבירים אותו גם האנשים אם העביר אין מכין אותו, עכ"ל, הרי לן דאין מכין אותו, אבל אינו לכתחילה, ואמנם ברמ"א שם כתב, ואפילו לכתחילה שרי רק החברים נמענים בכל מקום ועיין לעיל סימן קנו עכ"ד. ועיין עוד בחידושי הרע"א שם.

ואמנם מצינו בנהר מצרים (דף פז ע"ב) כתב שבמצרים נהגו להעביר בה"ש ובה"ע גם האנשים, שכן הוא בספר גנת ורדים ופרח שושן יעו"ש שכתב עוד שהביא שהרב פרק שוחן כתב שהחברים נמענים מזה אכן גם לחברים מותרים להעבירו במספרים שלא כעין תער מדינא, אפילו במקום שאין מעבירין וציין שם האריך להביא ראיות חזקות להתיר בזה יעו"ש, ועוד כתב שם באות ב' שבמצרים נהגו להסתכל במראה אנשים ונשים, שכן כתב במהריק"ש סו"ס קפב, וכמו שכתב הרמ"א בסימן קנו ס"ב שמה שאסור להסתכל במראה היינו במקום שאין מסתכלים בה כי אם הנשים, אבל במקום שמסתכלים בה אנשים ונשים שרי, דהא לא הוי תו לא ילבש גבר שמחלת אשה, והוא כדברי הר"ן בפ"ב דעבודה זרה דף ט' ע"ב מדפי הרי"ף משם הגאונים שהתירו יעו"ש, וכתב עוד שהמהריק"ש ז"ל כתב שכן הוא נראה דעת הרמב"ם שהרי לא זכר דין המראה כלל, ובע"כ דס"ל להיתרא, כיון שהוא מקום שנהגו להקל בזה, וכתב עוד, ויומא כי האידנא במצרים אין המראה מתכשיטי נשים, רק מתכשיטי הבית שבכל הכלים המפוארים שבבתים בריש כל מרראין גדולים ומזוהבים, ואין לך חצר שלא תמצא בכל חדריו ופנותיו וזויותיו מראה גדולה לנוי הבית, וכמעט בכל פנה וזוית שבכניסה ויציאה של החצר תמצא מראה גדולה ורואים בהם האנשים בעת צאתם לשוק לבל יהיו נוצות או כתמים על בגדיהם בשזה התיר הרמ"א ז"ל שם אפילו למחמירין, וכ"ש למנהגם במצרים שאין זו מתכשיטי נשים

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

האדינא כלל, שאין להחמיר בדבר חלילה ובפרט שהוא דבר נמנע וכדכתיבנא עכ"ד.²

² . ומש"כ שיש צורך במראה משום שמא לפעמים יש נוצות ולכלוך על הבגדים, לכאורה היה נראה לומר שהוא משום החיוב דאיתא בגמרא בשבת דף קיד ע"א איתא אמר ר' יוחנן כל תלמיד חכם שנמצא רבב על בגדו חייב מיתה שנאמר כל משני אהבו מות אל תקרי משנאי אחא משניאיא ופירש"י שם בזה"ל: רבב כל שומן וחלב חייב מיתה שצריך להיות חשוב והגון לכבוד תורתו משניאי שממאסין עצמן בעיני הבריות והבריות אומרים אוי להם ללומדי תורה שהם מאוסים ומגונים נמצא זה משניא את התורה עכ"ל, וכע"ז איתא בגמ' יומא דף פו ע"ט ואהבת את ה' אלוקיך שיהא שם שמים מתאהב ע"י שיהא אדם קורא ושונה וכו', וע"ע במשך חכמה (ויקרא פרק יט פסוק יב) שזהו מה שדרשו דהוא חילול השם ולכן חייבים עליו מיתה כי חילול השם אין לו כפרה אלא במיתה ע"ש. ומשו"ה נראה דמשום הטעם דחילול ה' אפילו החברים יש להם להקל להסתכל במראה.

ואמנם עוד טעם כתב בזה במאירי (שם) וז"ל: ת"ח כשם שהוא מופלג משאר העם בחכמתו ודיעותיו כך צריך שיהדר עצמו בסלסול ובהעדר פחיתות ממנו אסור לו לצאת במנעלים המטולאים וכו' וכן צריך שלא יהא נמצא בו שום דבר מגונה הן במלבושיו הן במדותיו וכל שנמצא בו שום דבר מגונה הרי הוא גורם לתורה שתתחלל ותתמעט ערכה בעיני בני אדם והוא שאמרו כל תלמיד חכם שנמצא רבב בבגדו חייב מיתה עכ"ד, והנה כן פסק הרמב"ם בהל' דעות פ"ה ה"ט "מלבוש תלמיד חכם מלבוש נאה נקי ואסור לו שימצא בבגדו כתם או שמנונית וכיוצא בה" ויל"ע מדוע שהו"ע לא הביא כן לדינא, ועיין, וע"ע בארצות החיים (סימן ב' סק"כ) מש"כ בזה, וכן הובא באורחות חיים להרא"ש (סימן קלד) "אמר רבינו שבוודאי תלמיד חכם צריך שלא ימצא רבב וכו'". והנה בפשטות שיטת רש"י והרמב"ם דלא ימצא איזה כתם ולא משנה איזה כתם כל שהוא בגדר גנאי וחילול ה', וכן מבואר לרבינו יונה בספר היראה אות רכ" שהוא בגדר חילול ה' וז"ל: והזהר שלא ימצא טינוף על בגדיך או שומן ו כל דבר מאוס כי המתלכלך ואינו נזהר בנקיות משניא אוהביו של מקום לבריות וחייב מיתה נאמר (משלי ח' לו) כל משנאי אהבו מות אל תקראו משנאי אל משניאי ויראי השם שאינם משמרים עצמם בנקיות אומרים ראו כמה לומדי תורה מאוסים ונמצא שם שמים מתחלל על ידיהם.

אלא דברי"ף על העין יעקב כתב לפרש כך: כגון קיר וזיפתא וכיוצא בו ופירוש רבד דם יבש וטעמו של דבר כדי שלא יראה כדם נדה ויבא לידי חשד ע"ש, וא"כ משמע דוקא כתמים חזקים או דם אבל שאר לכולך אין קפידא, וע"ע במגדול עוז בחידושיו לשבת דף ע"ח דדוקא אם יש בעין מן השמנונית על בגדו אבל לא אם הסיר את השמנונית ולא נשאר כי אם כתם משמנונית כי זה לא נקרא רבב. ודעת ר"ח שגרוס בגמ' בשבת תלמיד חכם שנמצא רבב על בשרו, וא"כ דוקא בכה"ג הוא האיסור, אולם למעשה בגמ' וברמב"ם לא חזינן הכי. וע"ע בר"ח ובערוך (ערוך רבב) כתב שהמפרשים שבעקבות הרבב על התלמיד חכם אין בני אדם דבקים בו כיון שהם חוששים שמא יתלכלך מלבושם ממנו, ולפי"ז כתב בחידושים וביאורים (כב) בשם מרן החזו"א דיש בהא נפק"מ דלפי הר"ח והערוך האיסור הוא דוקא ברבב לח אשר עלול ללכלך את האחרים, וכ"כ בשו"ת רבבות אפרים (ח"ד סימן נד אות כו) בשם האמרי יושר (אות קכ) שרבב על בגדו היינו דוקא בלח.

והנה בשדי חמד (והובא באוצר שדי חמד עמ"ס שבת שם) כתב ראיתי בשם הגאון בנימין זאב (סימן רפז) אמה שאמרו בשבת (קיד ע"א) תלמיד חכם שנמצא רבב או רבב על בגדו חייב מיתה שכתב דאין נראה שיהיה חייב מיתה ע"ז, אלא רוצה לומר תלמיד חכם צריך שיהיה זהיר שלא

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

תמצא טומאה בשוליו והיינו שם רע, וכיוצא לזה כתב הריב"ש (בסימן קע"א) שדרך חז"ל להפליג בהגדלת העונות כדי שישמר אדם מהכשל בהן, וכו' עכ"ד, ומ"מ אף לפי ביאורו סו"ס יש להזהר, ומצאתי באורחות ציון להגר"ב צ"מ מוצפי ח"א עמ' קפד שכתב שהנהגות אלו נכונות לכל אדם אלא שבתלמיד חכם הקפידו יותר משום קידוש השם. וכן הוא כבר בפלא יועף סוף ערך נקיות שכתב ע"ז בזה"ל: וכל אדם יעשה עצמו תלמיד חכם לענין זה. וכן כתב במקור חיים השלם (ח"א ג) כי מכאן ילמד כל אדם ולא דוקא תלמיד חכם לבל ישניא עצמו על הבריות במלבוש שאינו מסודר ונקי, וע"ע בשו"ת וישב הים ח"ג סימן לה במה שהאריך בזה ובסתירות הגמ' מהגמ' בע"ז דף ט"ז ע"ב פתיא אוכמא ע"ש. וע"ש עוד בחשוקי חמד מש"כ בזה, ובגליון מעדני אשר מס' רלז פרשת עקב ע"ש.

והנה דעת הסבא קדישא מנוברהדוק זיע"א בספר מדרגת האדם (עמוד קעח) שאין גדר תלמיד חכם לענין זה בזמן הזה דרק תלמיד חכם ששואלים אותו בכל מקום אפילו במסכת כלה ואומר היינו שבקי בכל התורה כולה הוא שנאמר דבר זה ולפעמים זה עצת היצר לדקדק האדם במלבושו במקום שידקדק על לבוש הנשמה שיהיה זך וטהור כיע"ש.

וכן ראה עוד בשדי חמד (מ"ל אות קטז בד"ה ובכלל) כתב בשם התפארת ישראל לענין הסתכלות לגבר במראה שמאחר שכתב הרמ"א בהה סו"ס קנו שאפילו במקום שנהגו להחמיר שלא להסתכל במראה אם מסתכל במראה כדי להעביר כתמים מעל פניו או להסיר נוצה מראשו מותר, ולכן אפילו לת"ח מותר להסתכל במראה שהרי שהרי תלמיד חכם שנמצא רבב על בגדו חייב מיתה ואף דאין דין תלמיד חכם בזמן הזה על כל פנים בזה הזמן שכבוד התורה בעווננו כבר ירד אחורנית י מעלות חיוב עלינו להקפיד על כבודה של תורה לבל נשפילה יותר ויש לדאוג שלא יהיה לשחוק בעיני הבריות על ידי זה להכי בכל גוונא מותר עכ"ד, הרי שזה שייך גם היום, וע"ע בשו"ת אגרות משה חיו"ד ח"ב סימן סא. וע"ע בענין דברי התפארת ישראל בספר דברי חנינא סימן מ"ד ע"ש. ומ"מ י"ל דהיום לכל אחד יש דין תלמיד חכם לענין זה, וכ"ש לענין בחורי ישיבות שע"י לא יתחלל שם שמים ע"י, אלא שמהרנ"י פאלאג"י בספרו אבות הראש (חלק א דקמ"ה ע"ד) כתב שמה שאמרו תלמיד חכם שנמצא רבב על בגדו חייב מיתה היינו אחר שכבר למד ונעשה תלמיד חכם ויצא טבעו בעולם שהוא תלמיד חכם ואילו מה שאמרו באבות דרבי נתן אם מנבל אדם פיו ולובש בגדים צואים זה איירי בתחילת לימודו שעדיין לא נודע בשם חכם כלל ע"ש.

ומ"מ מצאתי גם בקובץ ווי העמודים וחשוקיהם (חלק נה סימן ז') שנשאל באברך שמוסר שיעורים לבעלי בתים ויש לו מגבעת מאוד ישנה ויש בה הרבה כתמים האם יתארגנו ע"י הבעלי בתים לקנות לו כובע חדש ויש בזה קצת גנאי דע"י כן יראו שיש לו כובע ישן וגם יכול להיות שיתבייש, וענה שהרי תלמיד חכם צריך ללכת עם בגד נקי ללא כתמים ואי"ז גנאי עם הלומדים ישימו לב לכך דהרי רק ברחוב אסור ללכת כך, ותו"ד מקור דבריו, מהגמ' בשבת.

והביא שמרן הגריש"א זצ"ל הדגיש כמה פעמים את האיסור החמור לבן תורה לצאת לרחוב עם רבב על בגדו וגם הוא בעצמו אמר לו שהקפיד מאוד על נקיות בגדיו, שאף שבגמ' מבואר וברש"י דהוא רק כתם שומן מ"מ לבן תורה יש להקפיד גם על אבק וכמו שפירש"י הטעם שם, ולכן לכל תלמיד חכם ולכל בן תורה יש לו דין ת"ח לענין זה, ולכן צריך להחשיב את עצמו ואת תורתו ושלא יתבזה בעיני הבריות ובזמן חז"ל רק אם היה כתם שומני על בגדו היה מתבזה אבל כהיום בזמננו גם כתם אבק מבזה את האדם והם אומרים ראו ואנו מאוסים תורה לומדי כמה הבריות בעיני להצטייר מחוייבים כאנשים נימוסיים והגונים כדי להקהות את עוצמת ההסתה הנוראה המשתוללת בחוצות וכיון שהמגבעת של התלמיד חכם מיושנת עם כתמים מצוה עליו להחליפו ואם אינו מחליפו צריך לעשות כל טצדקי כדי לעורר אותו על כך ולהחליפו ואדרבה ככל שהאדם גדול יותר גם מוטלת החובה לשמור יותר על נקיות בגדיו שלא יהיה בהם כתמים ואם אין עצה אלא על ידי שאנשים יתעוררו לכך צריך לעשות כן ובפרט שאין זה כל כך גנאי שיש לו כתמים על

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

כובעו ורק ברחוב אסור ללכת כן עכ"ד, וע"ע בתשובותו של הגר"י זילברשטיין שליט"א לזקני מרן הגר"א פורת טהרני שליט"א והו"ד בסוף קובץ באר התורה מס' 30 במדור גנוזות לענין לגנוב כובע ישן לת"ח להחליפו בחדש.

ושם הבאנו כך: צום הרביעי תשנ"ה יהפך לנו לששון ולשמחה הוד כבוד ראש מתיבתא רבא ברכי יוסף הגאון ר' אליהו פורת טהרני נ"י ידיד ה' ויהיה עמו ישראל המוסיף תורה המתוקה מדבש. שלום וישע רב

מכתבו מיום ב' סיון הגיע ובו אגרת מעולפת ספירים חכו ממתקים וכולו מחמדים בו כת"ר שליט"א בדק לן בענין החלפת כובע ישן של ת"ח בחדש והעלה להיתר. יהיה כת"ר שליט"א מרשה לן פנים ואסור עפ"י דעת המנחת חינוך דגניבה אסורה לא מצד ממון בלבד אלא כמדה גרועה אסרה תורה וכדברי הרמב"ם אלא שלא ירגיל בכך והמטרה אינה מתירה עכ"ד כמו שכתבתי.

ולעניות דעתי דגם לשיטת המנ"ח הרמב"ם והחכם צבי בענינו מותר. דלא תגנוב ע"מ לשלם כפל פירושו הוא שלרגע קט יש כאן גניבה וגזל אלא הכוונה בזה היא לטובת הגזל כדי מקבל אח"כ כפל בזה אמרינן דהיא מידה גרועה משא"כ בנותן תחילה את הכובע החדש ואח"כ נוטל את הישן ואל לעצמו נוטלו אלא מסלקו מהמקום כי שהת"ח ילבש את החדש בזה אין כאן גניבה לעצמו ואין כאן צורה של מדה גרועה. ואפתחה במשל חידתי ראובן הרואה את שמעון מחזיק בידו בקבוק יין והמכסה שעל ראשו מנוקב הלך ראובן והחליף את הפקק השבור בפקק חדש- וטוב האם יחשב בדבר גונב ע"מ להטיב? הדעת נותנת שאין כאן אלא מעשה הצלה כך בעינינו אין כאן מעשה החלפה אלא של טוב ברע כשברור שהיא זכות לת"ח ואחתום בברכה רבה לכת"ר שליט"א יעשה חיל וירבה עוז לתורה.

יצחק זילברשטיין

ועיין עוד בזה בחשוקי חמד עמ"ס מגילה דף כח ע"א שם דן בתלמיד חכם עני שהעשה דחוקה לו וכובעו מרופט, ורוצה עשיר אחד להחליף לו כובע מבלי ידיעתו, האם מותר לו או לא, וכתב לדון שם מדברי הגמ' בסנהדרין גבי הקב"ה שלקח מאדם הראשון צלע ונתן לו תחת זה את חוה לאשה, וכתב שם שכיון שאין צער להתלמיד חכם מהגניבה שמיד ידע שהחליפו לו חדש אין בזה חשש.

ועיין עוד בזה לדידי הגר"ח מלין שליט"א בספרו חמדת חיים עמ' ש', ושם הביא עוד מה שכתב לדון בזה בספרו מנוחת חיים על חומש בראשית עמ' כה, יעו"ש מה שהרחיב בזה. וע"ע בשיחות הגר"ש פיקנוס בספר נפש שמשון שב"ק (עמ' פח) שהקשה מה האסון הנורא שיש כתם על בגדו, ואמר התשובה היא ת"ח הוא בבחינת שבת קודש בחינת בית המקדש כי הוא לומד תורת ה' ע"ש. וע"ע בשו"ת משנה הלכות בהקדמה לחלק י"א מש"כ בזה.

והנה בגם אני אודך תשובות לכת"ר (עמ' 70) שאלת בזה"ל: שאלה האם תלמיד חכם שיש לו כתם בבגדו מפני מצוה כגון בדיקת העירוב או ביקור בשוק ירקות לבדוק תרומות ומעשרות זה רבב שהוא לגנאי כי הרי כתוב בגמרא שבת קיד א כל תלמיד חכם שנמצא רבב על בגדו חייב מיתה או זה נקרה כתמי מצוה ומותר, וענה לך הגאון האדיר רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א, שאלה יפה מאד כעין זה דנתי פעם בס"ד חקירה יפה על תלמיד חכם שנמצא רבב על בגדו בערב פסח שעובדים קשה לנקות החמץ בבית אם אפשר להקל בזמן כזה או לא וצ"ע, וכן תלמיד חכם שבונה סוכה וכל בגדיו מלא אבק וצ"ע, וכן דנתי פעם בס"ד גם על מוהל תלמיד חכם או שוחט בהמות או עופות שהוא תלמיד חכם ונהיה בגדו מלוכלך מדם המילה או מדם השחיטה אם צריך להקפיד על זה או שזה הודו והדרו כעין הגמרא בפסחים ס"ה ע"ב שבת הוא לבני אהרן שילכו

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

והנה מקור האיסור להסתכל במראה איתא בתוספתא בע"ז (פרק ג' הלכה א) תניא ישראל המסתפר מן העכו"ם רואה במראה מן הכותי אין רואה במראה התירו לבית רבן גמליאל להיות רואין במראה מפני שהיו זקוקין למלכות, ובתוס' בע"ז דף כט ע"א בד"ה המסתפר, כתבו הטעם דאסור להסתכל במראה משום לא ילבש גבר שמלת אשה דמתרגמינן (דברים כב ה) לא יתקן גבר בתקוני אתתא, והא דתניא בפרק שואל (שבת קמט.) אין רואין במראה בשבת, ומפרש בגמרא במראה של מתכת מפני שאדם עשוי להשיר נימין המדולדלין ומשמע דוקא בשבת הא בחול שרי, התם באשה איירי ואדם לאו דוקא דאדם אסור בכל ענין יעו"ש, הרי לן דלאיש אסור להסתכל במראה משום לא ילבש. וכן כתב בשו"ת הגאונים (שערי תשובה סימן קז) שאסור לישראל לראות במראה משום לא ילבש גבר שמלת אשה יעו"ש, וכן כתב באור זרוע (סו"ס קנ) יעו"ש, וכן כתב ברוקח (סימן תעג) ובסמ"ג (לאוין מה) ובסמ"ק (סימן לג) ובספר התרומה (סימן קנה) ובכלב בו (סימן צד) וברבינו ירוחם (נתיב כג) ובתשב"ץ קטן (סימן תקמב) יעו"ש, ובשו"ע יו"ד סימן קנו, וכן כתב בעיקי הד"ט סימן יט אות ג' יעו"ש. וכן מבואר גם בשו"ת לבושי מרדכי (ח"א חיו"ד סימן ק) יעו"ש.

וברמ"א יו"ד סימן קנו ס"ב כתב לגבי מראה, שבשו"ע כתב לאסור להסתכל במראה משום לא ילבש גבר אלא א"כ משום רפואה כגון שחושש מעיניו או שמספר בעצמו או מסתפר מהעובד כוכבים בינו לבינו וכדי לראות אדם חשוב מותר לראות במראה, וכתב הרמ"א בזה"ל: וי"א הא דאסור לראות במראה היינו דוקא במקום דאין דרך לראות במראה רק נשים ואית ביה משום לא ילבש גבר, אבל במקום שדרך האנשים לראות ג"כ במראה מותר,

עד ארכובותיהם בדם והבן עכ"ד. ומ"מ י"ל דכל שהוא מצוה ליכא גנאי לתלמיד חכם כל דיודעים שהוא מן המצוה, ומ"מ הנה לענין מסיכה י"ל דכל שהוא גנאי אסור, אלא דבעיקר האיסור מדברי הגמ' י"ל דהוא דוקא על גלימה, וכמו שכתב בתוס' יו"ט בפ"ט דמקואות מ"ו בהא דמבואר שם שבבגד של ת"ח הוה חציצה אף בכתם מצד אחד מפני שת"ח דרכם להקפיד על בגדיהם שלא יהיו מלוכלכים כלל, וכתב התוס' יו"ט שממשנה זו רואים חמרא יותר מדברי ר' יוחנן האוסר רבב על בגדו דהתם מוכח דדוקא רבב ודוקא על גלימה והבגד העליון ואילו במשנה שם מוכח דכל כתם ובכל סוג בגד הת"ח מקפידין ע"ש, ומ"מ כיון שהרמב"ם פסק כדברי הגמ' בשבת י"ל דהוא דוקא גלימה, אלא דהרמב"ם לא חילק ובע"כ דהוא ס"ל דה"ה בכל בגד של ת"ח יש להקפיד ע"כ, כל דהוה גנאי, וראה עוד בגם אני אודך מתשובתי חלק ב' סימן קנח שנשאלתי ע"י הגר"מ ציון הלוי שליט"א בעמח"ס שו"ת השואל ד"ח מה הדין לגבי מסיכה, וכתבתי שם לדון שלכאורה י"ל שה"ה לדינא לענין מסיכה, ולא מבעיא לדעות דמסיכה הוי מלבוש בשבת, אלא אפילו אי נימא דלא הוי מלבוש לענין שבת סו"ס בהא גנאי מיהא איכא והבן.

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

ואפילו במקום שנהגו להחמיר אם עושה לרפואה שמאיר עיניו או שעושה להסיר הכתמים מפניו או נוצות מראשו שרי וכן נהגו עכ"ל הרמ"א, הרי לך דדעת הרמ"א שכיון שנהגו היתר להסתכל במראה ממילא לית ביה איסור לא ילבש, וכדעת הרמב"ם, ואולם דעת השו"ע להחמיר בזה דלא ס"ל כההיתר כמקום שנהגו, ומ"מ גם לדעת הרמ"א יש לדון מהו הגדר מקום שנהגו.

ואפשר שמה שכתבו שיש להקל בזה הוא כמו שנהגו להקל בזה לגבי הסתכלות במראה, וכמו שכתב בגינת ורדים (יו"ד כלל ו' סימן יב) שכתב להביא דברי הר"ן בע"ז לגבי מראה להתירא בזה, וכתב שאע"פ שלכאורה ראה מדברי הב"י שיש מקום להחמיר לגבי העברת שער בית השחי, ורק אם העביר אין מכין אותו, כתב הגינת ורדים בזה"ל: מ"מ נראה לומר כיון דלדעת הגאונים ההיתר ברור ולדעת הרמב"ם האיסור נפיק מדיוקא, יש לנו להעמיד דעת הרמב"ם עם דעת הגאונים, ואיכא למימר דאשגרת לישנא קמא נקיט לפי שבתחילה כתב שהמעבירו מכין אותו מכת מרדות, לפיכך נקט נמי בסיפא דבמקום שמעביירן השער גם האנשים אם העבירו אין מכין אותו, ולא קוא אין מכין אותו אלא אפילו לכתחילה מצי מייעבד ושפיר דמי, וכן הוא דעת מור"ם ז"ל בהגהה (סעיף א) להשוות דעת הרמב"ם עם דעת הגאונים, שהגיה וכתב דעת הגאונים וסיפנה לדעת הרמב"ם. עכ"ד, ואמנם אכתי לכאורה דוחק הוא דהרי אומנם הרמ"א צירף דעת הרמב"ם לדעת הגאונים, אבל מדברי מרן בשו"ע לא נראה דנקיט הכי.

וראה שם עוד בגינת ורדים שכתב, והנה ראייה במראה והעברת השער תרוייהו בחדא סוגיא אזלי, וכשם שהתירו אפילו לחברים לראות במראה מפני צורך קצת שהיו קרובים למלכות דכותה יש לומר בהעברת שער שלצורך קצת מעביר אותו כגון שמזיע ומצטער, ואפילו החכמים מקילין בזה כיון שמנהג המקום לראות במראה ולהעביר שער גם האנשים, וכחו דהיתרא עדיף בהיותו מיקל בשער בלבד במספריים שלא כעין תער, דבכה"ג אינו דרך תיקון נשים כלל שדרך הנשים לעקור השער מעיקרו שורש וענף עכ"ד.

הרי לך די ש לומר עוד קולא בזה כיון דאינו תיקון נשים שאינו עוקר השער מעיקרא ממילא יש להקל בזה, ויעו"ש עוד במש"כ לדון בדברי הרשב"א בתשובה.

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

וכן כתב להקל לגבי מראה הרע"א (סעיף ו) שכתב, אבל במקום דגם אנשים מסתכלים ליכא איסור רק החברים נמנעים מזה, וכההיא דסעיף א' עכ"ד, וכן כתב בתפארת ישראל (ע"ז פרק ב' אות יב) וז"ל: מיהו הא דבלא גלוח אסור לראות במראה משום לא ילבש גבר היינו רק במקום שלא נהגו האנשים לראות במראה דאל"כ שרי, כר"ן הכא, וכתב עוד, שאעפ"כ חסידים נוהגין סלסוסל בזה, ולא מיבעיא נ"ל דלבתר מ"ש רמ"א קנ"ו דכשעושה להעביר הלכלוך מפניו בכל דותכא שרי א"כ בכל יוצא לחוץ וחושש יהיו נוצות בשעריו או לכלוך בפניו או שום שנוי בבגדיו וכובעו אפילו רק ספק הוא אפ"ה שרי, וכמו שהתירו משום כבוד הבריות לטלטל מוקצה ולוהציא מרה"י לכרמלית בשבת כדי לקנח את עצמו כאו"ח שי"ב א' ושם ס"י וכ"כ בגילח חצי זקנו ושמע שמת אביו שמגלח השאר יו"ד ס' ש"צ ב' מכ"ש הכא דת"ח שנמצא רבב על בגדיו חייב מיתה כשבת קי"ד ואף דאין ת"ח בזמן הזה כיו"ד רמ"ג ושל"ד ועי' סמ"ע סו"ס רס"ב עכ"פ בזמן הזה שכבוד התורה בעוונתו בל"ז כבר ירדה אחרונית עשר מעלות אדרבה חיוב עלינו להקפיד על כבודה לבלי להשפיפה יותר ושיהיה לשחוק בעיני הבריות יעו"ש עוד, והביא דבריו גם לדינא בשו"ת יחווה דעת ח"ו סימן מט וכתב שדבריו נכונים לדינא. וכן כתב בגליון מהרש"א על השו"ע ס"ו, שבמקום שרגילין האנשים לראות כמו הנשים שרי, וכן כתב בקיצור שו"ע (סימן קעא ס"ג) וז"ל: אסור לאיש להסתכל במראה, ואם רואה משום רפואה, או שמספר עצמו או כדי להסיר הכתמים מעל פניו או הנוצות מראשו מותר, ובמקום שהדרך הוא שגם האנשים רואים במראה, בכל ענין מותר עכ"ד.

וכן כתב להקל בזה בכנסת הגדולה (סימן קנו בהגהות ב"י אות ה) אף לתלמידי חכמים ואדרבא לתלמידי חכמים יש חיוב להזהר שלא יהיו מורשלים בבגדיהם בפני הבריות, וכן כתב בספרו דינא דחיי (לאוין מה דף נג ע"א) וז"ל: ובזמנינו זה ראיתי שמקצת חברים נמנעים מלהסתכל במראה ומקצתם אינם נמנעים, ואולי סומכים על מה שכתב המרדכי (פ"ד דעבודה זרה) בשם יש מפרשים שאין איסור לראות במראה אלא כשמלקט שערות לבנות מתוך שחורות, אבל להתנאות ולהתקשט מותר עכ"ד, וכן כתב בשולחן גבוה (סימן קנו סק"ה) שראה כמה תלמידי חכמים שנוהגים להסתכל במראה כמו שאר האנשים והביא בזה דברי הכנסת הגדולה שכתב להקל בזה יעו"ש. וכן ראה בספר כל משאלותיך (עמ' תר) שמסופר על מרן הגרי"ז מבריסק זצ"ל שלפני שהיה יוצא מהבית היה נעמד לפני הראי ומסדר

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

את עצמו, וראה עוד בספר ידי כהן לא ילבש עמ' פז בהערה שמספרים על הגרב"צ אבא שאול זצ"ל שלא היה מסתכל במראה עד שפעם אחת הגיע לשיבה עם שתי עניבות זו על זו, ומאז הקפיד להסתכל במראה קודם שיצא מביתו,

ואמנם יש הרבה פוסקים שכתבו שיש להחמיר כדברי השו"ע שאין להסתכל במראה, ולא אזלינן בהא משום מקום שנהגו, וכמו שכתב בספר החרדים (פרק כא אות סט) וז"ל: ובשלחן ערוך בספר יו"ד סימן קנו, אסור לאיש להסתכל במראה משום לא ילבש גבר שמלת אשה וכו' יעו"ש, וכן כתב בביאור הגר"א (סימן קנו סק"ז) שכתב להקשות מהכ"ת לחלק במקום שנהגו, שהרי אמרינן בהדיא והאיש אף בחול אסור, ומוכח דמדינא אסור, יעו"ש עוד שנראה מדבריו לאיסורא, וכן נקט בחכמת אדם (כלל צ' סעיף ב) שאסור לאיש להסתכל במראה אם לא משום רפואה או להסתפר יעו"ש.

וכן מצינו למרן החבי"ף בספרו כף החיים (סימן לא אות מז) שכתב, אוי להם לבחורים שעוברים פומאדה על שערותיהם בשבת ולוקחים מסרק ומסדרים אותם שיהיה הקליעה נאה ורואים במראה דעוברים משום לא ילבש גבר דאפילו בחול אסור יעו"ש,³ וראה עוד לבנו הגר"א פאלאג'י ועיין

³ . והנה מדבריו מוכח דלגבי המסרק ליכא איסורא, והנה לגבי דין מסרק בשבת, בשו"ע סימן שג סעיף כז כתב אסור לסרק במסרק בשבת ואפילו אותו שעושים משער חזיר שאי אפשר שלא יעקרו שערות, וברמ"א הוסיף בשם הב"י, אבל מתר לחף ולפספס ביד עכ"ד, ויעו"ש במשנ"ב עוד מש"כ בזה, והנה לגבי מסרק מצינו בשמירת שבת כהלכתה (פרק יז סעיף ג) כתב שאסור להסתרק במסרק ובמברשת קשה והם אסורים משום מקוצה ואסור לטלטלם דהוי כלי שמלאכתו לאיסור, אבל במברשת רכה או במסרק שיש בין שיניו רווח גדול שאין חשש בשימושם שמא יתלש השיעור מותר, ובשביל שלא יהיה עובדין דחול טוב לייחד לשבת מסרק ומברשת שמיועדים לכך יעו"ש, ואמנם מנהג בני ספרד להקל בזה דלא בעינן דיהיה מסרק ליום חול ומסרק לשבת, וכמו שנראה בילקו"י עמוד קו שאסור מדרבנן להסתרק בשבת אבל מותר להחליק השיער במברכת רכה או ביד יעו"ש, ולא הזכיר שיש להחמיר שיהיה מסרק מיוחד לשבת, ומוכח דלא ס"ל דיש לדון בזה משום עובדין דחול, ועיין, ועיין עוד במה שהאריך בזה ידידי הגאון רבי נסים יחיאל בן שמעון שליט"א בעמח"ס שו"ת מעשה נסים וש"ס, בשו"ת מעשה נסים ח"א סימן יט.

ומצורף עוד מדבריו של ידידי הנ"ל בשיעור לפני כחצי שנה ויותר: פסיק רישיה בשערות, מבואר בהלכה בכמה מקומות שמותר לאדם לעשות פעולת היתר שאין ודאות והכרח שתוליד איסור. יסוד זה מבואר בכמה מקומות בשו"ע בהלכות שבת (עי' בסי' שטז ס"ד, שלז ס"א, ועוד) ואכתוב את הנראה לענ"ד בסוגיה זו מה שיצא לי להלכה, בשאלות מעשיות ואקטואליות, אשר נתקלים בהם מידי שבת, וצריך ליתן עליהם את הדעת.

לחבר כיפה לשערות בעזרת סיכה

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

נשאלתי אם מותר לחבר את הכיפה לשערות בעזרת סיכה בשבת, כפי שמצוי היום תופעה זו בעיקר אצל בחורי ישיבות שמחברים סיכה לכיפה. והנה אינני נכנס לדון אם גם ביום חול מותר ללבוש כיפה עם סיכה, דמובא בשם הסטייפלר זצ"ל שאין ללבוש כיפה עם סיכה משום לא ילבש (עי' בספרים וכתוב מרדכי עמ' שסו, דעת נוטה ריש הספר תשובה קצח). ובאמת הרבה לובשים סיכה רק בשביל יופי ותו לא, והדברים ידועים, אמנם כאן כל הדיון רק על שבת. אכן לאחר בדיקה וביורור, גליתי שיש בזה משום פסיק רישיה שיתשלו השערות, ואין כאן סברא הגיונית אלא זו ודאות מוחלטת ומציאות שהשערות נתלשים בכה"ג, הן בהידוק הסיכה לשערות, והן בהורדת הסיכה מהשערות, וכגון שהולך לישון וחפץ לישון ללא כיפה כיון שהיא מפריעה לו (ומעיקר הדין אין חיוב לישון עם כיפה, והוא רק מילי דחסידותא). ובפרט שאדם זו והולך ממקום למקום ובמהלך היום הכיפה מתנדנדת והולכת מצד לצד בראשו, ופעולה זו מפעילה לחץ על הידוק הסיכה, וכך נתלשים השערות, ואפשר לבדוק דבר זה ולגלות שאכן כך הם פני הדברים.

ועוד יותר צריך להיזהר באותם שמחברים סיכה נסותרת מתחת לכיפה (מצוי בחנויות של תשמישי קדושה כמו משכן התכלת ועוד) שסיכה זו שיש לה כמה שיניים וההידוק שלה חזק, אין ספק שהשערות נתלשים באופן זה, ולכן מי שיש לו כיפה עם סיכה כזו שדבוקה מתחת לכיפה, יזהר שלא ישתמש בסיכה זו בשבת ועדיף שישתמש בכיפה אחרת המיוחדת לשבת קודש. [ובכל אופן סיכה נסותרת מתחת לכיפה, בודאי שאין בה משום לא ילבש].

נשים ובנות ועשיית קוקו בשבת

נשאלתי על מה סומכות כל הנשים והבנות שיש להם שיער ארוך ומשתמשים ב'קוקו', על מנת לקבץ את שערותיהן, הרי בהוצאת הקוקו מהשערות יש פסיק רישיה שהשערות יתלשו, וכגון כאשר קמות הנשים והבנות בשבת בבוקר, השיער שלהן פזור מחמת השינה בלילה, ורוצות להפריד את הקוקו מהשערות על מנת לקבץ יפה את השערות בחזרה בעזרת הקוקו, אך פעולה זו היא תוצאה הכרחית שעשויה לבוא שהשערות יתלשו.

ואולי יש לומר דענין זה תלוי ועומד במה שנחלקו רבותינו האחרונים, באופן שהוא קרוב לודאי שיתלש השיער, והיינו מצד אחד אינו פעולה שאולי תוליד איסור, ואינה פעולה שבהכרח תוליד איסור, אלא קרוב לודאי שפעולה זו תוליד איסור. נמצא שלושה דרגות לפנינו.

אכן כאמור נחלקו בזה האחרונים, הביאור הלכה (סי' רעז ס"א, שער הציון סי' שכ אות מט) יש לאסור אף בכה"ג שאין כאן ודאות מוחלטת, אלא אף אם רוב הסיכויים שתבצע פעולה זו סגי בהכי, אבל דעת מרן הגר"ע יוסף זצ"ל (יביא אומר ח"ד סי' לד ועוד) הביא שיטת הריטב"א להלכה שיש להתיר בזה, כיון שלמעשה אין זה פסיק רישיה.

ולאור זאת יש לומר דאף בענייננו, הגם שהשערות של הנשים נתלש בהפרדת הקוקו מהשערות, אך אם נגלה, נראה שבאמת לא בכל פעם שעושות פעולה זו השערות נתלשות, ופעמים מעטות שלא נתלשים השערות (זאת לאחר בירור עם אשתי ונשים נוספות) ולכן היות ולא נתלש השערות בכל פעולה שכזו, שוב הו"ל 'קרוב לודאי' שיתשלו השערות, ולא הוי בכלל פסיק רישיה, ואף אם רוב הפעמים השערות נתלשים, אם פעם פעמיים לא נתלשים השערות, סגי בהכי דלא להוי פסיק רישיה.

ועכ"פ כל זאת לדעת מרן הגר"ע יוסף זצ"ל כנ"ל, אך לדעת הבה"ל באמת יש לאסור לנשים לעשות קוקו, ומורה הוראה אחד אמר לי שבביתו מבקש מכל בנותיו הכולל אשתו שלא לעשות קוקו בשבת, אלא משתמשות רק בסיכות וכיוצא בזה.

אך לבני אשכנז עדיין תמוה להיות לדעתם גם 'קרוב לודאי' חשיב כפסיק רישיה ואסור, שוב קשה כיצד נוכל ליישב מנהג העולם שהנשים עושות קוקו בשערותיהן, וצריך עיון גדול. ובאמת אמר

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

לי מורה הוראה מובהק מבני אשכנז שמחנך את כל בנותיו עוד מקטנותן שלא להשתמש בקוקו לשערות בשבת, רק עם סיכות ובצורה עדינה.

סירוק השיער

כידוע הלכה פסוקה בשו"ע (סי' שג סכ"ז) שאסור להסתרק במסרק בשבת, כיון שהוא פסיק רישיה שהשערות יתלשו לו. אמנם לסדר את השערות שלו בידיו מותר כיון שאין כאן פסיק רישיה. ואף יותר מזה, ישנם מברשות שמותר על פי דין להשתמש בהם כיון שאין בשימושם ודאות והכרח שהשערות יתלשו, וכגון מסרק של תינוקות, או מברשת רכה שהשיניים רחוקות זו מזו הרבה, בכה"ג השערות לא נתלשים או לכל הפחות לא בודאי יתלשו ולכן מותר.

אבל צריך לדעת שאין בזה הגדרה כללית, ראשית היות וקשה לתת בזה גבול מדויק מתי מותר ומתי אסור, ועוד שזה תלוי גם בכל אדם ואדם, יש אדם ששערותיו קשות וכל נגיעה קלה בשערות תגרום לו לתלישת השיער, ויש אדם שיש לו שיער כל כך רך שאפילו מברשת עם שיניים קרובות זו לזו, לא תגרום לו לתלישת השיער או לכל הפחות אינו בודאי שייתלש, ולכן בודאי חכם עיניו בראשו לשים לב היטב שלא יכשל חלילה וחס בחילול שבת מדרבנן.

והעצה אם רצונו להשתמש במסרק המותר בשבת, לעשות בדיקה ומבחן במהלך השבוע, ולראות אם אכן שערותיו לא נתלשים מאותו מסרק, ואם אכן לאחר שבע חקירות ובדיקות גילה שאינו תולש ישתמש בו בשבת, אבל גם באופן המותר צריך להיזהר מאד ולשים לב להשתמש במסרק בעדינות יתירה, והיינו שיסרק את השיער באיטיות ובהירות ואם ממהר לאיזה מקום הרי שלא יוכל להסתרק בעדינות ואין לו היתר להסתרק באופן זה.

וצריך לזה הרבה יראת שמים, כי פעמים רבות היצר הרע מטעה את האדם בטענות 'זה מותר לך, ככה אתה לא תולש שיער', ולכן יתגבר על יצרו הרע ולא יקשיב לטענותיו.

ויש לדון מברשת שמצויה כיום הרבה בשוק, שחלקה עם שיניים רחבות וחלקה עם שיניים צרות וקרובות אחד לשניה, אם מותר להשתמש בה בשבת, מצד איסור מוקצה.

ונראה שמצד הדין הוא כלי שמלאכתו לאיסור ולהיתר ומותר, אבל ראוי ונכון מאד שלא להשתמש במברשת זו בגלל שבטעות יכול להשתמש בשיניים הצמודות שהוא פסיק רישיה, ואף פעמים היצר הרע מייעץ לו להסתרק בשיניים הצרות, ולכן כדי לעשות משמרת וריחוק עדיף להשתמש רק במסרק שכולו בנוי משיניים שרחוקות זו מזו.

לגעת בזקן

מותר לגעת בזקן בנחת ועדינות אף שעלול להיתלש שערות, כיון שאינו פסיק רישיה כאמור, אבל אין היתר לגעת בזקן בחזקה וכ"ש שלא לגרד בכה"ג, כיון שבוודאי ייתלש הזקן.

ובאמת שמעתי מאחי הרה"ג רבי עובדיה יוסף שליט"א ששמע ממקור מוסמך שמרן הגאון רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל הטעם שנהג לגלח את זקנו מלבד הסיבה הידועה שהוא על דרך הסוד והקבלה (כמו שנהג מטעם זה הגה"צ רבי שריה דבליצקי זצ"ל ועוד גדולים) טעם נוסף היה עמו, שלא רצה לתלוש את שערות זקנו ח"ו בטעות, דככל שהשערות ארוכות יותר כך החשש לתלישת השערות גובר יותר.

כמו כן גם ידוע שמרן הגראי"ל שטיינמן זצ"ל פעם אחת נגע בזקנו ונתלש שיערה אחת, ומאז לא נגע יותר בזקנו לעולם כולל בימות החול! ניתן לראות בתמונות לפני עשרים שנה איך שזקנו נראה קשה ומוזנח וזאת בגלל שלא נגע בו יותר.

גם שמעתי שהאריז"ל הקדוש בשבת אחת בשגגה הכניס ידו לזקנו, ומרוב שפחד שייתלש לו שערות, לא הוציא את ידו מתוך הזקן בכל אותה שבת! ואחר כך מצאתי מעשה זה בכף החיים (סי' שמ אות י').

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

בשו"ת שמע אברהם (ח"א סו"ס י) שכתב, ואוסיפה לך דאף לכשת"ל דהדין הוא דאדם חשוב מותר לראות המראה יכול על מין ראוי הוא, דהלכה ואין מורין כן, וכל הרוצה ליטול את השם יבוא ויטול ויאמר דאדם חשוב יעו"ש.

וכן נודע בזה מש"כ הדברי חיים מצאנז בשו"ת דברי חיים (יורה דעה חלק ב' סימן סב) שאין לבדוק את מקום התפילין במראה, וז"ל: אם לראות במראה שהתפילין יהיו באמצע הוא דברי בורות כי אפילו אם אינם מכוונים ממש כשר דידוע דיש מקום בראש להניח שני תפילין אפילו ברוחב ואין שיעור לתפילין ברוחב וכו' יעו"ש,

וגם הוא כתב בדבריו שם בזה"ל: כל הפוסקים הסכימו גבי מראה וכל מקום באם נשים ואנשים עושים דבר זה לא שייך לאו דלא ילבש כיון שבמקום זה גם אנשים נוהגים כן עכ"ד, ויעו"ש עוד מה שהאריך בזה, וכל מה שכתב שאין להסתכל במראה הוא משום תפילין.

ואמנם בעיקר דבריו משום תפילין מצינו בספר אות חיים (סימן כז סקי"ב) שכתב, שרבים ראו וכן תמהו על דבריו, דהא נודע בשו"ע כה ס"י שצריך לכוין הרציצה שתהא באמצע כדי שתהא כנגד בין העינים עכ"ד, וכמו שנראה מדברי השמנ"ב (שם סקל"ו) שכתב שלא יטה אותם לצד אחד כדי שיתקיים והיו לטוטפות בין עיניך, והרבה מהאחרונים כתבו דאם שינה בזה לא קיים מצות תפילין וצריך להזיहर בזה יעו"ש. ויעו"ש באות חיים מה שתלה שם דברי הדברי חיים בב' פירושי הבית יוסף בדעת הרמב"ם די"ל דיש כאן ספק ספיקא יעו"ש באות חיים. ועיין עוד במש"כ בזה בשו"ת ציץ אליעזר חלק יב סימן ו' יעו"ש, ובמה שעוד פלפל בדבריו בארוכה בשו"ת יביע אומר ח"א חאו"ח סימן ג' אות יא, ובספר מאסף לכל המחנות סימן כז יעו"ש,

וראה עוד בהשמטות לספר פסקי תשובה, שכתב, מצאתי בתשובת באר משה להגאון מקעלץ ז"ל (מאמר זכרון טוב סימן י) שהאריך לתמוה על הדברי חיים, וכתב עוד שנודע מכמה גדולים יראי ה' שהיה להם בכיסם כלי ראייה קטן בכדי לראות שתפלה של ראש יהיה באמצע ממש עכ"ל, ואף האות חיים

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

הנ"ל כתב בהמשך דבריו דלכל הפוסקים רוחב שיעורו בגובה ולא ברוחב, זולת הב"י בתחילה לדברי הרמב"ם, ובוזה כבר יישבנו את דברי רבינו הד"ח לחומר הנושא להבין כונתו ע"כ.

ואמנם למעשה נהגו להקל במראה, וראה עוד במש"כ לדון בשו"ת שלמת חיים (מהדו"ח חלק יו"ד סימן לח) שכתב לדון אם קנה מלבוש האם יכול להסתכל במראה או שיש לחוש בזה ללא ילבש, והשיב שמותר כיון שיש בו צורך ואין כוונתו להתנאות יעו"ש, ועיין עוד בזה בשו"ת משנה הלכות ח"ה סימן ח בד"ה ולהלכה ובחלק יא סימן ל.

ובמשנ"ב סימן כז סקל"ו כתב שאם הט"ה התפילה של ראש לצד אחד לא קיים מצות תפילין ולכן נזהרין לבדוק בעת התפילה שהתפילין מונחות במקומם כדין. עכת"ד, ובמשנ"ב לא כתב כיצד אפשר לבדוק, ומהא דלא כתב מראה לכאורה מוכח דיש אפשרות אחרת לבדוק כיצד התפילין מונחות.

ובספר הלכות יום ביום תפילה עמ' תקל בהערה, כתב הגרמ"מ קראפ שליט"א שיש שלא הסתכלו במראה כמו מרן החזו"א ומרן הקה"י זצ"ל, ולא היה נוח להם בזה, אבל יש שכן הסתכלו במראה כמו שהיה נוהג מרן הגרי"ז זצ"ל, ושכן נהג מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל.

ואמנם דעת הגר"ח קניבסקי שליט"א בתשובות הגר"ח (יו"ד אות תתתקצז) שנשאל האם מי שאביו מצוה עליו להחמיר שלא להסתכל במראה האם חייב לשמוע לו, והשיב לו בזה"ל: אסור עפ"ד להסתכל במראה.

ועיין עוד בזה בשו"ת שיח חיים סימן קיד ששאל למרן הגר"ח קניבסקי שליט"א בזה"ל: הנה נפסק בשו"ע יו"ד דאסור לאיש להסתכל במראה אך במקום שנהגו גם האנשים להסתכל יש מקילין זולת החברים נמנעים בזה בכל מקום, ונסתפקתי האם היום אפשר להסתכל במראה (בפרט כשמניח תפילין ורוצה לבדוק אם בין עיניו הוא) והנה כיום בישיבות הרבה מסתכלים במראות (ללא שום צורך) אלא כדי להתנאות וכדו', האם יש להחמיר שלא לעשות כן או שיש להקל כיון שהיום אין זה מנהג נשים גרידא, והשיב בזה"ל: אסור, ויעו"ש עוד בהערות ענפי חיים מה שהאריך בזה וציין עוד למש"כ בחשוקי חמד עמ"ס נדרים דף ט' ע"ב ששם הביא למש"כ המהר"ם אריק זצ"ל בטל תורה עמ"ס נדרים שמלבד איסור לא ילבש יש גם חסידות

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

למנוע מלראות ורתו אף דלא שייך חשש שלא ילבש גבר כי דרכה של אשה להסתכל במראה ממש ולא בדבר אחר המשקיף צורתה מ"מ מידת חסידות להמנע גם מזה, יעו"ש. ועיין בספר הליכות שלמה (תפילה פרק ד' הערה 108) שמרן הגרשז"א היה בודק את התפילין עם מראה, ועיין עוד בזה בשו"ת תורה לשמה סימן רטו, ובשו"ת שרידי אש ח"ב סימן פא. ויש עוד להאריך בכ"ז.

והנה בגדר מקום שנהגו, בשו"ת מהרש"ם חלק ב' סימן רמג כתב שבעינין שרק אנשים יהודים ינהגו כן ולא גויים.

ואולם כבר מצינו לאחד מהראשונים השבלי הלקט (ח"ב סימן מ) שכתב שאפילו אם הגויים נוהגים כן שפיר דמי, וז"ל: לפיכך כל דבר שהאנשים של אותו מקום שהם הגויים, עושין אותו, מותר נמי לאנשים של ישראל יעו"ש. וכן כתב שם בשם הר"ר אביגדור כ"ץ, וז"ל: ואע"ם שנוהגים בזמן הזה כל זכרי הערלים להסירם בזרניך וסיד, אין לנו להניח דברי רבותינו הקדושים על נהוג הערלים, ומוכח דאם הישראלים שלא שומרים תורה ומצוות אין לנהוג כן, אבל אם הגויים נוהגים כן שפיר דמי, דהא סו"ס אכתי אינו קישוט נשים, ועיין עוד בשו"ת מהר"י שטייף סימן נה.

ולגבי גילוח בתער כל גופו, הנה מרן הראשון לציון הגאון רבי יצחק יוסף שליט"א בהסכמתו לספר זבח שלום להרה"ג איל שלום בוחבוט שליט"א כתב לדון על מש"כ שם בספר לדון האם מותר לגבר להוריד שערות באמצעות לייזר או שיש לחוש בזה ללא ילבש, וכתב להביא לדברי הטור יו"ד סימן קפב שכתב בשם הרמב"ם שלא אסרו העברת בית השחי ובית הערוה לאנשים אלא במקום שאין מעבירין אותו אלא הנשים, משא"כ במקום שגם האנשים מעבירים אותו מותר, וכתב שם בפרישה סק"ה נראה דר"ל אנשים גויים מעבירים אותו דכיון דנהוג נהוג ולמדין ממנהג עכו"ם בזה שאינו דרך נשים בלבד, א"נ י"ל שעל ישראל קאמר שאם הנהגיו כולם יחד אין מוחין בידם, וכתב שם הראש"ל שכן כתבו הגאונים הראשונים שבכל מקום שדרך האנשים ונשים לעשות מותר שהכל לפי המקום והזמן יעו"ש, וציין עוד למש"כ בזה בשו"ת יביע אומר חלק ח' חו"מ סימן יב ובשו"ת יביע אומר ח"ו יו"ד סימן יד אות ו' ובשו"ת הראשון לציון ח"א חיו"ד סימן ח'.

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

וכתב הראש"ל לדינא בזה"ל: וה"ה לאחר שנתפשט הדבר בזמן הזה בין הנשים ובין האנשים לטפל בפצעים בפנים בטיפול במשחה וכיוצא או טיפול בלייזר מותר בין לנשים ובין לגברים, גם אם זה טיפול קוסמטי בלבד, וכן להסרת שיער בגוף במקום שמפריע לו אם דרך הרבה אנשים להסיר השער ע"י טיפול בלייזר מותר, מפני שנתפשט הדבר בזמן הזה, וה"ה להסיר באיזור הלחיים הוצואר, וכל שגם הגברים עושים כן, אין בזה איסור לא ילבש, ומתחשבים ברוב האנשים הגויים שהרגילו לעשות כך עכ"ד, ומתחילת דבריו נראה דלא ברירא ליה שכן מנהג כל האנשים, אבל לאחר מכן כתב שכן מנהג האנשים לעשות להסיר השיער, ואכן יש לברר מה המנהג בזה כיום.

ויש לדון בזה עוד האם מחשבים כל מקום ומקום לפי מקומו, כלומר כל עיר בפני עצמה, וממילא יש לחלק בין הערים בזה, ובין הארצות, כגון שבחו"ל יהיה מותר לגלח כיון שמצוי שם גוים שמגלחים וממילא בעיר כמו בני ברק שליכא גוים, ממילא לא חשיב לכאורה מנהג האנשים, וליכא ההיתרא דמקום שנהגו כן נראה להעיר לכאורה.

ואמנם יש להעיר ע"ד הראש"ל הגר"י יוסף שליט"א שהביא לדברי הטור בשם הרמב"ם שבמקום שנהגו מותר, והרי הרמב"ם כתב שאין מכין אותו מכת מרדות, ועיין.

ושוב ראיתי בזה ליישב ע"פ מש"כ בשו"ת גינת ורדים (חיו"ד כלל ו' סימן יב) שאין מחלוקת בין הגאונים לרמב"ם ולכו"ע במקום שנהגו להעביר שער בית השחי ובית הערוה מותר ומה שכתב הרמב"ם בסיפא אין מכין אותו אשיגרת לישנא דרישא נקט יעו"ש, וכן כתב בשו"ת פרח שושן כלל ו' סימן ב' שאע"פ שמרן בבית יוסף לא הסכים לזה וא"כ מש"כ בשו"ע שבמקום שנהגו להעביר אין מכין אותו יש לדייק מזה שאסור לכתחילה מכל מקום כבר פשט המנהג להקל בזה כדברי הגאונים וכמו שהעיד בעל הכנסת הגדולה בספרו דינא דחיי וסומכים על מה שכתב הר"ן שנהגו להקל בזה יעו"ש, והיינו דהוא רק בגלל שנהגו להקל בזה,

וכן כתב בשו"ת רב פעלים חלק ג' חלק יורה דעה סימן יח שכתב שאלה בזה"ל: פה עירנו בגדאד יע"א נהגו האנשים להעביר שער בית הערוה בסם ושואלין הלכו אם מותר להעבירו בתער ממש או לאו יורינו ושכמ"ה ע"כ לשון השאלה,

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

וכתב להביא לדברי השו"ע, וכתב, והנה אנן אתכא דמרן ז"ל סמכינן דסתם בש"ע כהרמב"ם ז"ל דס"ל הכאה ליכא אבל איסורא איכא אפילו במקום שנהגו להעבירו גם האנשים, אך פה עירינו בגדא'ד יע"א נהגו באמת בזה כסברת המתירין אפילו לכתחלה כמ"ש מור"ם ז"ל בהגה"ה, כי פה המנהג פשוט וברור להעביר שער בית הערוה בסם. עכ"ל, ומוכח דס"ל להקל בזה, וכתב להקל ביותר אפילו בתער וז"ל: ולכאורה נראה דאע"ג דמנהג אנשי עירינו להעביר בסם אם ירצה אדם להעביר בתער לית לן בה דהא הסם עוקר השער מעקרו שורש וענף והוא יותר עדיף מתער ממש והוא כמו תיקון הנשים דעוקרים השער לגמרי וכיון דנהגו האנשים להעביר בסם למה נאסור להם התער. גם עוד הנשים פה עירינו אין דרכם להעביר בתער אלא מעבירים אותו ע"י חוט ועוקרים בזה השער מעיקרו לגמרי וא"כ לא שייך למימר לאסור התער לאנשים משום דדמי לתיקון הנשים כיון דאין הנשים עושים בתער ועל עקירת השער מעיקרו לגמרי נמי לא דמי למעשה הנשים דבתער אינו נעקר לגמרי כמעשה הנשים ועל כן נראה לכאורה כיון דנהגו האנשים להעביר השער בסם יכולין להעבירו בתער ג"כ. ויעו"ש עוד מש"כ לפלפל בזה לדינא, דלכאורה נראה דכיון דמנהג האנשים ממילא לא משנה איך מורידים השער, [ולמעשה נראה שזה תלוי במש"כ האגרות משה האם איסור לא ילבש האם הוא בפעולה או בתוצאה ונקפ"מ להכא, ויש עוד להאריך בזה, ואין כאן מקומו].

קבלת הוראת מרן השו"ע

והנה מצינו להרב בן איש חי בשו"ת רב פעלים ח"ב חיו"ד סימן ז' שכתב לגבי כללי קבלת הוראת מרן זצ"ל וז"ל: אנחנו קבלנו הוראת מרן ז"ל ואפילו אם יבואו מאה אחרונים לחלוק עליו להתיר אין שומעין להם, כי אנחנו מחוייבים ללכת על פי הוראתו מכח הקבלה שקבלנו, חוץ מדבר שיש בו מנהג ברור שנהגנו בו הפך, אז גדול כח המנהג המוסמך על סברת הפוסקי עכ"ד, והוא כמו שכתב מרן הבית יוסף בהקדמתו לבית יוסף שאם בקצת ארצות נהגו לאסור בקצת דברים אף שאנו נכריע להיפך יחזיקו במנהגם יעו"ש, וא"כ ה"ה הכא שהבא"ח כותב שהמנהג להקל בזה, אלא דעיקר מנהג בגדאד, לכאורה כל מנהגם ע"פ הנהגת הרמ"א, וכמו שכתב בספר נתיבי עם (סימן תקפב אות ג) שנודע שהיתה תקופה שלא היו הרבה חכמים בבבל בעלי הלכה ולפני כמאתים שנה הוצרכו להביא חכם באשי מדמשק הג"ר צדקה חוצייין ולאחר מכן הגיעו לשם רבני האשכנזים והם אלה

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

שהנהגיו בדברים רבם כמנהגם, ודלא כב"י עד שרבינו הגיר"ח סבר שכך היה המנהג בבגדאד מזמן רב ולא ידע שאלו מנהגים חדשים שהונהגו ע"י רבני האשכנזים הרגילים להורות לכל כדעת רבהם רבנו הרמ"א ודעימיה, וז"ל שם: ונאו לא נזוז מעמדתנו ורק הבבלים תפסו בזה מנהג האשכנזים כמו בכמה עניינים אחרים למשל ברכת שהחיינו לנשים המדליקות נר של יו"ט והפטרת וערבה בכל שבת הגדול וכן בעשי"ת אם טועים בברכת הישבה ואו' מלך אוהב צדקה ומשפט, וכן בכלי זוככית בפסח, שתפסו בכל אלה כמנהג האשכנזים, בשל כך שבתקופה מסויימת היו תחת הפשעת גאון אשכנזי וא"כ לא משום כך נגרר אחריהם אנחנו הספרדים בכלל עכ"ד, וראיתי במכתבו של מורינו הראש"ל הגאון רבי יצחק יוסף שליט"א למשנ"ב תפארת חלק ה' (שעתיד לצאת לאור בקרוב ממש, והראני אותו מו"ח שליט"א) שכתב שהרי יש הרבה הלכות שהבא"ח תפס כמו שכתב הרמ"א ובע"כ שהכל היה השפעת גאון אשכנזי אחר, וכתב עודף ואמנם יש שעירערו על הדברים וטענו שדברי הרב נתיבי עם אינם נכונים ומעולם תושבי בגדאד לא הושפעו מהוראות של גאון אשכנזי, ואברך אחד הפריז לומר בחוצפא שדביר הרב נתיבי עם הם דמיון ולא היה ולא נברא וכו' [חוברת קדוש יעקב], אולם כפי הנראה מרוב אדיקותם בדברי רבינו הגרי"ח זיע"א שאינם יכולים לקבל האמת עכ"ד.

וכתב הראש"ל שליט"א שהרי בורר שדברי הרב נתיבי עם נכונים שהרי בשו"ת צדקה ומשפט בהקדמת החכם באשי רבי ראובן דנגור זצ"ל שנפטר לפני כתשעים שנה כתב בזה"ל: מזמן לזמן היה שורר דבר ומגפה בערים הללו והתושבים היו עוזבים בתים כל טוב וכו' יעו"ש עוד שמחמת המגיפה נעשו בלא רב ומורה ומשו"ה י"ל שלמדו ממנהגי האשכנזים יעו"ש.

ושכן כתב בספר וזאת ליהודה על הגר"י צדקה עמ' 4 יעו"ש, ושיש ל האמין לדברי הנתיבי עם שהיה חסיד קדישא ור"מ בישיבת פורת יוסף וחבר מועצת הרבנות בפתח תקוה, ושכן מבואר בספר נתיבות שלום עמ' 14 יעו"ש, וכתב עוד הראש"ל שליט"א ששמע מהגאון רבי משה מאיה שליט"א שהעיד ששמע מחכמי פורת יוסף בדור הקודם שבעיראק היו אשכנזים שהם הנחילו שם מנהיגהם ובעיקר שמע זאת מחכם מנצור בן שמעון זצ"ל ומחכם משה הכהן טויל ואמרו שאלו דברים פשוטים וברורים, ויעו"ש עוד בהסמכת הראש"ל, ואמנם לכאורה יש להעיר בכ"ז וכי הבא"ח זיע"א בעצמו לא ידע מכל זה, ולא בירר שהמנהג כן, ועיין.

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

עוד טעם כתב בזה בשו"ת גינת ורדים שם, שכתב שמדברי הרמ"א בהגה שעל מה שכתב מרן בשו"ע שבמקום שנהגו להעביר אם העביר אין מכין אותו, וכתב ואפילו לכתחילה נמי שרי, ולא כתב ויש אומרים משמע שסובר כן בדעת מרן השו"ע עכ"ד, אולם זה דחוק מאוד לומר כן מאחר שבשו"ע ובבית יוסף כתב שאין מכין אותו מרדו, כן כתב להעיר בספר חוקת עולם הלכות לא ילבש עמ' סד ושם כתב שכדברי הגינת ורדים הנ"ל כן כתב הגאון מהר"י יוסף ידיד הלוי ח"ב עמ' צג, והוסיף ע"ז שעל אף שהרמ"א לא כתב כן בשם יש אומרים, כן דרכו של הרמ"א לפעמים בכמה מקומות שכותב איזה דין או איזה פרט על דברי השו"ע בסתם עאלו מרן הבית יוסף מודה לדבריו ואינו כן והא דלא אמר ויש אומרים משום דמדברי השו"ע אין הכרע כ"כ ואפשר לדחוק בדבריו יעו"ש, ועיין בשו"ת יביע אומר חלק י' מהודרה ישנה עמ' שסא.

ומ"מ מה שכתבו האחרונים הגינת ורדים ועוד שנהגו להקל בזה, יש לעיין הרי הוא נגד מרן השו"ע, ויש לומר בזה שהרי קימ"ל בכללי הפסיקה שמנהג מבטל הלכה וכמ"ש במסכת סופרים פרק יד הלכה יח, וכן מוכח מדברי הגמ' בסנהדרין דף קב ע"א דאמר רב כהנא אמר רב אם יבוא אליהו וכו' שכבר נהגו העם יעו"ש, וכן כתב בשו"ת מהר"י ברונא סימן כג, וכן כתב המהרי"ק בשרוש ט' וכתב שם לדינא שאפילו אם יש בו נדנוד איסור מנהג עוקר הלכה, וכן כתב בדרכי תשובה (סימן קכג ס"ק עח) בשם שו"ת ברכת יוסף (יו"ד סימן לו) יעו"ש, ואף לפי מש"כ בשו"ת חת"ס או"ח סימן סו, י"ל דהכא דהוי מילי דרבנן, כיון דאזלינן הכא האם מכת אותו מכת מרדות או לא.

וגם יש לדון בהא נפק"מ לגבי פורים האם איכא איסור לא ילבש, והאם שייך בהא האי דינא דמקום שנהגו, דהנה בשו"ת מהר"י מינץ (סימן יז) כתב בזה"ל: על דבר לבישת הפרצופים שנוהגין ללבוש בחורים וגם בתולות ובחורות זקנים עם נערים בפורים, הנה ראיתי שכבר פסק להתיר וכו' הגדול מהר"ר אליקים ס"ל יצ"ו וכו' וראיתו מוכיחין כאילו יצאו מפי הגבורה וכו', אבל באתי ליטול שכר שיבא מכשורא דמצוה ליתן טעם ולהביא ראיה מה ראו על ככה גדולים וחסידים עולם ז"ל שנתגדלתי אצלם אשר ראו בניהם ובנתויהם חתניהם וכלתיהם לובשין אותן פרצופים ושינוי בגדיהם מבגדי איש לבגדי אשה, וכן להיפך ואם היה ח"ו נדנוד עבירה חלילה וחס להם לשתוק ולא ימחו, וכ"ש וק"ו באיסור לאו, אלא ודאי היה להם ראיה וסמך

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

שהיתר גמור הוא ואין בלבוש זו הרהור עבירה וכו' יעו"ש, והרמ"א בדרכי משה או"ח סימן תרצ"ו אות ה' הביא דבריו, ויעו"ש שכתב עוד לגבי לבישת כלאים בפורים.

ובספר היראים (סימן שפה) כתב, וללבוש אפילו עראי אסור ודרך שחוק אסור, שהרי לא חלק הכתוב בין קבע לעראי, ולפי שראיתי בני אדם שלובשים מלבושי נשים עראי לשחוק והוקשה בעיני כתבתי כן עכ"ד, ומוכח דס"ל לאסור בהא. וכן כתב בב"ח שם דמדברי היראים מוכח לאיסורא דלא כדברי המהר"ם מינץ.

וברמ"א סימן תרצ"ו סעיף ח', כתב וז"ל: מה שנהגו ללבוש פרצופים בפורים, וגבר לובש שמלת אשה ואשה כלי גבר, אין איסור בדבר מאחר שאין מכוונים אלא לשמחה בעלמא, וכן בלבישת כלאים דרבנן, ויש אומרים דאסור, אבל המנהג כסברא הראשונה, וכו' עכ"ד, ואמנם המשנ"ב בס"ק ל' כתב, עיין ביור"ד סימן קפב שכתב שם הט"ז בשם הב"ח שיש לבטל מנהג זה, הן בפורים או בשמחת נשואין, וכן כתב באר הגולה שם, ואם כל המלבושים של איש רק מלבוש אחד של אשה וניכרים הן, אפשר שאין למחות בהם, [פרי מגדים], ועיין בכנסת הגדולה ובשל"ה שהזהירו להרחיק מזה עכ"ד המשנ"ב, הרי לן דס"ל לאיסורא בזה שגם בפורים איכא בהא משום לא ילבש, והנה באמת יש לעיין מדוע לא שייך לומר ההיתרא כאן משום מקום שנהגו.

ובכנסת הגדולה (או"ח סימן תרצו) העיר בזה וז"ל: וכן מה שהביא מתוס' דבכל מקום שנהגו אנשים כנשים אין כאן משום שמלת אשה, לא דמי לנגון שלנו, דהתם לא התירו אלא לראות במראה להעביר שער בית השחי ובית הערוה, אבל ללבוש האנשים בגדי נשים והנשים בגדי אנשים ושוחקים האנשים עם הנשים אלו עם אלו או לפחות אלו בפני אלו, ויכול הדבר לבוא לידי זימה הא ודאי אסור, ועוד לא שמענו היתר אלא במקום שנהגו היתר בכל הזמנים, אבל במקום שנהגו איסור דמשום שמחת פורים יתירו לא שמענו עכ"ל, הרי לן דכל גדר דהיתרא דמקום שנהגו היכא שלא שייך הטעם דאיסורא דלא ילבש.

ואמנם בשו"ת התעוררות תשובה (ח"ג סימן תק) כתב בזה, וז"ל: ונראה לי ליישב כיון שהטעם שלא לא ילבש גבר וכו' הוא מפני שלא יבואו לידי פריצות, א"כ בפורים כיון שהכל יודעים שדרכו בכך, וגם אם רואים שזה

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

מלובש בבגדי אשה וכו' יודעים שאינם אשה, א"כ אינו מרגיל לפריצות ולכן סמכו להקל ולהתיר עכ"ל, ואמנם למעשה הפוסקים נקטו להחמיר בהא, וכמו שכתב מרן החיד"א בשו"ת ברכה (יו"ד סימן קפב סק"ג) וז"ל: אין לסמוך על קולת מהר"י מינין בפורים, וכתב להביא עוד מספר מעשה רוקח דף א' ע"א שכתב כן בשם הרמב"ם בתשובה לאסור אף בשמחה של מצוה יעו"ש, וכן כתב בשו"ת לב חיים ח"ג סימן כו יעו"ש, וכן מבואר לאסור במעשה רוקח (דף מב ע"ב) יעו"ש, וכן מבואר ביד קטנה וז"ל: ודאי ראוי לכל הגדולים למחות בחרמות גדולות ובכל מיני כפיות לבער המנהג הרע הזה, ולא תמצא מכשלה גדולה כזאת בישראל עכ"ל, כן כתב בשו"ת נבחר מכסף (סימן טז) להתריע כנגד המנהג הרע הזה ושכמקום שאין שומעים לקול מורים כל ירא שמים ירחק מהם כבורח מן הנחש ובקהלם לא יחד כבודו יעו"ש, וכן כתב בספר הזכרונות (עמ' סא) וז"ל: כל ימינו נצעטרנו על דברי הרמ"א בהגה"ה (סו"ס תרצו) בשם מהר"י מינין, דמה שנהגו בפורים שאיש לובש בגדי אשה ואשה לובשת בגדי איש, אין איסור בדבר מפני שאין מכוונים אלא לשמחת פורים, שבדואי דברים תמוהים הם לעקור לאו מן התורה בטענה שאין מכוונים אלא לשמחת פורים בעלמא, ובעוה"ר תחת כוונה זו יש כוונות רעות ומעשים קשים ומרים כידוע, ואין זה ענין לחטיפת המאכלים איש מאת רעהו, שי"ל הפקר בי"ד הפקר וכו' יעו"ש, וכן כתב בספר דבי רב (פרשת כי תצא) לאסור ושכן העלה זקנו מהר"ש אבוהב יעו"ש. וכן כתב בספר חיים עד העולם (דף לב ע"ד) וז"ל: רעדה אחזנתו בשומעי כי בשמחת חתן וכלה מופיעות נשים בבגדי גברים דרך שחוק, לשמח חתן וכלה שהרי זה איסור גמור מן התורה, כמו שכתבו רבותינו הפוסקים, ומי יכול להתיר איסור תורה לשמחת חתן וכלה, וצריך למחות בידן בכל תוקף ולבטל מנהגן שכיון שהוא לאו מפורש בתורה, לא שייך לומר בזה מוטב שיהיו שוגגים ולא יהיו מזידים יעו"ש עוד, [ובעיקר מה שיש דברים שנהגו בהם היתר משום שמחת חתן וכלה, ראה מה שהארכתי עוד בזה בספרי שירת יוסף עניני נישואין סימן כט].

וכן נקט הגר"נ קרליין זצוק"ל בחוט שני (הלכות שבת ח"ד עמ' רעט) שבענין לא ילבש בפורים דבאמת בדור שלנו שהדור פרוץ היה ראוי לאסור לאיש ללבוש בגדי אשה ולאשה ללבוש בגדי איש יעו"ש, וע"ע בכרם שלמה בהשמטות לסימן קפב סקט"ז אות ו' שכתב שאפשר שאין למחות באלו שלובשים בגדי נשים בפורים. יעו"ש, ואמנם לדינא ע"פ דברי המשנ"ב ועוד נראה דיש לאסור, וכן האריך בשו"ת יביע אומר ח"ו חיו"ד

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

סימן יד לאסור ובשו"ת יחזה דעת ח"ה סימן נ' יעו"ש, וכן נקט לאיסורא בילקוט יוסף פורים עמ' תרפח יעו"ש מה שהאריך בזה, ועיין עוד בזה בשו"ת קנין תורה בהלכה ח"א סימן סח. ובע"כ דלא שייך האי היתרא במקום שנהגו, היכא דסו"ס הרי הוא כמו אשה, וגם משום דהשו"ע ס"ל שאינו לכתחילה. ועיין שו"ת יביע אומר חלק יא חיו"ד סימן ט"ז שג"כ נראה מדבריו שיש להחמיר, יעו"ש בכ"ד.

ומכל מקום לגבי הסתכלות במראה לתפילין יש להוסיף מה שראיתי שכתב לעורר בשו"ת באר שרים ח"ד סימן עב, אך עיני ראו ולא זר כמה אינישי שמתסכלים במראה בשעת הנחת תפילין כדי לכוונם, וראיתי מאלה שמעיינים זמן טובא בזה, עד שהבחנתי שמסדר פניו או שערו ע"י ראיית המראה וזה בודאי לאו שפיר, ובפרט שמערב חול עם קודש אפילו לדעתו ודו"ק עכ"ד, יעו"ש והיינו דבודאי בכה"ג עוברים בלא ילבש,

ונראה לפי"ז דה"ה גם לגברים שמותר להסתכל במראה אין להסתכל במראה הרבה זמן כדי להיות יפה לגמרי, וכמו שנראה ממש"כ בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ב סימן סא) שכתב, וכפי מה שמרבה להסתכל במראה חשיבותה ביופי מתרבה וכשמשבחות אשה ביופי הלבשתה אומרות עליה שעומדות אצל המראה כך וכך זמן עכ"ד, וא"כ לפי"ז אצל גברים שזה יהיה אסור, וכן נראה ממש"כ בשו"ת באר משה (ח"ד סימן קיט) וז"ל: ועל כן רע בעיני מה שהרבה אנשים רוחצים בזיף שיש לו ריח טוב מאוד היינו זייף שדרך הנשים להשתמש בהם דאסור לעשות כן יעו"ש, ועיין עוד בזה בשו"ת אז נדברו ח"ד סימן לז, וע"ז אולי נאמר אוי לו למי שבניו נקבות. וגם איכא איסור להראות יפה ביותר דע"י זה קשה לשכחה ע"פ מה דאיתא בגמ' בתענית דף ז' ע"א דברתיה דקיסר אמר לרבי יהושע בן חנניה האיך התורה יכולה להתקיים בכלי מכוער, והוא השיב לה שהתורה מתקיימת בו יותר מאם היה מראהו יפה, ושאלו והא איכא שפירי דגמירי, והשיב רבי יהושע דאי הוו סני הוו גמירי טפי, ופירש"י שאם לא היו נראים יפה הוה גמירי טפי שאי אפשר לאדם נראה להשפיל את דעתו ובא לידי שכחה, ויש עוד להאריך בזה, ואין כאן מקומו, וראה עוד להחפץ חיים זצ"ל שכתב בספר נדחי ישראל בקונטרס תפארת אדם וז"ל: הנה ראשון לכל צריך לדעת שעצם הסלסול בשער אף שלכאורה אין בו איסור, אבל באמת גם זה נכלל בלאו דלא ילבש גבר וכו' שהקישוט לא הותר אלא לנשים שהם צריכים לכך, ובהג"ה שם כתב וראיה מגמ' שבת (נ:): מגרר אדם גלדי צואה וגלדי מכה

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

שעל בשרו משום צערו ואם בשביל ליפות עצמו אסור וכו' ואפילו המתיר שם הוא רק משום כבוד קונו וכו' יעו"ש. והארכת עוד בזה בשערי יוסף בדיני לא ילבש שיראה אור בקרוב.

ומ"מ תבנא לדינא דכיום הוא מנהג העולם לגלח בלייזר וגם בשערה וממילא אין בזה איסור לא ילבש, וכן נראה מדברי מרן הראשון לציון הגאון רבי יצחק יוסף שליט"א בעמח"ס ילקוט יוסף, וכן אמר לי בזה מו"ח הגר"ש יאיר שליט"א אמר לי שיש להקל בזה כמנהג המקום ורק לגבי שערות בית השחי נראה שיש להחמיר מדברי השו"ע. וכן כתב לי הגאון רבי אוריאל חוברה שליט"א שכהיום מנהג העולם להקל בזה, ושכן האריך בכ"ז בשו"ת ברכת אוריאל ח"א נח יעו"ש, ואמנם ממו"ר הגר"ע פריד שליט"א שמעתי שיש להחמיר בכ"ז, ויש עוד להאריך בכ"ז, ויהי רצון שבקרוב אזכה בזה למשנה ברורה והלכה ברורה בכל הלכות אלו.

האם מותר לעשות לייזר בימי ספירת העומר

ומכ"ז נפק"מ למה שנשאלתי ע"י צורב אחד, בדין עשיית טיפולי לייזר בימי ספירת העומר, וחשב להקל בזה כי אין זה הסרת שער, אלא רק מניעה, הנה יסוד האיסור לא להסתפר בספירת העומר ממה דאיתא בגמ' ביבמות דף סב ע"ב שמתו תלמידי ר"ע וכו' ומשו"ה נוהגים מנהגי אבילות, ובשו"ע סימן תצג ס"א שנהגו שלא להסתפר מחמת זה, יעו"ש, ונראה דהאיסור הוא משום שמחה, וא"כ היכא שהוא מביא לו שמחה אסור, וא"כ ה"ה הסרת שער ע"י לייזר שעוקר את שרשי השערות אף שאינו נראה עכשיו מ"מ הרי הוא מונע דבר עתידי, אבל לכאורה אין לאסור את זה כיון שאין לנו אלא מה שגזרו חז"ל, ואין אנו יכולים לגזור גזירות מדעתנו, וממילא נראה דליכא לאסור בהא, וכ"ש דהוא רק מניעה וכמו שמצינו בב"ק דמניעת ריוח לא חשיב הפסד ה"ה הכא.

ואמנם היה נראה לדמות דין זה למש"כ הפוסקים בעיקר הדין אם מותר לעשות טיפולי לייזר להסרת שער, ולפי הפוסקים האוסרים אין כאן מקום לדון, אבל יש מקום לומר דאף להמתירים מ"מ מודו דאיכא כאן איזה הסרה, וממילא לכאורה נראה דיש מקום להחמיר בזה.

וכן נראה להוכיח ממש"כ בחזו"ע יו"ט עמ' ריא והו"ד לעיל שלאשה נשואה שרי להוריד שער במקומות המכוסים בגוף וכו' אף בחול המועד, אף

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

שהוא יפוי הגוף, ומוכח שהוא לכאורה חשיב מלאכה דשמחה, וא"כ נלמד לדין דבספירת העומר לגברים באופן המותר יהיה מקום להחמיר בזה.

שוב לאחר חופשי בזה בדברי הפוסקים מצאתי להגאון רבי יוסף ליברמן שליט"א מזקני הפוסקים בשו"ת משנת יוסף חלק ט' סימן קלד שנשאל בזה אם מותר להסיר שער לנשים ע"י מכונה שעוקרת השער מהשורש בימים האסורים בתספורת, וכתב שנראה שתספורת שייך רק במקום גדילת שער והסרה במכונה מסתמא הוא במקום שאינו צריך לגדול שם שיער וא"ז בכלל איסור תספורת, אבל כתב שם שבמקוה שמייפה את הפנים והראש כגון גבות העיניים הרי זה בכלל תספורת ואסור כיון כיון שפעולה זו מייפה הפנים מיד ויעו"ש עוד לגבי דין אשה, ומ"מ למדנו מדבריו הגדר דמה שאינו עוקר שיער אלא רק מונע גדילת השיער אינו בכלל האיסור, [ועיין עוד בחזו"ע תעניות עמ' קסד] וא"כ נראה דיש לבדוק כל מקרה לגופו אם יש שערות במקום עשיית הלייזר או לא, כי אם יש שערות אז בדרך כלל רגילים להוריד את השערות לפני שעושים את הלייזר, ואולי גם תלוי בזה היאך הלייזר עובד.

וידידי הרה"ג יהודה בן דוד שליט"א עורך הקובץ משנת יוסף הראני למש"כ החת"ס דמקום שאין רגילין לגלחו אינו בכלל הגזירה, וממילא אף אם מורידים שער לפני זה אין בהא איסור כיון שאין רגילין לגלח שם ממילא אינו בכלל האיסור, ובקובץ משנת יוסף חלק ד' סימן מז במאמרו של הרה"ג מנחם גיאת שליט"א בעמח"ס תורת חכם בדין גילוח הזקן לבחור לצורך שידוכין כתב שם להביא מש"כ בשו"ת חת"ס חאו"ח סימן קנח שרבותינו לא דברו אלא מגידול שער הראש דלא מנוול כ"כ אבל הזקן לא היו מסתפרים בלא"ה רק שפה המעכבת את אכילה והאידנא נהופוך הענין והוא מתנוול יותר כידוע יעו"ש, ומכ"ז נראה דלא ע"ז היתה הגזירה, וא"כ נראה לכאורה דה"ה לגבי גילוח בלייזר, וראה עוד בקובץ משנת יוסף בגליון י' תגובה א' בתגובתו של הגאון רבי יהודה ברכה שליט"א שאין ראייה מדברי החת"ס להתיר לצורך שידוכים, יעו"ש ויש עוד לפלפל בכ"ז. ושוב הראוני למש"כ לדון בזה בשו"ת יביע אומר חלק יא חאו"ח ואין ספרו תחת ידי.

ובשו"ת אבני דרך חלק יא סימן עג כבר כתב לדון בזה וכתב שיש להחמיר בזה אלא א"כ לאדם נשוי שרגיל לעשות כן כל שבועיים, יעו"ש באריכות בכ"ד וצרף לכאן, וראה עוד בקובץ מריח ניחוח מס' 694 שאל הגאון הרריחמ"א שליט"א בעמח"ס מריח ניחוח ושא"ס, להגר"א פרינץ שליט"א

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

עמש"כ באבנ"ד בזה"ל: רק רצייתי להבין האם לייזר הוא דרך תספורת בכלל? ואולי כל מה שאסרו הוא דבר שהוא בדרך תספורת ולא על ידי לייזר? עוד יש להוסיף נקודה על הענין והיא באדם שהתחיל טיפולי לייזר להסרת שיער ואם יפסיק את הטיפול למשך אותו הזמן הטיפול הבא לא יהיה אפקטיבי. והשיב לו בזה"ל: אם התחיל טיפול לפני וזהו טיפול מתמשך (וכ"ש רפואי), יש מקום להקל. אלא שברוב המקרים אין מתחילים טיפול ועושים הפסקה של יותר מעשרה ימים. וממילא מער"פ עד אחר חוה"מ לא מצוי הכי. ע"כ.

והגאון רבי מרדכי יעקב מאיר שליט"א בעמח"ס עיטורי מרדכי כתב לי שבמקום שא"צ להוריד שערות לפני, יש להתיר כי אינו אלא גמרא ומ"מ ציין לי שכ"ז בכה"ג שמותר לגלח ואין בהא איסור של לא ילבש.

ובשו"ת משנת יוסף חלק טו שיו"ל עתה בסימן נז דן מזקני הפוסקים הגאון רבי יוסף ליברמן שליט"א דן בזה, ואין ספרו תחת ידי.

ועוד סברא בזה השביני הגאון רבי שמואל כהן שליט"א בעמח"ס רבים ירושלים, בזה"ל: היום בבוקר נשאלתי כיו"ב לגבי שערות החזה של גבר, והשבתי שאם מקל מצד לא ילבש - ש"מ שאי"ז ליפוי אלא כרפואה (כמ"ש הפוסקים), ואם אוסר מצד לא ילבש, ממילא אסור מתרי טעמי. ואכמ"ל. ע"כ תשובתו אלי, ודפח"ח שאם ליכא איסור לא ילבש כמו במקום שמתבייש וכל כיוצא בזה ממילא אין בזה אין איסור תספורת בספירת העומר, ואמנם אכתי יש לדון לפוסקים שהתירו לעשות לייזר בגוף לא משום רפואה אלא כיון שהגוים והעולם נהגו כן והרי יש לעשות כן לכתחילה, וכמו שהארכתי בזה בכמה דוכתי, [ובעזהי"ת יצא לאור בקרוב ממש בספר שערי יוסף הלכות לא ילבש]

ואמנם מו"ר הגאון העצום רבי עמרם פריד שליט"א אמר לי ששאלתיו האם מותר לגלח בספירת העומר מקומות המכוסים, והשיב לי לאסור כי השו"ע בסימן תקנ"א כותב כל שערו, ושוב שאלתיו, דוקא שם בבין המצרים שהרי הוא כדין אבילות אבל ספירת העומר הוא רק מנהג, ולא השיב לי הגר"ע, ולגבי עשיית לייזר במקומות המכוסים אמר לי שרק אם התחיל טיפולים מותר שזה יהיה נזק אבל להתחיל מחדש אסור, ובמקום שמתבייש שאין איסור לא ילבש נראה שמותר עכ"ד.

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

והגרי"מ וייל שליט"א כתב לי בזה"ל: כתבתי על ענין זה בהמועדים כהלכתם סי' מו סעיף כא, וההוכחה היא מסי' תקנ"א סקע"ט [ע"פ סי' תקמ"ו, ה'] ומיו"ד סי' ש"צ, ה', ועי' גם אגרו"מ יו"ד ח"ב סי' קל"ז, ולכן מבואר להקל לנשים להסיר שיער במקום שיש גנאי בשיער עכ"ד.

והגאון רבי יקותיאל אוהב ציון שליט"א בעמח"ס שו"ת יעלת חן זכר עשה וש"א"ס כתב לי בכ"ז בזה"ל: גדרי האבלות על תלמידי רע"ק בימי העומר, כבוד ידי"נ הגר"י איבטבול שליט"א, בעל "שערי יוסף" וש"ס"ח, אודות השאלה שנשאל מעכ"ת אי שרי לעשות "טיפול לייזר" בימי העומר, באופן שאין מסיר שער מגופו כלל, וכל פעולת הטיפול היא על העתיד - שלא יגדל שער באותו מקום.

תשובה: מודעת זו, דמנהגי אבלות בימי העומר אין להם מקור בתלמוד, כי לא מבואר בחז"ל מידי בענין זה, רק אמרו ביבמות (סב ע"ב) שמפסח עד עצרת מתו כ"ד אלף תלמידיו של רבי עקיבא, מפני שלא נהגו כבוד זה בזה. ומזה ילפינן חיזוק גדול בענינים שבין אדם לחבירו בכוליה שתא, ובפרט בימים אלו שיש בהם התעוררות וזכרון טפי - מחמת עובדא דהוה בההוא זמנא. והדינים שנתקבלו אח"כ בכלל ישראל, יצאו מדברי רבותינו הגאונים בתשו' (שערי תשובה סי' רעח) שכ' שלא לישא אשה בימים אלו, [ולשון הטור (ר"ס תצג) שנהגו בכל המקומות שלא לישא אשה בימים אלו, ויש מקומות שנהגו שלא להסתפר וכו']. וענינם לעורר את התיקון בענינים שב"א לחבירו, ולהתרחק מהקנאה והשנאה והגאווה והכבוד, ולקנות מדת האהבה והענוה והשלום, וכמ"ש מהרי"ח סופר זיע"א ב"כף החיים" (סי' תצג אות ה).

וכ"כ גאון עזינו הרי"ח הטוב מבבל זיע"א בס' "לשון חכמים" ח"א (ר"ס עז), שיש להזהר בימים אלו מכעס וקטטה ומחלוקת מבית ומחוץ, ויראה אותות אהבה ורעות, הן לבני ביתו והן לאנשים אחרים. ע"ש. ואמנם דברי הגרי"ח באו מצד "ימי העומר" ולא מצד "עיתוי פטירת תלמידי ר"ע בימי העומר", והיינו משום דלפי סודן של דברים, ימים הללו הם יומין דקטנות ומצויה בהם מידת הדין טפי משאר יומי כנודע. ומ"מ גם לדעת המקובלים, כל מה שאירע לתלמידי ר"ע בימים אלו, היינו מחמת שבימים אלו איכא התעוררות הדינים טפי, וכהיא דשבת (לב ע"א) נפל תורא חרד לסכינא. וא"כ עלינו להזהר טובא בעניני ב"א לחבירו בפרט בתקופה זו.

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

ומטעם זה דהתעוררות הדינים בהני יומי, המקובלים לא נוגעים בשער הראש עד סמוך לחג השבועות, ואינן פוסקין בל"ד לעומר, כיון דאינהו מצד מידת הדין עבדי הכי, ולא רק מצד זכרון תלמידי רע"ק. [וכנודע ב"שער הכונות" (דפ"ו ע"ד), וב"פרי עץ חיים" (שער כב פ"ז), וב"נהר שלום" (דכ"ה ע"ד), שיש להותיר השער כמות שהוא עד מ"ט לעומר. וכ"כ החיד"א בברכ"י (סי' תצג סק"ו), והגרי"ח בשו"ת רב פעלים ח"ד (סוד ישרים סי' טו). ע"ש]. אכן כל זה מיירי בשער הראש כמ"ש המקובל רמ"ד וואלי בס' הליקוטים ח"ב (עמ' תקנג), דדוקא שערות הראש שהם הדינים, אין לחתכם בימי התפשטות הגבורות. וראה מש"כ בשמו בתשו' אודות גילוח הזקן בימי העומר. ואכמ"ל כעת. ועמ"כ הגרי"מ הלל שליט"א בס' עמודי הוראה (ר"ס ח).

ויש לדון אם מה שנהגו שלא לגלח השער בימי העומר, היינו רק שער הנגלה [כגון הראש והזקן], או גם שער הנסתר שבגוף, וחזינא להגאון הנורא מהרב"צ א"ש זיע"א בשו"ת אור לציון ח"ג (פי"ז סי' ד) שכתב דהאיסור על כל שער הגוף, וראיה לדבר ממ"ש בשו"ע יו"ד (סי' שצ ס"א), "אבל אסור לגלח שערו, אחד שער ראשו ואחד שער זקנו, ואחד כל שער שבו, ואפי' של בית הסתרים, כל ל' יום" וכו'. וכ"כ בשו"ע או"ח (סי' תקנא סי"ב) בענין איסור תספורת בשבוע שחל בו תשעה באב. וילמד סתום מן המפורש דגם במנהג איסור התספורת בימי העומר, כל שער הגוף בכלל. עכ"ד. ומבואר מדבריו, שלמד בצורה פשוטה, דמנהגי ימי העומר הם כגדרי אבלות דמי שמת לו מת, וכן כעניני אבלות של חורבן הבית.

ובקושטא יש לחקור טובא, מהו יסוד מנהג האבלות בימים הללו, דזה ברור שאין כאן אפי' גדר "אבלות ישנה", שהרי עבר זמן זמנים טובא מפטירת תלמידי ר"ע, ואין זכר של קרבה, הן מצד הזמן והן מצד גדרי משפחה - בין דורות שלנו לתלמידי ר"ע, ומסתמא זו הסיבה שלא נזכר בתלמוד שום ענין של אבלות מצד הדין בימים הללו, ואבלות דביהמ"ק שאני, דכל דור שלא נבנה בימיו כאילו חרב בימיו (ירושלמי ריש יומא), ולא דמי כלל לשאר מתים שיש בהם גזירה להשתכח אחר יב"ח (ברכות נח ע"ב), ואדרבה, דין הוא שלא לשכוח החורבן לעולם, כי ביהמ"ק לא דומה לאדם שמת, רק שמעוכב הוא מלהתגלות לנו מחמת עונותינו, ובפרט עוון שנאת חנם כמבואר ביומא (ט ע"ב). ומכיון שלפי החשבון, אילו היה ביהמ"ק בזמנינו,

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

היה נחרב, וראיה ברורה לזה, ממה שלא נבנה עדיין, משום דעוון שנאת חנם אכתי מרקד בינינו, א"כ אין לך [כעין] אבילות חדשה גדולה מזו.

ואמר הגר"ד קוק שליט"א, כי רבותינו הגאונים והראשו' שאחריהם, שתקנו למנוע נישואין ותספורת בימים אלו, לא באו לומר שיש כאן "אבילות לשמה", אלא עשו כאן גדר חדש של "אבלות דכבוד תורה". וביאר עוד, כי בימים אלו עסקי' בהכנה למתן תורה כנודע, והרי כבוד תורה עדיף מתורה גופה כמבואר במגלה (ג ע"ב), והביטוי שלנו לכבוד התורה הוא בניהוג עניני אבלות על "סילוק התורה" בימים הללו. והא גופא - תיקון מה שלא נהגו כבוד זה בזה, שהוא חסרון משהו בכבוד התורה גביהו, ונשלם באבילות של כל הדורות בתורת כבוד התורה. עכ"ד הנפלאים. [ונדפסו הדברים בספרו "שם עולם" ח"ב (יבמות סב ע"ב). ע"ש].

ולאור כל האמור, זה ברור שיש חילוקא דרבנן בין אבלות של ז' קרובים, לאבלות של זכרון תלמידי רבי עקיבא, כי באבלות אדם על קרובו, הענין הוא להזניח את תיקון הגוף, ובזה נעשה האדם שותף פורתא בצערו של המת אשר גופו נרקב בעפר, [וזה סוד ישיבת האבל סמוך לקרקע וכן שינה בכפיית המטה ואיסור נעילת מנעלים, שבכל זה מתבטא גדר "דבקה לעפר נפשי", ויש בזה הזדהות של האבל עם הנפטר אשר הוא ערב לו, ואכמ"ל כעת], ולכן אסור בהסרת שער בכל מקום שהוא בגוף, כיון דמידי טעמא הוא שלא להתעסק בתיקוני הגוף.

אבל בימי העומר, עיקר הענין הוא במידי דפרהסיא, כגון שער הראש, שעל ידי גידול פרע שער ראשנו, עבדינן זכירה להפסד תורה של כל העולם, ומזה ימשך אלינו חיזוק בענינים בין אדם לחבירו. ואין ענין להחמיר בהסרת שער מהגוף במקום המכוסה. וכן הסכים עמי לדינא מו"ר הגאב"ד טבריה רב אד"א זצוק"ל, דעיקר מנהג איסור הגילוח הוא בשער הראש והזקן, ובשאר מקומות שרי בין לאיש בין לאשה. ודלא כאול"צ שהפריז על המדה להחמיר בזה. [ועמש"כ בתשו' אחרת אודות גילוח הזקן בימי העומר].

ובשאלתא דאתיא קמיה דמר שליט"א, לענין טיפול לייזר בימים אלו, אם הטיפול הוא במקום הזקן או שער הראש, אכן יש לדון בזה דשמא גרמת מניעת גידול השער חשיבא כהסרת שער בפועל, אבל אם עושה כן בשאר מקומות בגוף, יש להקל אפי' במספריים, וק"ו לייזר. ולמעשה נראה שגם בעושה הלייזר בראשו אין להחמיר בזה, דסו"ס לא עביד מעשה להסיר שער

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

מגופו, ולחדש דנידון ע"ש סופו במידי דלאו דינא דגמ' הוא אלא מנהגא [דלא ברירא בכל דוכתא כמ"ש הטור], זהו דבר שאינו נשמע. וכן שמעתי ממרנא שר התורה הגר"ד קוק שליט"א שאינו רואה שום סיבה לאסור זאת. בברכה רבה יקותיאל דטבריה. ע"כ תשובתו אלי.

והגאון רבי יצחק מאזוז שליט"א בעמח"ס פסקי הלכות, ושו"ת חקרי הלכה כתב לי בזה"ל: לכבוד ידיד נפשי היקר והנעלה שמו נודע לתהלה האברך החשוב הרה"ג רבי יוסף אביטבול שליט"א, בדבר שאלתו האם מותר לבצע הסרת שער בלייזר בימי ספירת העומר. הנה לנשים אין איסור כלל להסתפר בימי ספירת העומר (ולא נהגו להחמיר בזה אלא האנשים), כי כתב מרן בש"ע יו"ד (סימן שצ"ה) שאשה מותרת בנטילת שער אחר שבעת ימי אבלות. ואם באבלות קרובה התירו בתוך שלושים, קל וחומר באבלות רחוקה. וכן פסקו בחזון עובדיה יו"ט (עמ' רסא) ובשו"ת אור לציון (פי"ז ס"ג). ועי' בשו"ת רב פעלים ח"ד (סוד ישרים ס"ס טו). ולגבי גברים שנהגו להמנע מתספורת, הנה לפי הנשמע על מנת לבצע הסרת שער בלייזר, תחלה מגלחים את כל השער הנראה לעין, ולאחר מכן הלייזר מכלה את שרשי השערות. ולכן בודאי שאין להתיר לגלח את השער הנראה לעין בימי ספירת העומר.

רק אם כבר נתגלח השער [כגון מי שגילח והוה באונס], יש לדון אם מותר להסיר שרשי השער ע"י לייזר. ויש מקום לצדד שעל זה לא גזרו חז"ל. ועי' בחזו"ע יו"ט על הקולא לגלח הזקן בערב שבת, כי לא גזרו על גילוח הזקן בזמנם. אמנם יש רבים שפלפלו בקולא זו והחמירו, וגם בחזו"ע לא היקל בכל אופן. עכ"פ בנ"ד לכאורה קיל טפי. וצ"ע עוד בזה. ויש לציין שמי שהתירו לו לגלח בימי ספירת העומר, כגון היוצא מבית האסורים. נראה ברור שרשאי לגלח לגמרי גם בלייזר. ביקרא דאורייתא יצחק מאזוז ע"כ תשובתו אלי.

וכתבתי לו ע"ז בזה"ל: ואכתי יש לדון במקום שלא גדל שערות כלל ועושה לייזר האם חשיב גרמא שמותר, והאם יש מקום להקל במקומות המכוסים משום שלא אסור בספירת העומר לגלח אלא מקומות שבפרהסיא. ע"כ ממש"כ לו.

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

ומ'מ תבנא לדינא לגבי עשיית לייזר בספירת העומר, דנראה דאם ליכא שום שערות, וא'צ לגלח שום שער, מותר לעשות לייזר אף בימי ספירת העומר כיון שאינו אלא גרמא בעלמא.

האם יש חילוק בין תספורת הראש לגילוח הזקן בימי ספירת העומר

והנה ידוע מש"כ הפוסקים שיש לחלק בין גילוח הזקן לתספורת הראש, שרק תספורת הראש אסורה בימי ספירת העומר, אבל גילוח הזקן יהיה מותר, כי שערות הזקן אינן בכלל דין, והכי נראה משער הכוונות לפי מש"כ לבאר הישב הים, וכמ"ש להביא לעיל מנהג הקבלה בספירת העומר.

ומצינו כבר להמקובל רמ"ד ואלי זצ"ל תלמיד הרמח"ל שכתב בספר הליקוטים (ח"ב עמ' תקנג), וז"ל: בענין המנהג שנוהגים שלא לגלח את שערות הזקן בימי העומר, דע כי זהו מנהג שאין לו טעם ואין לו עיקר, כי העיקר הוא שלא לגלח את שערות הראש, לפי שהם דינים, ואין לחתכם ולבטלם בימי הדין, שהוא עת התפשטות הגבורות כידוע, אבל המנהג שלא לגלח את שערות הזקן, אינו נמשך כי אם מחוקות הגוים שנתערבו ביניהם, שאינם נוהגים לגדל את זקנם, ואדרבא חרפה היא להם, ומזה נתפשט המנהג שלוקחים גידול הזקן לסימן של צער ושל צרה ושל אבלות, ואנחנו יודעים ששערות הזקן הם צנורות של חסד, לפי שהם מצד הפנים, והשערות של הראש הם צנורות של דין, לפי שהם מצד האחור, ואם כן התספורת שאסרו וכו' אינו אלא בשערות הראש, לרמוז שהם ימים של צער ושל דין וכו', ולא היתה כונתם על תספורת הזקן, לפי שכבר היו מגדלים אותו כל ימיהם - כמו שראוי לעשות בהיותם צנורות החסד, ואעפ"כ כיון דדשו ביה רבים שלא לגלח את הזקן בימי העומר וכו', יש להפיס את דעתם ולתת טעם שהוא אדרבא - כדי להמתיק את הדינים של גידול פרע שער ראשם בגידול שער זקנם שהוא הממתק את הדין. וד"ל. עכ"ל.

ואמנם בעיקר דבריו בפוסקים האחרונים לא הביאו דבריו, אף דמעיקר הדין הכי נראה לדייק מלשון השו"ע דהסתפרות הוא דוקא בראשו.

ובעיקר האי חילוקא כן ראיתי גם למרן הגר"ע יוסף זצוק"ל בחזון עובדיה יו"ט עמ' רסא, ששם כתב בדין תספורת הראש בימי ספירת העומר וז"ל: כמו כן פשט המנהג שלא להסתפר בימי הספירה עד יום ל"ד בעומר בבוקר ולאחר מכן מותר להסתפר בכל עת שירצה ואין הנשים בכלל איסור זה,

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

ומכל מקום המותרים להסתפר בחול המועד (כגון היוצא מבית האסורים, והבא ממדינת הים) מותרים להסתפר גם בימי הספירה, והחרדים לדבר ה' נזהרים גם לגבי גילוח הזקן, ויש אנשים שהדבר קשה להם מאד להמתין כך כך לגילוח הזקן, ולכן נהגו היתר לגלח בראש חדש אייר, וסמכו על הגאון הרדב"ז שהתיר בזה, והנוהגים לחוש לצואת רבי יהודה החסיד ואינם מסתפרים כלל בשום ראש חודש יכולים להתגלח בערב ראש חודש אייר, ובמקום צורך גדול יש להקל גם בכל ערב שבת כי לא דברו הפוסקים בגילוח הזקן כלל בזמנם עכ"ל, ובהערה שם ציין שמש"כ שיש להקל לגבי גילוח הזקן הוא כמ"ש כיוצא בזה לגבי גילוח זקן בחול המועד בשו"ת מקוה המים, ושכן כתב כה"ג לגבי ספירת העומר בשו"ת ישכיל עבדי ח"ו סימן קרוב לסופו, ובמש"כ בזה בס' נתיבי עם סימן שצג יעו"ש, והנה מש"כ שכן כתב כיוצא בזה בשו"ת מקוה המים לגבי חול המועד, ראה בזה גם בחזו"ע יו"ט עמ' קצא וקצב לגבי חול המועד יעו"ש באריכות בכ"ד.

ועוד בהאי ענינא דגילוח הזקן בימי ספירת העומר, ראיתי להגאון האדיר רבי אברהם יפה שלזינגר שליט"א בעמח"ס באר שרים וגאב"ד בצל החכמה ירושלים עיה"ק תובב"א, בשו"ת באר שרים חלק ו' סימן מד שנשאל במנהג שלא להסתפר בימי הספירה, ותמה מי אמר שהאיסור שמוזכר בפוסקים הוא גם בגילוח למי שנוהג בגילוח באופן תמידי מידי יום ביומו או לכל הפחות אחת בשבוע, והזכיר מהרה"ג ק"מ ב'צקו שגילוח הוא כמו רחיצה ולכן ס"ל שמי שריגל בכך שרי לו להתגלח בימי הספירה וכן בבין המצרים ואף בשבוע שחל בו תשעה באב, וכתב שהוא חידוש גדול ושכן ס"ל להגרשז"א ולכן אסר גילוח לפני התפילה כמבואר בהליכות שלמה תפילה פ"ב אות ז', וכתב שמדוע אין להקל בער"ש שהוא לכבוד השבת, ויעו"ש עוד בכל שאלתו.

והשיב לו בזה גאון הגאונים הבאר שרים שליט"א, שלדינא יש לדעת שההוראה היא שאין להקל לא בתספורת ולא בגילוח פניו בימי הספירה ואין לגלח כלל אף לא לכבוד שבת, ואף אם יש מקום בסברות לקולא מ"מ נהוג בכל תפוצה בין יראה ה' וחשובי שמו אין להקל ובפרט ללומדי תורה, וכתב להוכיח בזה שפשוט שלשון להסתפר הוא לאו דוקא על שער הראש אלא גם על גילוח הזקן וכמו שמבואר בדרכי משה סימן תצג בשם המהרי"ל שכתב בזה"ל: בהגה"ה מנהגים כ"ד לעומר היה מילה ומהר"ר מלאנצ'הוד היה בעצמו בעל ברית והיה מגלח זקנו בדרכו ביום שקודם מילה סמוך לערב

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

קודם הליכתו לבית הכנסת וציוה לאב להסתפר ג"כ עכ"ל, הרי לך שכתב דילוח ולהסתפר בחדא מחתא. ושכן נראה מדברי הב"ח בסוף סימן תצג שכתב בזה"ל: כתוב בדרשות מרהי"ל אם חל ל"ג בעומר ביום א' אינו מותר לגלח בע"ש שלפניו וע"ש הטעם אבל מהרי"ו התיר והביא ראיה מרחיצה דשרי כה"ג באבל לפי שאינו אלא מנהג וגילוח דספירה נמי אינו אלא מנהג ולא עדיף מרחיצה דהתם וכתב מהרש"ל דכן עיקר וכ"כ בהגהות שו"ע דכן נוהגים עכ"ל, הרי שגם הזכיר גילוח, ושכן מוכח ממש"כ בלקט יושר עמ' צז שכתב בשם רבו בעל התרומת הדשן בזה"ל: ואמר שמותר לספר הזקן כליל ל"ג בעומר וכו' עכ"ל, הרי מבואר ששאר הימים הרי הם בכלל זה, וכתב עוד להביא מש"כ שבו"ת אג"מ ח"ב או"ח סימן צו שכתב שאף שמקילים בחול המועד ביפוי וצער אין להקל בספירה שהוא משום אבילות יעו"ש, ואמנם זה קשה ממש"כ בביה"ל בשם הפרי מגדים שדיני תספורת בספירת העומר הרי הוא כמו חול המועד, וממילא נראה לדינא דלא כדברי האג"מ, וממילא נראה כיסוד שכתבנו דימי ספירת העומר אינו אלא חלק ממנהגי אבילות, ואינו דיני אבילות כלל וכלל.

ואמנם בבאר שרים כתב להעיר ממש"כ בשו"ת הרידב"ז חלק ב', וממש"כ מרן החיד"א בשו"ת יוסף אומץ סימן מ' אות ב' שנראה שמסכים קצת לסברת הדרב"ז ושיש להקל ביותר בגילוח הזקן יותר מתספורת הראש ושיש להקל בתספורת בספירת העומר היכא שיש צער וז"ל: ואען ואומר כי המסתפרים בר"ח אייר סמכו על הרדב"ז ח"ב סימן תרפז שחולק על מרן דאסר להסתפר בר"ח והרדב"ז מתיר וכתב שם הרב דהוא מנהג ורוב העולם נהגו להסתפר בר"ח אייר ומה שנהגו שלא להסתפר אלא עד ל"ג בעומר לא מדינא הוא אלא מנהג הוי ואתי מנהג ומבטל מנהג בטעם כל שהוא ותו איכא טעמא דאיכא צער בגידול שער למי שרגיל להסתפר ולא עדיף האי מנהגא ממצות עשה של סוכה דקי"ל מצטער פטור עכ"ל הרדב"ז וכתב הרב היד"א וכוונת הרב מבוארת דיען שהוא מנהג בעלמא יש להקל במצטער כיון דאשכהן מצטער פטור ולא נעלם מעיני הרב ז"ל דזה הדין הוא דוקא בסוכה ולא בשאר מצות עשה ולא נעלם דשם הוא מ"ע והכא הוא שלא לגלה אלא דסובר הרב דיש להקל במצטער כיון שהוא מנהג ולא יהא המור מסוכה ובהכי לא קשה מה שהרגיש עליו הרב בית דוד וגם אני בעניי כמו שכתבתי בקונטרס זה סימן מה והמריק"ש בתשובותיו סימן צח התיך להסתפר בר"ח אמר ושניהם המלכים אמור רבנן בטעמא דיש צער בגידול השער והם ז"ל דיתבי בגלילות טורקיה שהגילוח הוא שער הראש לבד והדברים ק"ו בערים

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

אלו שנהגו לספר זקנם במספרים או בסם דודאי גדול צערם מאד וכו' וכתיר אם תאווה נפשך לחוש לה הנה מה טוב ולפי דברי הרדב"ז מצי מר להסתפר ערב ר"ה אייר שהוא ניסן ולכבוד ר"ה שהרי כתב שהוא מסתפר בכל הדש ניסן ובזה יאחז צדיק דרכו להסתפר וגם צוואת רי"ה עכ"ד, ומבואר מדברי מרן החיד"א שיש להתיר להסתפר בערב ר"ה אייר לכבוד ר"ה והטעם כיון דהוא לא סור מדינא אלא משום מנהג.

[ובעיקר הדימוי לדין מצטער בסוכה, ראיתי בכתבי הגאון רבי עובדיה יוסף שליט"א בית שמש בן הגה"צ רבי יעקב יוסף זצ"ל נכד מרן הגר"ע יוסף זצ"ל שכתב, מו"א הסתפק ונטה להתיר אם עושה לו צער גדול מה שלא מתגלח, האם יש להקל, ע"ש. ונראה לכאורה להחמיר כיון שכאן הטעם הוא משום אבילות שהוא משום צער ומה לי מצטער הרבה או מעט, ניחא אם היה כאן מצוה בזה יש לומר שבמקום של צער פטור כמש"כ בשו"ת חזו"ע חלק א לענין מצטער באכילת מצה, ועמש"כ בהלכות כבוד הורים. אמנם לענין רחיצה מצינו שמי שיש לו פצעים וערבוביא בראשו מותר להתרחץ, כיון שאינו רחיצה של תענוג, אבל קשה לדמות דין של תספורת לדין רחיצה. עכ"ד.]

וראה עוד ביוסף אומץ שם שכתב להביא מש"כ המהריק"ש בתשובתו סימן צח, וכתב, ושניהם המלכים אמרו רבנן בטעמא דיש צער בגידול השיער והם ז"ל דיברו בגלילות טורקיה שהגלוח הוא שער הראש בלבד, והדברים ק"ו בערים האל שנהגו לספר זקנם במספרים או בסם דודאי גדל צערם מאוד יעו"ש. ומוכח דהיכא דאיכא צער יש להקל, ומוכח דאינו אלא מנהג.

וכן כתב מרן החיד"א בשו"ת חיים שאל סימן ו' שמנהג תגלחת העומר מנהגא בעלמא וקיל טובא מאיסור קל דרבנן יעו"ש בכ"ד.

וכן ראה בקובץ הלכות להגר"ש קמינצקי שליט"א הלכות ספירת העומר עמ' קיג שליכא חילוק בין שערות הראש לשערות הזקן ושניהם נאסרו בספירת העומר, וכתב שם אע"פ שספירת העומר יותר קל מבין המצרים מ"מ נוהגים להחמיר ולאסור כל סוג תספורת שיש. יעו"ש, ומכ"ז מוכח דאינו אלא ממנהגא, והארכתי עוד בזה בשלהי קונ' שיח יוסף ח"ג שיו"ל לפני כמה שנים יעו"ש.

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

האם מותר לספר חרדי לספר חילונים בספירת העומר שאם לא יסתפרו באיסור

ומכל דבריו נלמד ששרי לספר חרדי שיש לו מספרה במקום חילוני או אפי' שיש לו במקום חרדי ומגיע אליו חילוני שרוצה לספרו שיכול לספרו בספירת העומר בשביל שלא יעבור על איסורים דאורייתא בתגלחת הראש והזקן אצל ספר חילוני, וחזיתי כעין נידון זה למרן הראשון לציון הגאון רבי יצחק יוסף שליט"א שכתב בילקו"י ספירת העומר מהדורת תשע"ט עמ' תנח שמותר לספר שמגיעים אליו להסתפר גם אנשים שאינם שומרי תורה ומוות דשרי לספר אותם בימי ספירת העומר שאין לחוש בזה משום לפני עור כיון שיכול להשיג מקום אחר להסתפר בו ואיכא דרכא אחרינא וממילא אין בזה איסור לפני עור, ואף דאכתי איכא מדרבנן כמבואר בתוס' בשבת דף ג' ע"א בד"ה בבא, מ"מ כיון שלא ברירא לן למה מסתפר ויכול להיות שמסתפר בהיתר כגון חתן ובעלי ברית מותר יעו"ש, ושכן מוכח מדברי הריטב"א בע"ז דף סג ע"א ובתרומת הדשן סימן רצט יעו"ש, ואין בזה איסור מסייע כיון שהספר משלם לו ע"ז יעו"ש, ומ"מ כתב שם שמי שיכול להמנע מזה תבוא עליו ברכת טוב יעו"ש, ופלא שלא הזכיר מחמת שמציל אותו מאיסורי תספורת שלא כדין, ועיין.

וכן הגאון הנאמ"ן שליט"א ראש ישיבת כסא רחמים בשו"ת מקור נאמן ח"א סימן תלט שיש להקל בזה משום שאם לא יסתפרו אצלו ילכו לספר אחר, וחשיב תרי עברי דנהרא יעו"ש, ובגליון הלכיות מעשיות משיעורו של הגאון רבי מצליח חי מאזוז שליט"א בנו של הגאון רבי צמח מאזוז שליט"א בגליון פרשת קדושים תשפ"ב שלכאורה אכתי יש בזה מסייע, וכתב ש"ל שהרי יש קהילות שלא נהגו בזה כמו שכתב בשו"ת הדרב"ז ח"ב סימן תפרז והתימנים וממילא אין להחמיר בזה יעו"ש, ובמש"כ במנהג התימנים, עיין בשו"ת עולת צחק ח"ב סימן קכה וקכו מש"כ להתיר להסתפר לכבוד שבת ושם הביא מש"כ בהא בשו"ת פעולת צדיק ח"ב סימן עו יעו"ש, ואמנם הגר"ע יוסף שליט"א הנ"ל כתב ששמע מהגר"י רצאבי שליט"א שכל מה שהיקל בפעולת צדיק להסתפר בערב שבת, כל זה כשהוא רגיל בכל ע"ש להסתפר, ולאדם כזה יש צער אם לא מסתפר ויש בו כבוד שבת, ורק בזה התיר, וכן יש לצרפו לאדם מגודל שיער, והיום אין מנהג שכזה, הלא"ה לא. [אמנם לענין גילוח הזקן שמעתי משם הרב נתנאל אלשיך שאביו זצ"ל התירו לגמרי לגלח בספירה, וכ"ד הרב יהודה גמליאל והדיין הרב שמאי,

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

וגם לפי הרב רצאבי לכאורה בגילוח הזקן יודה להקל כיון שדרך להסתפר כמה פעמים בשבוע. ואולי על זה דיבר הרב אלשיך, וצ"ע. ואנחנו לא מקילים בזה כלל כנ"ל]. עכ"ד.

ולפי דברינו האמורים לעיל דמנהגי ספירת העומר אינו איסור מעיקר הדין, ממילא י"ל לענ"ד דלא חשיב ולא שייך בהא דין לפני עיור, ועיין מנחת אשר מועדים פסח ספירת העומר מש"כ בכ"ז.

והנה ראיתי בילקו"י ספירת העומר עמ' תנה שכתב שיש להחמיר גם בגילוח הזקן, וכתב שמה שנראה שיש להחמיר בזה משום מש"כ בשו"ע שאין להסתפר עד ל'ג בעומר, והרי איסור תספורת הוא גם לגבי גילוח הזקן כמו שמבואר לגבי אבילות בשו"ע יו"ד סימן ש"צ ס"א שכתב בזה"ל: אבל אסור לגלח שערו אחד שער ראשו ואחד שער זקנו ואחד כל שער שבו ואפילו של בית הסתרים, כל ל' יום עכ"ד, ואמנם אכתי יש להעיר בדברי הילקו"י כמ"ש להעיר שבשו"ע כתב לגבי ספירת העומר שרק נוהגים שלא להסתפר, ואין לומר שנלמד סתום מן המפורש, משום די"ל כמ"ש להוכיח מהטור בהל' ר"ה או"ח סימן תקפ"א, שנהגו להתגלח בער"ה. ועיין עוד בשו"ת ישכיל עבדי ח"ו או"ח סימן ה'.

האם מי שגילח בספירת העומר יכול לעלות לשליח ציבור

וראיתי בילקו"י שם בסו"ד שכתב לדון במי שמסתפר תספורת הראש בימי העומר שיודע שהמנהג לאסור בזה אם מותר להעלות אותו לש"ץ, שהרי בשו"ע או"ח סימן נג כתב שראוי להעלות חזקן מי שביתו ריקם מעבירות, וא"כ כאן שעובר על המנהג שלא להסתפר בימי העומר א"כ א"א להעלותו אלא א"כ סומך על הרידב"ז, ואמנם לענ"ד נראה שיש להוכיח בכ"ז ממש"כ מהראשונים שאין זה נקרא איסור ואין מלקין מי שנוהג כן, וכיון שכן נראה דלאו איסורא חשיב ליה, וא"כ ממילא אין להחמיר בזה שלא להעלותו לש"ץ, ובפרט שש"ץ כהיום לא מוציא את הרבים יד"ח (והארכתי בזה בכמה דוכתי).

האם מותר להוריד שער שבין הגבות בספירת העומר, ומהו משום לא ילבש

וכן לגבי שיער הגבות כתב בספר בין פסח לשבועות פרק ט' סעיף יא בשם מרן הגרשז"א להתיר למרוט את שערות הגבות או הריסים בימי ספירת

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

העומר שזה לא הוי תספורת משום שזה לנוי, אבל מ"מ כתב ששאר שערות שבגוף הוא בכלל תספורת ואין להתיר אלא א"כ קיים צורך מיוחד, וכן הובא בשם השבט הלוי זצוק"ל, וכן כתב בספר נטעי גבריאל (פסח ח"ג פרק מט ס"ד) יעו"ש, וכן כתב בפסק"ת סימן תצג אות ז' בד"ה מריטת יעו"ש, וכן הו"ד מרן הגריש"א בשו"ת וישמע משה ח"א עמ' קמז יעו"ש, וכן הו"ד מרן הגריש"א בשו"ת ישא יוסף או"ח ח"א עמ' קסז יעו"ש, וכן ראה מה שהבאנו לעיל בשם מרן הגר"ח זצוק"ל בס' שערי ציון שבמריטת הגבות לא שמענו להחמיר יעו"ש, [ומ"מ כ"ז לנשים, אבל לגבי איש יש לדון משום לא ילבש כי הוי מעשה נשים, וכן כתב בזה להחמיר בספר אהל יעקב אבן העזר עמ' שנב וציין שם למש"כ בספר מלבושי כבוד ותפארת פרק ד' ס"כ שהוכיח כן מדברי הצפנת פענח יעו"ש, ולכאורה יש להתיר בזה רק אם מתבייש ע"פ מש"כ בתוס' בשבת דף נ' ע"ב יעו"ש.

וכן כתב בספר אהל יעקב שם, וכתב להביא בזה לדברי המרדכי בשבת בפרק במה טומנין סימן שכז והו"ד בדרכי משה יו"ד סימן קפב סק"א שבני אדם שיש להם ריבוי שער בידים ובושין להראות בין אנשים מותר להסירן שאין לך צער גדול מזה יעו"ש, ושכן כתב בספר נשמת אברהם מהדורה שלישית סימן קפב עמ' קמח ששמע מהגרשז"א זצ"ל לגבי בחור שצמחו לו שערות בין שתי גבות עיניו שזה נקרא מום ומותר לו להסירם יעו"ש, ובמש"כ בהא בשו"ת חיי הלוי ח"ג סימן סג שנשאל בזה אודות בחור שנתרכו אצלו השערות ומתבייש בזה ורוצה להורידן לצורך שידוכין, וכתב שיש להקל משום הבושה וכמו שהאריכו הפוסקים, ומ"מ כתב שם שיעביר את השערות במספריים שלא כעין תער כמבואר בשו"ע ס"א שזה מותר לכתחילה, ועיין עוד במש"כ בזה בשו"ת אבני ישפה ח"ד סימן צא, ויש לדון מה הדין לגבי לייזר ובשו"ת אמרי יעקב ח"ב סימן סד כתב להתיר בזה בתער או בלייזר הואיל ואין בזה משום לא ילבש, כיון שעושה כן שיראה כאיש רגיל ונורמלי ומ"מ אסור לסדרו באופן שיהא יפה כדרך הנשים, יעו"ש, והיינו שמותר להוריד רק את בין העינים, ולא בגבות עצמם, והבן, ושוב ראיתי לידידי הגאון רבי שמואל כהן שליט"א בעמח"ס רבים מעיה"ק ירושלים תובכ"א בספרו אורייתא דשמואל שי"ל השתא, בפרשת מצורע אות ג' שכתב להאריך בזה ושם הביא לציין למש"כ בגליון פניני הדף מס' 101 שנשאל מרן הגר"י זילברשטיין שליט"א האם מותר לבחור שגבות עיניו מחבורות לסדרם, ושם כתב להתיר ע"פ מה שיש לדייק מדברי השו"ע יו"ד סימן קפב שכתב שער בית השחי כו' ואת גבות העינים לא הזכיר ובש"ך סק"א שכל

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

האיסור משום לא ילבש והכא כיון שאינו עושה כן להתייפות אלא שלא רצה להיות שונה מאחרים שרי, וכתב להביא בזה ראייה מדברי הגמ' בכורות דף מג שכהן שיש לו גבינים הו מום וכמו שכתב במנחת מנחת יצחק ח"ו סימן פא להקל בזה כיון דהוא מום, יעו"ש בדבריו, ושכן כתב בשו"ת ברכת יהודה ח"ב יו"ד סימן ט' יעו"ש, ובח"ד עמ' קסז בד"ה ועוד יעו"ש, ושכן העלה להקל בזה בשו"ת דברי בניהו חלק לד סימן נט יעו"ש, ובקובץ בית יוסף טבת תשע"ה גיליון מס' ח' סימן קנו במאמרו של הרה"ג שמעון דרור שליט"א שכתב להוכיח להתיר בזה מזה דהוי מום אצל הכהנים וכמו שכתב ברמב"ם בה"ל ביאת מקדש פרק ח' ה"ד יעו"ש ובתפארת ישראל בכורות יכין פרק ז' משנה ב' אות טו יעו"ש, ודלא כמ"ש בשו"ת צפנת פנעח סימן רנח שיש להחמיר, ויעו"ש במאמרו שכן דיבר בזה עם הגאון רבי זלמן נחמיה גולדברג זצ"ל והשיבו שמכיון שיש שכעשרה אחוז באותו מקום שעושים זאת שוב אין בזה איסור כלל ואין בזה איסור כלל יעו"ש, ושכן האריך בזה בשו"ת אבני דרך חלק ט' סימן קיב יעו"ש, ובספר אהל יעקב אבן העזר מהדורה ישנה עמ' קנה בשם השבט הקהתי להקל יעו"ש, ובספר הלכתא מאורייתא ח"א סימן מט, ובקובץ מה טובו אוהליך יעקב ח"א עמ' רכא בתשובת מרן הראש"ל, יעו"ש עוד בספר אורייתא דשמואל, וכן כיוצא בזה שאלתי למו"ר הגר"ע פריד שליט"א בזה"ל: האם בחור שבשידוכים מותר לו להסיר את השיער שבין הגבות, והשיב לי בזה"ל: אם זה ביזיון גדול מותר, וצייץ לי ליו"ד סימן קפב בדרכי משה, תוס' שבת נ: בד"ה בשביל צערו שאם מתבייש ללכת כך בין בני אדם אין לך צער גדול מזה נזיר נט. עכ"ד.

ועוד כתב בזה להקל ידידי הגר"ש כהן שליט"א שכתב לדון לגבי השערות באוזניים אם מותר להסרים והאם יש בזה משום לא ילבש, שלכאורה נראה שיש להקל בזה משום הבושה וכמ"ש לעיל מדברי התוס' בשבת ועוד, ושם כתב שיש להוכיח בזה להקל ממש"כ הבא"ח בספרו בניהו על התיקוני זוהר (תיקון ע' דף פה ע"א) שכתב בזה"ל: דע שחזרנו על כל הנשים ולא מצינו שיזדמן להיות לאשה שערות באוזן שלה, והיינו מפני שהיא מסטרא דשמאלה ודינא קשיא, אין ראוי שיתגלו בה השערות במקום הזה, אבל האנשים הרבה דרכם שיהיה לנם שערות באוזן, ולכן טוב שיסירו אותם השערות פעם אחת בחודש ואין בזה חשש משום לא ילבש גבר דלאו להתנאות עבדי עכ"ד, וכתב שם שכן כתב להתיר בכה"ג בשו"ת אבני דרך ח"י"ד סימן קס שיש להקל בזה כיון שאינו עושה לנוי ושכן כתב בשו"ת

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

ברית הלוי ח"א סימן צו יעו"ש, ובשו"ת שבט הקהתי ח"א סימן רלא, ובספר לבוש מלכות פ"ד הערה יג יעו"ש, ושכן הובא פסק האגרות משה בקובץ מה טובו אוהליך יעקב חלק יד עמ' כו שמותר לחתוך שערות שגדלו באוזן במספרים, יעו"ש, ויש עוד לפלפל בכ"ז, ואין כאן מקומו, ויראה אור בקרוב בספר שערי יוסף בדיני לא ילבש].

האם בחור בשידוכים יכול להתגלח בספירת העומר

וכן נפק"מ מכ"ז שבספירת העומר אין לנו להחמיר יותר מדי, ונפק"מ הוא לגבי בחור בשידוכים האם יכול להקל בתספורת הראש, שבתספורת הראש נראה שיש יותר להחמיר בזה כיון שע"ז נאמר עיקר האיסור, אבל לגבי גילוח הזקן יש להקל בזה, כיון שיש מקילים בזה, ואמנם ידוע בזה כמה סיפורים על בחורים שגלחו זקנם מחמת הפגישה ואז מחמת זה הכלה לא רצה אותם, מחמת שהקלו בדין זה, וממילא נראה דאין להחמיר בזה, והשידוך הוא ע"פ ה', (ועיין בספר שירת יוסף עניני נישואין מש"כ בזה) וכן הו"ד מרן האגרות משה זצ"ל בספר מסורת משה או"ח אות שכא בזה"ל: שמעצם הדין מותר, דהלא מבטלים אבילות אמיתית לצורך להתחתן, ובוודאי אינו צריך לחכות ז' שבועות עד שפוגש הבחורה, ורק צריך להיזהר שלא יחשיבו אותו כמיקל. ומצד שני, אם לא יסתפר, גם שהבחורה מבינה שהוא בחור מדקדק במצוות, וגם היום שכיח שלובשים זקן, מ"מ אפשר שלא יהיה מספיק יפה, וראייה ראשונה מאוד חשוב בענינים אלו, עכ"ל, ומוכח מדבריו דנראה שיש להקל בזה, אבל אינו עיצה טובה קמ"ל, ודעת מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל הובאה בספר אשרי האיש או"ח ח"ג פרק סה אות ה' שאין לחתן להתגלח לצורך פגישות או לצורך אירוסין יעו"ש.

האם מותר להקל בגילוח בספירת העומר במקום שלום בית

וכן נפק"מ לגבי גילוח בספירת העומר משום שלום בית, שראיתי לידידי הגר"מ גבאי שליט"א בספר מועדי הגר"ח ח"ב תשובה ריד שנשאל בזה"ל: שאלה: אם יש להתיר לאדם להסתפק בימי הספירה משום שלום בית שאשתו מוחה בו שגלח. תשובה: האשה תגלח זקנה כמה שתרצה אבל הוא לא יגע בזקנו. עכ"ל, ומרן הגר"ח ק

וכן כתב להתיר לדינא הגאון רבי בניהו דייך שליט"א בשו"ת דברי בניהו חלק יג סימן לט, שאם יכול לפגוע בשלום בית ולא עזר לו מה שניסה לשכנע

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

אותה בנחת אין לו להפר שלום ביתו בעבור זה כמו שמצינו בפוסקים שיש מקרים מסויימים שמותר לגלגח בימי ספירת העומר, וכמ"ש בכה"ח סימן תצג סק"ז שמי שנוהג להסתפר כל ערב שבת ואם יעבור אפילו שעה יש לו מיחוש הראש ותקנתו היא להסתפר מיד מותר לו להסתפר בימי העומד ושכן כתבו עדו אחרונים, וכן בכה"ח סק"ט לגבי צורך פרנסה, וכן היכא שהוא חיי נפש וכמ"ש בשו"ת ישכיל עבדי ח"ו סימן ה' שיש להתיר משום חיי נפש יעו"ש, ויעו"ש עוד בישכיל עבדי סימן ו' מש"כ בזה להביא מש"כ מרן החיד"א בחיים שאל שכל איסור תספורת בימי ספירת העומר אינו אלא מנהגא בעלמא ולא מדינא.

ושוב ראיתי שכן נשאל ידידינו הגאון רבי אדיר כהן שליט"א בעמח"ס ויען הכהן וש"א"ס בשו"ת ויען הכהן ח"א סימן לח שכתב שלכאורה יש להקל שהרי אמר הקב"ה ימחה שמי על המים בשביל להטיל שלום בין איש לאשתו כמבואר בגמ' בשבת דף קטז ע"א יעו"ש, ומ"מ כתב שם שאין להורות להקל בזה לגמרי אלא יש להרוות שיתגלח מערב שבת לערב שבת שאז יש עוד סיבה להקל וכמו שכתב כיוצא בזה בשו"ע שמותר להסתפר לפני ל"ג בעומר משום כובד השבת יעו"ש, וכתב עוד שכן יש לדייק ממש"כ בחזו"ע יו"ט עמ' רסב שכתב שבמקום צורך גדול יש להקל בכל ערב שבת כי לא דברו הפוסקים בגילוח הזקן כלל בזמנם יעו"ש עוד בויען הכהן מה שהאריך בכ"ז.

ואמנם בעיקר דברי החזו"ע שתספורת הזקן אינו בכלל האיסור, לעיל הבאנו מש"כ בשו"ת באר שרים לדייק מדברי הדרכי משה ועוד מגדולי האחרונים שמבואר מדבריהם שאיסור תספורת בימי ספירת העומר אינו רק תספורת הראש אלא גם תספורת הזקן, ועיי'ן הייטב במקורות בחזו"ע שם, ומ"מ נראה מדברי החזו"ע דאכתי כיון דמצינו בכמה פוסקים להקל בזה יש להקל בזה ומ"מ אינו היתר מרווח לכו"ע ולכן אין להתיר בזה אלא במקום צורך גדול.

ושוב ראיתי בויען הכהן שם שכתב להביא למש"כ בשו"ת מקוה המים ח"ט סימן י' יא יב, ובח"ב סימן כ' שס"ל שיש להתיר לגלח את הזקן כי הרי בזמנם לא היו מגלחים את הזקן וממילא ע"ז לא היה הגזירה יעו"ש, והעיר עליה בויען הכהן שדבריו דחוקים שהרי גם אם לא היו שגלחו זקנם מ"מ הרי כאלה שסדרו את זקנם לכל הפחות, וממילא נראה דהאיסור היה גם על תספורת הזקן, וכתב שם שגם בשו"ת תבואות שמש חאו"ח סימן נה ונו

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

כתב להאריך להעיר עמש"כ במקוה המים להקל בזה, ושכן כתב להעיר הגאון רבי מכלוף אבוחצירא זצ"ל בשו"ת יפה שעה חאו"ח סימן נז להעיר ע"ד המקוה המים יעו"ש, ובספר כה לך ח"א סימן ב', ובח"ב עמ' רסז יעו"ש, ובמש"כ בירחון אור תורה אייר התשס"ז עמ' צז יעו"ש, ובשו"ת יצקה ירנן חאו"ח סימן כז אות א', ובקובץ ויען שמואל ח"ח סו"ס יג יעו"ש, ובשו"ת יצחק ירנן ח"ז סו"ס מג שכתב להחמיר בכ"ז ובשו"ת מחקרי ארץ כהן ח"ב סימן נז אות ה' יעו"ש, ויעו"ש עוד שציין למש"כ הגרח"ר שלוש בשו"ת חמדה גנוזה ח"ב סימן סד להתיר לגלח את הזקן בערב שבת משום שזקן לא היה בכלל הגזירה יעו"ש, אבל בכ"ז יש להעיר שאיסור תגלחת הזקן היה בכלל וכמו שמוכח מדברי הדרכי משה ועדו וכמו שהביא הגאון בעל הבאר שרים שליט"א.

ולגבי השאלה אם מותר לגלח את הזקן משום שלום בית, שיש להקל בזה כיון שי בהא צורך, כן חזיתי בנ"ד שיש להקל משום שלום בית, בספר ספירת העומר בהלכה ובאגדה להגאון רבי דוד שלום נקי שליט"א ששם כתב להקל בזה וז"ל: מעשה באשה ששאלה חכם, בהיות ואינה יכולה לסבול שבעלה אינו מגלח את זקנו כל כך הרבה זמן, והדבר מפריע ומציק לה וקשה לה עד מאוד. והתיר החכם לבעל שיתגלח כל שלשה ימים. והטעם בזה, כי במקום צער ועגמת נפש כזה, בודאי שיש להתיר, והלוא איסור תספורת בימי העומר אינו מן הדין אלא רק מתורת מנהג, וגדול השלום, שאין לך מידה טובה ממנה, וכמבואר בגמרא (מסכת גיטין נט ע"ב) שכל התורה כולה דרכי שלום היא, שנאמר (משלי ג יז): "דדרכיה דרכי נעם וכל נתתיבתיה שלום". וכתב הרמב"ם (סוף ספר הקרבנות): רוב דיני התורה אינם אלא עצות מרחוק מגדול העצה, לתקן הדעות וליישר כל המעשים. עי"ש. וכתב עוד (הלכות חנוכה פ"ד הי"ב), אף שמצות נר חנוכה, חביבה עד מאוד, להודיע הנס ולהוסיף בשבח האל והודיה לו על הניסים שעשה לנו. עם כל זה, אם אין לו אלא פרוטה אחת לקנות או נר לשבת או נר לחנוכה או יין לקידוש, נר שבת קודם לכל, משום שלום בית, שהרי שם השם נמחק כדי לעשות שלום בין איש לאשתו. גדול השלום, שכל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם, שנאמר: "דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום". עכ"ל שם.

וכן ראיתי כעת בתשובה לידידי הגאון רבי יקותיאל אברהם אוהב ציון שליט"א בעמח"ס שו"ת יעלת חן עיה"ק טבריא, וז"ל: שאלה: זכיתי להתחזק לאחרונה בתשובה שלמה, והתחלתי לקיים את המנהג שלא

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

להסתפר ולהתגלח בימי העומר, בימים האחרונים הדבר קשה עלי מאד, ומביא אותי ממש לידי צער וכעס, והענין מגיע להפרת שלום הבית, מה אעשה.

תשובה: א. הנה ידוע שמנהג זה של איסור תספורת וגילוח הזקן, הוקבע ונתקבל בכל בית ישראל, ואי אפשר לפרוץ גדר בנקל בענינים אלו, ואם כי שורש ההמנעות אינו מדינא דגמרא, רק שיש שנהגו כן כמבואר בטור או"ח (סי' תצג), מ"מ מאחר וכבר נהגו כן ונתפשט המנהג בכל התפוצות, אין להקל ראש בזה, אכן כל טעם המנהג הוא - משום כבוד תלמידי ר"ע שנפטרו בימים אלו מפני שלא נהגו כבוד זה בזה כמבואר ביבמות (סב ע"ב), ולכן יש לדון ולומר שאם ע"י ההמנעות מגילוח הזקן האדם מגיע להפרת שלום הבית, ואשתו נפשעת ממנו שמחמת הגירוד וכו' יש לו כעס מהיר, הרי התקנתו קלקלתו, ולא ניחא להו למנהיגי מנהג אבלות דכבוד תורה זה, שזה יהיה פרי המנהג. וכן שמעתי מהגר"ד קוק שליט"א.

ב. וכע"ז מצינו לגאון עזיננו הגרע"י זיע"א בחזו"ע (יו"ט, עמ' רסג) שכתב להתיר במקום צורך גדול לגלח הזקן בערב שבת, כיון שרבותינו הקדמונים מתקני תקנה זו לא דברו כלל על הזקן. ע"ש. וציין למה שכתב מהר"ר עבדיה הדאיה זצ"ל בשו"ת ישכיל עבדי ח"ו (חאו"ח סו"ס ה), לענין גילוח הזקן למי שיוצא ובא עם הסוחרים, וחיי נפש תלויים בזה. ע"ש. [ומש"כ בשו"ת "אלישיב הכהן" ח"ב (סי' נב אות ג) להעיר ע"ד הגרע"י, לפי האמור לעיל לא קשיא]. וידועים ד' הגאון חיד"א בתשו' חיים שאל ח"א (סי' ו) דעדיף שיגלחו בהיתר גם בימי העומר, ממה שיגלחו בתער. דון מינה בהדרגה לנ"ד. וראה מה שכתב בשפה ברורה בענין זה מהר"ר יצחק ברדא שליט"א בשו"ת יצחק ירנן ח"ב (סי' כז).

ג. ויש שבקשו לומר, דמעיקרא כשתקנו תקנה זו לא דברו כלל אלא על שער הראש, כיון שבזמנם רוב ככל האנשים לא היו מגלחים זקנם, אבל האידנא שיש הרגילים להתגלח כל יום או יומיים, ולניוול גדול יחשב אצלם גידול הזקן כמה ימים ומכ"ש חודש ימים, דבזה יש לומר דמעיקרא לא תקנו על כגון דא להמנע. [וכ"כ הגר"צ שכטר שליט"א בס' "נפש הרב" (עמ' קצא) בשם הגריד"ס זצ"ל. וראה בס' "מעדני שלמה" (עמ' כ) שהגרש"ז אורבך זיע"א דחה דברי הרב הנ"ל בתוקף]. וזה כעין ד' התוס' בברכות (טז ע"ב) לענין היתר איסור הרחיצה באיסטניס לגבי אבלות, דלא תקנו אלא איסור להתענג ברחיצה, אבל איסטניס שההמנעות מרחיצה צער גדול היא עבורו,

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

ממילא הוא מותר בה. והיסוד הוא, שאין בהלכות אבלות דין להצטער, אלא שלא לשמוח ושלא להתעסק בתיקון הגוף, וכמבואר בלשון רש"י בכתובות (ו' ע"ב, ד"ה ואביי) "דטריד טרדא דרשות, שאין צערו מצוה, אע"פ שאבלותו מצוה". וכ"ה בלשון רש"י בסוכה (כה ע"א, ד"ה טרדא). וע"ש בערו"ל נ. וע' יומא (עד ע"ב). ואכמ"ל.

ד. ויש שכתבו שגם ע"פ הסוד אין שום חשש בגילוח הזקן בימי העומר, ומצאנו להמקובל רמ"ד וואלי [תלמיד הרמח"ל, וי"א שהיה תלמיד חבר שלו, ויש המייחסים לו את ה"תקט"ו תפלות". שמעתי מהגר"ד קוק שליט"א] ב"ספר הליקוטים" (ח"ב עמ' תקנג), וז"ל, בענין המנהג שנוהגים שלא לגלח את שערות הזקן בימי העומר, דע כי זהו מנהג שאין לו טעם ואין לו עיקר, כי העיקר הוא שלא לגלח את שערות הראש, לפי שהם דינים, ואין לחתכם ולבטלם בימי הדין, שהוא עת התפשטות הגבורות כידוע, אבל המנהג שלא לגלח את שערות הזקן, אינו נמשך כי אם מחוקות הגוים שנתערבו ביניהם, שאינם נוהגים לגדל את זקנם, ואדרבא חרפה היא להם, ומזה נתפשט המנהג שלוקחים גידול הזקן לסימן של צער ושל צרה ושל אבלות.

ואנחנו יודעים ששערות הזקן הם צנורות של חסד, לפי שהם מצד הפנים, והשערות של הראש הם צנורות של דין, לפי שהם מצד האחור, ואם כן התספורת שאסרו וכו' אינו אלא בשערות הראש, לרמוז שהם ימים של צער ושל דין וכו', ולא היתה כונתם על תספורת הזקן, לפי שכבר היו מגדלים אותו כל ימיהם - כמו שראוי לעשות בהיותם צנורות החסד, ואעפ"כ כיון דדשו ביה רבים שלא לגלח את הזקן בימי העומר וכו', יש להפיס את דעתם ולתת טעם שהוא אדרבא - כדי להמתיק את הדינים של גידול פצע שער ראשם בגידול שער זקנם שהוא הממתק את הדין. וד"ל. עכ"ד המחודשים.

ה. ואם כי לא שמענו בין חכמי הקבלה שיתירו ליגוע בשער הזקן בימי העומר, [מלבד מה שיש הסוברים דע"פ סוד אין ליגוע בזקן כלל כוליה שתא], מ"מ המעיין היטב בדברי האריז"ל עיניו יחזו, דגם לפי דבריו שיש ענין להניח השער עד ערב חג השבועות, כל זה לא נאמר אלא כלפי שערות הראש, ולא לענין שער הזקן, שבזה גם ע"פ סודן של דברים אין חשש לקצצו לאחר ל"ד לעומר, ואי"צ להמתין עד ערב חג השבועות. וכ"כ גאון הקבלה והפשט מהר"ר בן ציון א"ש זיע"א בשו"ת אור לציון ח"ג (פי"ז סי' ז). ועמש"כ הגרי"מ הלל שליט"א בס' גבורת האר"י (סי' ג, עמ' קלה). ע"ש.

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

[ובעיקר דברי הרמ"ד ואלי שם, שכ' להתיר גם בימי אבלות דעלמא לספר הזקן, זהו דבר מחודש בפשט ההלכה].

ו. ואמר רבינו הגר"ד קוק שליט"א, דזה כלל גדול בתורה, כל דבר שאינו הלכה פסוקה מהתלמוד וכיו"ב, וכגון דא שאין כאן תקנה חזקה מהראשו' הידועים, וגם אין לדבר זכר בתלמוד, [וכמ"ש בשו"ת זרע אמת (סי' סט, דע"ג ע"ב)], שאין כאן גזירה או תקנת חכמים אלא מנהגא בעלמא שנהגו בקצת מקומות], אזי יש למורה הוראה לבדוק את מצב השואל ואת נימוקיו, ואם יראה סיבה טובה להתיר לו את מבוקשו, אין לחוש ולהתיר, והכל לפי הענין. וכך העלה להתיר בנ"ד, הרה"ג ר' בנייהו דיין שליט"א בשו"ת דברי בנייהו חי"ג (סי' טל).

ז. וכבר ידוע מש"כ מהרי"ץ גאון תימן בשו"ת פעולת צדיק ח"ב (סי' עו) שבתימן לא הכירו מנהג זה שלא להסתפר בימי העומר, עד שבא נשיא קהלת צנעא ר' שלום עראקי שהיה מקורב למלכות, וכפה עליהם מנהג זה. [וראה "אנצקלופדיה לחכמי תימן" ח"א עמ' 472]. וכיו"ב בס' "דרך אר"ץ" (עמ' פה) שכן מנהג פשוט בין אנשי ארם צובא שלא להקפיד על גילוח הזקן בימי העומר. וראה עוד מה שהביא בזה ראש ישיבת "כסא רחמים" הגאון הנאמ"ץ שליט"א [ה' ישלח דברו הטוב וירפאהו רפו"ש] בס' "מקור נאמן" (ח"א עמ' רנו) בשם ידידינו הנעלה נז"י ר' משה חבושה הי"ו על מנהג כל התלמידים בפורת יוסף העתיקה בענין זה. ע"ש. ע"כ תשובתו של ידידי הנ"ל, ודפח"ח, שצריך לדעת להתיר במקום הצורך ולהחמיר במקום האסור, וידוע הוידוי של רבינו נסים גאון את אשר התרת אסרתי ואת אשר אסרתי התרתי, והכא כיון שאינו מדינא אלא ממנהג וכמו שכתב זקני מרן החיד"א בשו"ת חיים שאל ועוד, ממילא אין להחמיר בזה, וכ"ש לבעלי תשובה אשר המה חוזרים בתשובה לאחר נישואיהם ונות ביתם לא חוזרת בתשובה וכמו שמצוי הרבה, שיש להקל בזה, והכל אחר שאלת חכם כל מקרה לגופו, ויש עוד להאריך בכ"ז.

והנה ראיתי למו"ר הגר"ע פריד שליט"א בגליון אומרה לשמך מס' 131 עמ' ו שכתב בזה"ל: שאלה: האם מותר לנשים להסתפר בספירת העומר. תשובה: לבנות ספרד, נשים נשואות ובחורות בשידוכים מותר להן להסתפר. ולבנות אשכנז ניתן גם כן להקל בזה בשעת הצורך. ובהערה שם כתב, יש לדון האם מותר לנשים להסתפר בספירת העומר, ואף שהותר לנשים להסתפר בחוה"מ (חוץ משיער הראש), ובביאור הלכה (סי' תצג' ד"ה

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

"נוהגים שלא להסתפר וכו'" כתב וז"ל: "ומ"מ אותן המותרין להסתפר בחוה"מ כבסימן תקל"א י"ל דגם בספירה שרי דלא עדיף מחוה"מ [פמ"ג], ולכאורה יש להתיר להן תספורת, מ"מ אינו כן, כיון שכל הסיבה שמותר לנשים להסתפר בחול המועד היא בגלל צורך הגוף (כמבואר בבה"ל בסי' תקמו'), וודאי שזה לא שייך בימי הספירה, שהרי ימי הספירה הם ימי אבילות.

ולגבי תספורת נשים בשלושת השבועות פסק השו"ע (סי' תקנא' סעיף יב'): 'תספורת שבוע זה, אחד ראשו ואחד שער כל גופו - אסור', וכתב המשנ"ב בס"ק עט' בשם הפמ"ג "ואחד האיש ואחד האשה שווין לאיסור". לפי"ז צריך לומר שגם בספירת העומר, כמו שלאיש אסור להסתפר כך גם לאשה יהיה אסור להסתפר, ויאסר על נשים להסיר כל שער בגופן (גבות וכדו'), ואף אין סיבה לחלק בין תספורת הנעשית ע"י שעווה או לייזר או כל צורה שהיא, ובכל אופן הוי תספורת. ולדברי המשנ"ב הנ"ל לכאורה צריך לומר שגם בספירת העומר יהיה אסור לנשים לסדר גבות וכדו' (אא"כ הוא לצורך מצווה כל"ט), אבל שלא לצורך מצווה לכאורה יהיה אסור.

אמנם נחלקו השו"ע והרמ"א ביו"ד סימן שצ' לגבי אבילות, האם מותר לאשה להסתפר בתוך שלושים, לדעת השו"ע מותר, והרמ"א מחמיר בזה, ולפי השו"ע שמותר להסתפר בתוך שלושים מסתבר שכמו שהותר באבילות כך גם יהיה מותר בספירת העומר, דאבילות בתוך שלושים חמורה אף יותר מספירת העומר, כיון שדיני ספירת העומר החלו רק בזמן הגאונים. ואם השו"ע פוסק שלאשה נשואה מותר להסתפר בתוך שלושים כדי שלא תתגנה על בעלה או לבחורה לצורך שידוכים, אם כן הוא הדין בספירת העומר שיהיה מותר לנשים להסתפר.

ולדעת הרמ"א שאוסר לאשה להסתפר בתוך שלושים של אבילות, יש לדון האם גם בימי הספירה יהיה אסור, או שמא ספירת העומר דינה קל יותר כיון שהיא מנהג מאוחר ואפשר להקל לנשים. ולמעשה נראה שאפשר להתיר לנשים נשואות או לבחורות בשידוכים להסתפר במקום הצורך. עכ"ד.

והנה לכאורה ממש"כ להביא לדברי הפרי מגדים שאם מותר בחול המועד מותר בימי הספירה, ומכ"ז מוכח כמו היסוד שכתבתי שהכא אי"ז דיני אבילות אלא רק חלק ממנהגי אבילות, וממילא כ"ש שיש להתיר לנשים לגלח גופם וכל כיוצא בזה שבלא"ה לא רואים את זה, וממילא הבו דלא

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

להחמיר עליה, וגם דהכא אין לדון את האבילות כאבילות דשלשים יום כמו לגבי בין המצרים אלא דהכא לכאורה הוי כאבילות ישנה שאי"ז אלא מנהגים בפרהסיא, וכיון שכן נראה דלאשה יהיה שרי להתגלח, ואף במקומות כגון בבין הגבות יש להתיר כמו שכתב הגרשז"א שהוא משום נוי.

וע"פ כל הדברים הנ"ל לגבי אשה, יש לדון לגבי הסתפרות קטן בספירת העומר, דלפי מש"כ בביה"ל דמה דשרי בחול המועד שרי גם בספירת העומר, הנה לגבי תספורת קטן בחול המועד ובשו"ע סימן תקל"א כתב להתיר בזה, ⁴ וא"כ ה"ה לדידן, ושוב ראיתי למו"ר הגר"ע פריד שליט"א

⁴. ולגבי עשיית חלקאה דחוי בחול המועד, הנני מצרף מש"כ בקובץ באר התורה מס' קלה סוכות ח"א, א). ביסוד המנהג תגלחת החלקאה שנוהגים לעשות לילד בן ג' שנים, כתב בשו"ת ערוגת הבשום חאו"ח סימן רי ובשו"ת אפרסתא דעניא סימן קסא והו"ד בשו"ת יחיה דעת ח"ה סימן לה, וכתב שמנהג חסידים ואנשי מעשה להשהות תגלחת בניהם הקטנים עד לגיל שלש שנים ומנהגם תורה היא וסמך לדבר ממה שאמרו במדרש תנחומא פרשת קדושים יד, כי תבואו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל רמז לקטני בני ישראל כי האדם עץ השדה ונאמר שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל שעדיין אינו יכול לדבר היטב ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קודש הלולים לה' שבעשה ההיא מהולל לקוב"ה, שאז מתחיל ללמדו פסוקי תורה ומכאן גם לענין מצות חינוך בהנחת הפאות ויתר המצוות כשמתחיל להיות בר הבנה, בויח"ד שם ציין עוד למש"כ בשו"ת מהר"ם בריסק סימן צח צט שכתב שמניחים הקטן לגדל פרע שער ראשו כל השלש שנים שזה הודו ותפארתו כשקצוותיו תלתלים ובהגיעו לשנה הרביעית שצריך להקדישו לתורה חותך גאות שלו ויהיה מוקדש ללמוד תורה עכ"ד, והנה ראה בשו"ת מהר"ם בריסק שם ובעוד ספרים שכתבו שאפשר לדחות את התגלחת אבל לא להקדים ומ"מ יש לדון עוד מצד דיני חול המועד.

ב). והנה באיסור תגלחת בחול המועד האם בכלל קטן, הנה בשו"ע או"ח סימן תקצ"א ס"ו כתב בזה"ל: קטן מותר לגלח במועד אפילו נולד קודם הרגל, עכ"ד, ומיניה נראה דכ"ש תגלחת מצוה. וכן כתב לדינא בשולחן גבוה (סימן תקלא אות יג) כתב בזה"ל: מותר להשהות שמחת התגלות שעושין לקטן עד המועד כדי להגדיל את השמחה במועד ומצוה נמי איכא בכך ומגלחין ע"י ספר ישראל, גן המלך סימן סב, וכן ראיתי פה ירושלים ת"ו שגילו בן חמש שנים בחול המועד של סוכות בתוך הכנסת בשמחות וגיל ע"י ספר ישראל עכ"ל. וכן כתב להביא דבריו בכף החיים סימן תקלא אות ל', והו"ד בשע"ת שם סק"ז.

וכן כתב בשו"ת נחפה בכסף (ח"ב דף ז' ע"ג) כתב שכן נתפשט המנהג בעיה"ק יקושלים להרבות שמחה בתופים ובמחלות בתספורת הראשונה של הקטן בשביל חיבוב מצוה של הנחת פאות הראש ועושים זאת ע"י ספר אומן ישראל החול המועד,

וכן בשו"ת אפרקסתא דעניא סימן קסא כתב לדייק כן מדברי השו"ע סימן תקלא ס"ו שמש"כ השו"ע שמותר לגלח הקטן במועד כוונתו לקטן בן שלוש שמגחלים פעם ראשונה ומש"כ אפילו נולד קודם המועד כוונתו שנעשה ג' שנים קודם המועד ומ"מ מותר לאחר התגלחת לחול המועד וזהו בדרך הדרוש

וכן כתב בשו"ת פעולת צדיק ח"ג סימן רמח שמותר בכל קטן והו"ד בספר חול המועד כהלכתו סוף פ"א ובפ"ג סעיף מג יעו"ש.

ובחזון עובדיה יו"ט עמ' קצג, וכן נראה לדינא בילקוט יוסף יו"ט חול המועד עמ' תקצג ויעו"ש מש"כ בילקו"י לדייק מדברי החזו"ע דאפשר לעשות חלקאה מעט לפני זה, ויעו"ש שאחרי כן

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

הביא שאין לעשות כן, ויעו"ש בסו"ד שהביא שכן הו"ד הגרשז"א בקובץ מבקשי תורה ספר הזכרון עמ' תקכד) שמותר לעשות בחול המועד תגלחת הראשונה לקטן ומותר אף להשהותה ולעשותה בחול המועד בכדי להגדיל השמחה ואף מצוה איכא בזה וגם נוהגים לנגן בכלי זמר לשמחת המצוה עכ"ד, והביא שם עוד שפעם נשאל הגר"ז מבריסק אמאי עושים שמחה בתגלחת הקטן וקורין לזה לעשות פאות והרי אין מצוה בזה לעשות פאות רק שלא להשחית את פאת הראש, והשיב הגר"ז שאכן יש מצוה לעשות פאות והוכיח כן מדברי הרמב"ם הל' עבודה זרה פרק יב הלכה ז' שכתב אין מגחלין פאות הראש כמו שהיו עושים עכו"ם הרי שטעם פאות הראש הוא כדע להכיר שהלה הוא יהודי מזרע ישראל, ובעשיית הפאות יליד אנו עושים סימן שילד זה הינו יהודי ולכן התימנים קורין לפאות סימנים ונשאל עוד מה המקור של הנוהגים להשאיר פאות ארוכות, והשיב, מלשון השו"ע (יו"ד סימן קפא ס"ט) וכל רוחב מקום זה לא תיגע בו יד ומפרשים שלא ליגע בפאות כלל וממילא נעשות ארוכות עכ"ד, והו"ד בהגדה של פסח מבית הלוי, יעו"ש עוד.

ג). ולשיטת דשרי, הנה בשדי חמד (אסיפת דינים מערכת חול המועד אות ה) כתב בשם משבח האדמה שיעשה כן ע"י ספר עני וכן כתב בכף החיים סימן תקיא סק"ל, ובפסק"ת שם הערה 6 והיינו כשלוקחים ספר בתשלום אבל אלו שיש להם מכונת תספורת בבית מותר להם בעצמם לספר השערות של הקטן באופן רגיל מלאכת הדיוט לצרוך המועד, אמנם בגינת ורדים ובשלחן גבוה לא כתבו שיספר דוקא ע"י ספר עני.

ד). ואולם בספר תורת המועדים (סימן תקלא ס"ה) כתב בשם הגר"ח קניבסקי שליט"א שהמנהג שלא לספר קטן בחול המועד אף בתגלחת הראשונה, וכן כתב בספר מועדי הגר"ח ח"א עמ' קלו שנשאל הגר"ח ק"א מותר לעשות חלקאה בחול המועד לילד שנעשה בן שלוש, והשיב אסור, והביא שם שדעת המנחה שלמה הגרשז"א והו"ד בספר חינוך הבנים למצוות עמ' לה שלא נוהגין לעשות חלקאה בחול המועד.

וכן בספר שמירת המועד כהלכתו (פ"ז הירה 77) פסק ע"פ דברי הביאור הלכה סימן תקלב ס"ב שמותר לבשל ולאפות ולצורך חברו וה"ה גילוח כיון שהקטן מותר להתגלח מותר אף לגדול לגלחו ואין צריך דוקא ספר עני. וע"ע בנטעי גבריאל תגלחת הילדים פרק יא ות' עמ' נח, ובספר תגלחת מצוה עמ' כג.

וכן כתב בשו"ת אבני דרך ח"ד עמ' 146 שמותר לעשות חלקאה בחול המועד לקטן שהגיע לגיל שלש, וצייין שם לשע"ת ולשו"ת אפרקסתא דעניא ח"א סימן קסא ובשלחן גבוה סימן תקלא ובחינוך ישראל ח' א אות ד.

בגליון שבת אחים (בית שאן מס' 905) הובא שנשאל הגאון רבי אברהם יוסף שליט"א רב העיר חולון האם מותר לעשות חלקאה ליד כשהגיע לגיל שלוש, והשיב שמדין אין מערבין שמחה בשמחה מותר כיון ששמחה זו אינה בהלכה ומדין תפסורת ראוי לעכב את נעשה התפסורת הסופי עד לאחר החג כיון שבחלקאה מורידים רק כמה תלתלים אין זה כתפסורת ומותר עכ"ד, ואמנם זה דלא כדברי השלחן גבוה שהתיר להסתפר אפילו בחול המועד, ואמנם מצאתי שכדבריו כן כתב לדינא בשו"ת באר משה ח"ז סימן כ', וע"ע בשו"ת באר שרים ח"ד סימן סב.

ה). ואמנם ששאלתי להגאון רבי אושרי אזואלי שליט"א האם יש צד היתר לעשות חלקאה בחול המועד, ולגוז מעט משערות הילד בן ג' שנים? השיב לי בזה"ל: לא כדאי. ואמנם ע"פ דברי הפוסקים שהבאנו לעיל והילקו"י ועוד נראה דשרי. והגר"ג הכהן רבינוביץ שליט"א בעמח"ס גם אני אודך וש"א"ס כתב לי בזה"ל:

ב"ה לכבוד הגאון האמיתי והישר מאד רבי יוסף אביטבול שליט"א על שאלתו החשובה הנה בספרי גם אני אודך תשובות הגר"מ גבאי שליט"א חלק ה' סימן י"א, באמצע התשובה כתב הגאון רבי מתתיהו גבאי שליט"א, וזה לשונו: ובמועדי הגר"ח ח"א תשו' רס"א שאלתי למרן הגר"ח קניבסקי אם מותר לעשות חלקאה לקטן שנעשה בן שלוש בימי חול המועד, והשיב ע"ז אסור

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

ע"ש. ולכא' ממש"כ השו"ע דקטן מותר לגלח במועד, ה"ה לעשות לו תגלחת וכמש"כ האפרקסתא דענייא לפרש כן בדברי השו"ע וכנ"ל. אולם המג"א סי' תקל"א סק"ח, שדווקא שיש לקטן שער רב ומצטער שרי לגלחו במועד. ואמנם בשולחן גבוה סי' תקל"א אות י"ב כתב שמשתימת הפוסקים שכתבו מותר לגלח, משמע אף בסתמא כשאין לו צער מחמת השער שרי, אולם המשנ"ב ס"ק ט"ו שם נקט להלכה שדווקא שיש לקטן שיער רב ומצטער עי"ז שרי לגלחו, ולול"ז אסור. וא"כ י"ל דיהא אסור לעשות תגלחת לקטן בחוה"מ דאין לקטן צער אם לא יגלחוהו במועד, ושפיר ידחה התגלחת לאחר המועד, ולהכי ס"ל להגר"ק דאין לעשות תגלחת לקטן בימי חוה"מ, דכשאין לו צער מהשער אין לגלחו. וכן ראיתי בס' הליכות אמרי סופר ח"א עמ' רכ"ו דאין לעשות תגלחת בימי חוה"מ עי"ש. אולם בס' הליכות אבן ישראל ח"א עמ' רצ"ח, שהגר"י פישר זצ"ל עשה תגלחת לקטן בימי חוה"מ עי"ש. ומצאתי בס' ירושלים במועדיה להגר"א נבנצאל חוה"מ עמ' רל"ו דלא הותר לגלח קטן אלא כשיש לו צער מהשיעור וכמש"כ המשנ"ב, וזה אינו מצוי בקטן בן ג' שנים שהשיער מצערו עי"ש. וכן בס' תורת המועדים שונה הלכות סי' תקל"א סק"ה שלא התירו תספורת לקטן אלא שהשיער מפריעו עי"ש. וגם בס' יד אהרן חוה"מ עמ' קמ"ט כתב הגר"י טשזנר, שדברי השע"ת מהגן המלך להתיר תגלחת קטן בחוה"מ, אי"ז כהמג"א הנ"ל הא דשרי לגלח קטן בחוה"מ רק כשמצטער מהשיער, ואולי מה"ט לא הביא המשנ"ב לדברי השע"ת עי"ש. הרי שס"ל להמשנ"ב דאין להתיר לעשות תגלחת לקטן בחוה"מ כשאין השיער מפריע לקטן. ועמש"כ הגר"מ חליוה בס' ענפי משה חוה"מ ס"ו, ומש"כ הגר"א דבורקס בקובץ אליבא דהלכתא צ"ה עמ' מ', וכן נקט בעל המנחת שלמה זצ"ל דאין נוהגין לעשות תגלחת לקטן בימי חוה"מ, כמובא בס' חינוך הבנים להגר"י נויבירט זצ"ל עמ' ל"ה הערה קפ"ה עי"ש. ועיקר הדבר מבו' בשלחן שלמה חוה"מ סי' תקל"א ס"ו, ובס' שמירת שבת כהלכתה פס"ו הערה קכ"ז דאין לגלח קטן בכדי לייפותו, עי"ש. אולם בשו"ת באר משה ח"ז ס"כ או"ד כתב להתיר לגלח קטן שנעשה בן ג' שנים בחוה"מ, משום שלא הגיע לחינוך, ועוד גם בהגיע לחינוך העיקר שמותר לגלחו עי"ש. ומש"כ ע"ד בשו"ת באר שרים ח"ד סי' ס"ב או"ד. ולהנ"ל ה"ז תליא אם השיער מפריעו. ובשו"ת משנת יוסף למו"ר ח"ט סי' קל"א כתב בתו"ד שלא נהגו לעשות תגלחת לקטן שנעשה בן שלוש בחוה"מ, אלא מקדימים או מאחרים אחרי חוה"מ עי"ש, ומש"כ בזה נכדו הג"ר אהרן ליברמן בקונ' זכרון יהודה ס"ג יעו"ש, ובס' חינוך הבנים כהלכתו ח"ב פנ"ח סעי' י"ב, ובס' חול המועד כהלכתו סוף פ"א ופ"ג סעי' מ"ג עי"ש, ובס' קדושת המועד פ"ח ס"י והערה י"ד, ובס' נטעי גבריאל תגלחת הילדים פ"י ס"ו, וגם בס' הליכות שלמה פסח פ"א אורחות הלכה 81 דאין נוהגין בזמנינו להשהות התגלחת לחוה"מ עי"ש, ובס' תורתו מגן לנו בקונ' תגלחת מצוה עמ' ר"א, ומש"כ בזה בס' חיכו ממתקים סי' תקל"א ס"י, ובס' יוסף דעת [יזדי] ח"ב פ"ז ס"ד, ובס' שמירת המועד כהלכתו פ"ג סעי' כ"ה, ובס' ביכורי יעקב [עטיה] פט"ו סעי' י"ד, ובס' פני השלחן חוה"מ סי' תקל"א ס"ח או"ג, ובס' תורת המועד עמ' ק"ה, ובס' אורחות בן שלוש ס"ג ס"י, ובס' יום טוב וחוה"מ כהלכתם עמ' קל"ו השיב הגר"ק דאסור לספר בחוה"מ, ודלא כהשע"ת עי"ש, ובס' מעדני אשר חוה"מ סי' ל"ו, ובשו"ת דברי בניהו חכ"ח סי' ל"ב, ובקובץ קול סיני אייר תשע"ט סי' ס"ד. עכ"ל. בברכת כהנים באהבה כעתירת גמליאל הכהן רבינוביץ מח"ס "גם אני אודך" ו"פרדס יוסף החדש" על המועדים. עכ"ד.

והגאון העצום רבי עמרם פריד שליט"א כתב לי בזה"ל: מעיקר הדין מותר להשהות החלאקה לחול המועד. לענין מעשה - יש בזה מנהגים שונים שע"ת, או"ח תקלא' בשם גן המלך. עכ"ד.

והגאון רבי יקותיאל אוהב ציון שליט"א בעמח"ס שו"ת יעלת חן ושאי"ס, כתב לי בזה"ל: עמש"כ הגאון מהר"א הלוי ב"גן המלך" סי' סב שיש להתיר זאת. והובא באחרו' סי' תקלא'. ובפרט אם רק מורידים מעט שער שאין לזה שם תגלחת ולא הוא אלא ענין בעלמא. ומה שהתירו

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

היתר מיוחד במועד קטן לענין זמן שנולד, משום צערו, היינו בתגלחת גמורה. ודו"ק. וידעתי שיש אוסרים גם בזה. ואכמ"ל כעת. והעיקר לדינא להתיר וכן מורה ובא הגאון הנורא ר' אביגדר נבנצל שליט"א. עכ"ד.

ו. וכן שלדינר מותר, כן כתב לי הגאון רבי ישראל שוורץ שליט"א בעמח"ס דעת ישראל וש"א"ס וז"ל: לכבוד ידי"נ חובר חיבורים מחוכמים הרה"ג יוסף אביטבול שליט"א

מה ששאל האם יש צד היתר לעשות חלאקה בחול המועד, ולגוז מעט משערות הילד בן ג' שנים? תשובה, כתב בבאר היטב אורח חיים סימן תקלא ס"ק ז מותר להשהות שמחת התגלחת שעושים לקטן עד המועד ומגלחין ע"י ספר ישראל גן המלך סימן ס"ב: ע"כ, ובשערי תשובה סימן תקלא כתב עבה"ט ועיין בגן המלך סימן סב שכ' וז"ל ומותר להשהות שמחת התגלחת שעושים לקטן כדי להרגיל השמחה במועד ומצוה נמי איכא בכך כו' ע"ש והענין של השמחה הוא מנהג א"י גם כן שעושים שמחה בהתגלחת הראשונה של קטן שמחנכין אותה במצו' להיות לו פיאות הראש ועיין בפע"ח שער ספירת העומר שכ' בענין ההולכים על קבר רשב"י ור"א בנו במירנין בל"ג בעומר שראה את מורו האריז"ל שהלך שם לגלח את בנו במשתה ושמחה בימים ההם ע"ש: ובכף החיים סק"ל הביא מספר מזבח אדמה דף ז ע"ד דפעה"ק ירושלים נהגו לגלח הקטנים בבית הכנסת בשמחה גדולה והספר יהיה ישראל עני עכ"ל, ובספר שו"ג אות י"ג הביא דראה בעיה"ק ירושלים שגילחו בן ה' שנים בחוה"מ של סוכות בתוך בית הכנסת בשמחות וגיל ע"י ספר ישראל ובאמת בגן המלך כפי שהועתק בבאר היטב ושערי תשובה כתב סתם ע"י ישראל ולא כתב דצריך שיהיה עני, ועיין עוד בענין זה בשפע חיים מכתבי תורה, וראיתי בשו"ת פעולת צדיק חלק ג סימן רמח כתב בענין תגלחת הקטן בחול המועד הנה כ' הש"ע או"ח סי' תקלא"א מותר לגלח הקטן ב"ט אפי' נולד קודם המועד. והטעם כתבו הפוסקים דכלום טעמא דאסור לגדול לגלח בח"ה היינו משום שלא יכנס למועד כשהוא מנוול דמצוה לגלח בעי"ט וקטן לאו בר מיעבד מצוה הוא. ועפ"ז נהגים לגלח לקטן תגלחה ראשונה תגלחת מצוה אפי' כבן ג' או ארבע שנים ובפרהסיא וכן מנהג העולם להשהות התגלחת עד חולו של מועד ואין בזה מערבין שמחה בשמחה וגם נוהגים להכות בכלי זמר לשמחת המצוה. ואף על פי שבס' לקט הקמח מביא ב' שער אפרים דאסור לנגן בכלי שיר בח"ה שמא יתקן כלי שיר. כבר השיגו הרח"א בס' עץ חיים דהו"א גזרה לגזרה ודברים נכונים הם. ועיין בס' גן המלך ובס' דבר משה. ומכל הני ילפינן דקטן פחות מבן י"ג אם לא גילח בעי"ט דמותר לגלח בח"ה דלאו בר מיעבד מצוה הוא לגזור עליו שלא יכנס למועד כשהוא מנוול. ואף על גב דמצוה על אביו לחנכו במצות הא תינח לחנכו בעי"ט אבל למנעו לגלח בח"ה מאי מצוה איכא. וכ' מ"א דאפשר דבקטן שנר' כגדול אסור לגלח בפרהסיא כוונתו דבקטן פחות מ"ג מעט שנראה כגדול בן י"ג ולמעלה אין לגלח לו בפרהסיא. וראיתי במ"א שכ' בשם נ"י (י"ש) דדוקא בקטן ששערו גדול ומצטער יע"ש. ולי צ"ע דכל הפוסקים לא חילקו כלל עיין: וראיתי בשו"ת דברי יציב ליקוטים והשמטות סימן צג כתב בדבר התגלחת לקטן שימלאו לו ג' שנים בחוה"מ"ס. הנה במו"ק דף י"ד ע"א אמר שמואל קטן הנולד במועד מותר לגלח במועד שאין לך בית האסורין גדול מזה וכו', אממר ואי תימא רב שישא בריה דרב אידי מתני הכי אמר שמואל קטן מותר לגלחו במועד לא שנא נולד במועד ולא שנא נולד מעיקרא עייש"ה, והכי איפסק הלכתא בטור ושו"ע סי' תקלא"א ס"ו, ובב"י מהנמוקי יוסף דדוקא כשיש לו שער רב ומצטער עיין שם ובמג"א סק"ח עיין שם. ונראה פשוט דכיון שהמנהג לגלח דוקא ביום מלאת ג' שנים הוי צורך גדול כמצטער ושרי בקטן. ויעויין עוד בבאה"ט שם שהביא מגן המלך סי' ס"ב דמותר להשהות שמחת התגלחת שעושים לקטן עד המועד כדי להגדיל את השמחה במועד ומצוה נמי איכא בכך וכו' עיין שם ובשע"ת מ"ש בזה, ומכ"ש בנידון דידן שנעשה בן ג' בחוה"מ, וז"פ.

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

ואגב יש להעיר שמדברי הגמ' הנ"ל נראה שהיו מגלחין קודם ג' שנים ודלא כמנהג דידן, ויש לדחות דמירי לצורך גדול וכדו' ודו"ק. ועכ"פ למנהגינו שאין מגלחין קודם ג' שנים א"כ כשנעשה בן ג' בחוה"מ הוי כיוצא מבית האסורין וכנולד במועד דשרי לכו"ע ודו"ק. ע"כ תשובתו אלי.

ושוב כתבתי לו בזה"ל: ישר כח עצום יש לדון עוד האם מותר לעשות כן בסוכה? ואולם לפי מה שהביא כת"ר שמותר בתוך בית הכנסת ה"ה בתוך הסוכה.

ואמנם יש לדון מדוע אין בזה משום אין מערבין שמחה בשמחה, ושמא משום שהשמחה הנ"ל אין לה מקור בתורה? וגם לא הוי שמחה כ"כ גדולה.

וכתב לי בזה"ל: פשוט דמותר לגלח בתוך סוכה דלא הוי בכלל בזיון כיון דהוי תגלחת דמצוה ושמחה רבתי,

ומה שהקשה מהא דאין מערבין שמחה בשמחה, ראיתי דכן הקשה בשו"ת משנה הלכות חלק יח סימן רצא וז"ל אמנם קצת צריך עיון על בעל הגן המלך, דפשיטא ליה דמותר להשהות שמחת התגלחת לחול המועד כדי להגדיל השמחה במועד, ולכאורה צריך עיון מהא דאמרו (מו"ק דף ח' ע"ב) אין נושאים נשים בחול המועד משום דאין מערבין שמחה בשמחה. והכוונה שלא לחסר משמחת החג שנצטוונו בה (דברים טז יד) על ידי עירוב שמחה אחרת. וא"כ הכי נמי אמאי לא ניחוש לכתחילה להשהות שמחת התגלחת לחול המועד. ובשלמא אם ממילא איתרמי כן כגון שנולד בחול המועד, שפיר דמי, כמו ברית מילה כיון דזמנו הוא, אבל לכתחילה להשהות בשביל זה צריך עיון.

אמנם ראיתי דהגן המלך לאו יחידאי הוא בזה, וכך כתב בשדי חמד (אס"ד מע' חוה"מ אות ה') בשם ספר חכמה ומוסר (דרך חקיקה הל' פסח אות ג'), ומותר על ידי ספר ישראל שאין לו מה לאכול, שאם יסתפר על ידי עכו"ם אין כל כך שמחה, ועוד דלא מסמנא מילתא לקטן לגלחו תגלחת ראשונה על ידי עכו"ם. וכתב שגם לכתחילה יכול להניחה לחול המועד. וכך כתב בספר התקנות והסכמות ומנהגים של עיה"ק ירושלים (מנהגים או"ח אות ע"ג) בשם מזבח אדמה (דף ז' ע"ד, או"ח סי' תקל"א), דבעיה"ק נהגו לגלח הקטנים בבית הכנסת בשמחה גדולה והספר יהיה ישראל עני. הביאם באורחות חיים החדש (ספינקא, סי' תקל"א אות ה'). ובספר נחפה בכסף כתב (פרי מפרי, הל' פסח ד"ה תשובה), הטעם שנהגו להרבות שמחה בתגלחת ראשונה בתופים ובמחולות, הוא משום חיבוב מצוה שמניחין לו פאה בראשו. גם בספר שלחן גבוה (סי' תקל"א אות י"ג) כתב, דראה מעשה בירושלים להתיר כזה. וצריך עיון אמאי לא חששו משום דאין מערבין שמחה בשמחה, כל שכן בתופים ובמחולות.

עוד יש לעיין, אמאי התירו להשהותו בכלל, לפי מה שכתב הרמ"א (יו"ד סי' רמ"ה ס"ח) בשם האברבנאל (אבות פ"ה מכ"ד) דמכל מקום מיד שיהיה בן שלש שנים שלמות מלמדין אותו אותיות התורה וכו'. וכתב הט"ז (שם סק"ג) על זה, רמז לדבר 'שלש שנים ערלים יהיו' (ראה ויקרא יט כג). והגר"א ז"ל (בביאורו שם ס"ק י"ט) הביא תנחומא (קדושים יד) על הפסוק (שם) 'ונטעתם וגו', מדבר בתינוק שג' שנים ערלים יהיו, שאין יודע להסיח ולא לדבר. 'ובשנה הרביעית' (שם פסוק כד), שאביו מקדשו לתורה. 'הלולים לה' (שם), שמהלל להקב"ה וכו'. ומסיים והעיקר כמו שאמרו בגמרא (סוכה דף מ"ב ע"א) משעה שמתחיל לדבר, ע"ש. והנה לפי דעת האברבנאל והרמ"א ז"ל והט"ז, דמיד שיהיה בן שלש שנים הוא דמתחיל, משמע דהוא הדין לשאר עניני חינוך הנהוג בקטן כזה, א"כ כיון דמיד בהתחלת שלש שנים ראוי לכך אמאי ישנהו. ועיין שו"ת אפרקסתא דעניא (ח"א סי' קס"א). גם לפי דעת הגר"א, על כל פנים למה לן להשהות מצות של פאות לקטן, וגם כי כהיום נהגו ללמוד סדר הא"ב ביום התגלחת לקטנים, ומביאים אותו לבית הספר ללמוד, ואין כדאי להשהות כל זה.

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

ועיין אור החיים הקדוש עה"ת (ויקרא יט כג), ואמר 'שלוש שנים יהיה לכם ערלים' פירוש אטומים, שלא יצא מהם צפצוף תורה שהיא פרי מאכל, שעד שלוש שנים אין התינוק יכול לדבר, 'ובשנה הרביעית' שהתחיל לדבר ילמדו לומר 'תורה צוה לנו' (דברים לג ד, סוכה שם) 'שמע ישראל' (דברים ו ד), וזה יקרא 'קודש הלולים' וכו'. ועיין רוקח (הל' שבועות סי' רצ"ו) מה שהאריך בענין זה. ובלאו הכי נראה דחביבה מצוה בשעתה (פסחים דף ס"ח ע"ב). וכיון דסמכינן התגלחת אקרא ד'שלוש שנים ערלים יהיו', צריך עיון למה לעכבו בתור ערל בבחינה זו אפילו יומא חדא, ומי בא בסוד ה' לדעת כמה טיבותא לתינוק בקיים בו מצות חינוך ביומא דמישלם זימניה. עיין פתחי תשובה (יו"ד סי' רס"ב סק"ב) בשם נודע ביהודה (תנינא יו"ד סי' קס"ו), כמה חמור לעכב המילה. ולכן נראה דמי שרוצה שלא לעכב המצוה, ודאי מותר לו לגלח מיד כשנעשה בן שלוש שנים. אבל מ"מ הנוהגים לעכב עד ל"ג בעומר, יש להם על מה שיסמוכו ג"כ כדי להגדיל השמחה, ובלבד שיהא לבם לשמים. ובארצינו הקדושה נוהגים לגלח בניהם על קבר רשב"י במירון, ובפרט אחינו מבני ספרד. ועיין בשו"ע האר"י (כוונת עומר ד"ה בענין) שכתב, גם שנה קודם שהכרתיו הלך לשם מורי ז"ל לגלח בנו במשתה ושמחה בימים ההם. ועיין מראה כהן (שם) ובפרי עץ חיים (שער ספירת העומר פ"ז) ובשער הכוונות (דרושי הפסח דרוש י"ב). ובחוץ לארץ שאין לן קבר רשב"י, נראה דאין לאחור. ועיין שו"ת ערוגת הבושם (או"ח סי' ר"י), שאסר להקדים תגלחת ולאחור התיר, עכ"ד.

וראיתי בשו"ת שיח יצחק סימן פט בענין אם מותרים בערב שבת לקוץ צפורני ידיו בביהמ"ד וביהכ"נ לכבוד שבת, אם אין בזה חשש זלזול קדושת ביהמ"ד. והביא מש"כ באורחות חיים (ספינקא) בהלכות ביהכ"נ (סי' קנ"א אות ט') מביא משדי חמד (אות י' באסיפת דינים מערכת ביהכ"נ) לענין תגלחת בבית הכנסת שכתב לעיין בנזיר (דף מ"ה ע"א) או אינו אלא פתח אוהל מועד אמרת א"כ דרך בזיון, ובהרמב"ם (פ"ח מנזירות הלכה ג'), וכיון דתגלחת במקדש הוא דרך בזיון, נראה דה"ה במקדש מעט דאסור לנהוג בו מנהג בזיון, וכן מביא מספר לב חיים (סי' קע"ב) שאוסר תגלחת בביהכ"נ, ע"ש. ולפי"ז נראה דהוא הדין קציצת צפרנים. אמנם אפשר יש לחלק, דקציצת שערו, שבא אליו הספר ומשהה עמו זמן מה עד שגומר תגלחתו כבריש סי' רל"ב וגם ניכר בראשו היטב שגלחוהו הוי זלזול, משא"כ קציצת צפרני ידיו שכמו רגע זמן פעולתו, תדע שהרי חכז"ל אסרו רק לא ישב לפני הספר סמוך למנחה, ולא אסרו סמוך למנחה גם קציצת צפרנים. וגם אין לדמות קציצת צפרנים דמצוה של ערב שבת או ערב יום טוב לתגלחת הרשות, דבאמת תגלחת מצוה כמו תגלחת הקטן בפעם הראשון שנהגו להרבות שמחה בתופים ומחולות משום חיבוב מצוה שמניחים לו פאה בראשו, ומביא בספר מזבח אדמה דבעיה"ק נהגו לגלח הקטנים בביהכ"נ בשמחה גדולה, והספר יהי עני באשר מגלח בחול המועד. עכ"ד. ז). מסקנא דדינא: מותר לעשות תגלחת מצוה, ולגזוז מעט משערות הילד, אפילו שעבר זמן מה מגיל שלוש, ויש מתירים אף לגלח כל שערותיו אף ע"י ספר ישראל.

בברכת התורה

ובברכת מועדים לשמחה

הצב"י יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף ושא"ס

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

בגליון אזמרה לשמך שם שכתב לדון לגבי התגלחות קטן בימי הספירה, שכתב שנהגו להחמיר בזה, אבל במקום הצורך מותר, ושם כתב בהערה לדן כמ"ש ע"פ דברי הבה"ל בסי' תצג' שמי שמותר לו להסתפר בחול המועד, מותר לו להסתפר אף בימי ספירת העומר, ולפי"ז כיון שנפסק בשו"ע סי' תקלא' שמותר לגלח קטן במועד אם יש שער שמציק לו, כיון שאין האשם בו במה שלא הסתפר מקודם, א"כ גם בימי הספירה יהיה מותר לספר קטנים. והמשנ"ב בסי' תקנא' ס"ק פב' לגבי שלושת השבועות מביא מחלוקת האם האיסור לספר קטנים הוא דווקא בשבוע שחל בו, ופסק שעד שבוע שחל בו אפשר להקל לקטנים, ולפי"ז בספירת העומר אפשר להקל לספר קטנים. אך למעשה נהגו להחמיר שלא לספר, ורק במקום הצורך כגון שיש לקטנים שערות המפריעות להם או שסובלים מכינים וכו', אפשר להקל לספר אותם. יעו"ש, ולפ"ד נראה דשפיר יש להקל בילד קטן ששכח להסתפר לפני חג הפסח מחמת הטרדות וכו' שיכול להסתפר.

האם מי שיש לו בר מצוה יכול להסתפר בימי ספירת העומר

וכן נראה לגבי ילד קטן שיש לו בר מצוה בימי הספירה שיכול להסתפר לפני הבר מצוה כיון שהוא צורך, וגם הרי הוא קטן, וכן כתב להביא לדינא בחזו"ע יו"ט עמ' רסח, ושכן כתב במקור חיים, הנה כן כתב במקור חיים על השו"ע ס"ה בד"ה בעל, וז"ל: בעל ברית. וסנדק ומוהל בכלל, וכן נער שנעשה בר מצוה ואביו, משא"כ זקינו ואחיו וכה"ג עכ"ד, וכן הו"ד מרן הגרשז"א בספר שלמי מועד עמ' תנ וז"ל: נער שנעשה בר מצוה בימי הספירה, יסתפר בעודו קטן (הטעם כאן דסו"ס בקטנותו אין זה אלא משום חינוך, ולכן יש להתיר לרגל הבר מצוה), אך אם לא היה יכול לעשות כן מסתבר שמותר להסתפר בו ביום [אבל האב והאם לא יסתפרו אף בו ביום. ונערה לא תסתפר אף ביום שנעשית בת מצוה], עכ"ל.

וכן כתב להביא לדינא בשו"ת רבבות אפרים ח"ט סימן שלז ושכן יש להתיר לאביו שהרי אביו מברך ברוך שפטרנו, [ויש לדון לדבריו לשיטות שלא מברכים ברוך שפטרנו בשם ומלכות] וכתב שם שמה שיש להקל בתספורת כיון שכל איסור התספורת הוא רק מנהג, ויש לדון עוד מה הדין לגבי אחים של החתן בר מצוה אם מותר להקל להסתפר משום השמחה, שעושים תמונות וצילומים ורוצים להראות טוב, האם יש להקל עכ"פ לגבי גילוח

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

הזקן, ואמנם קשה להקל בזה בלא שאלת רב, ובפרט שיש שכתבו להחמיר בזה וכמו שהובא דעת ההר צבי בשו"ת רבב"א שם בסוף הסימן יעו"ש.

וכן כתב להחמיר בשו"ת משנה הלכות חלק ו' סימן מח וז"ל: במי שנעשה בר מצוה בימי הספירה אם מותר להסתפר הוא ואביו וכתב כ"ת כיון דכתב במג"א רכ"ה שמצוה לעשות סעודה אז כיום שנכנס לחופה א"כ דומה לחתן ויו"ט דידיה הוא ויוכל להסתפר כמו בעל ברית או המל בנו דכ' רמ"א בסי' תצ"ג דיוכל להסתפר בספירה. ולפענ"ד צ"ע דאי מדמהו לחתן ממש א"כ אם ח"ו מת לו מת פטור מלהתאבל כחתן שדוחין אבלות מפני רגל שלו וגם כל הציבור יפטרו מאמירת תחנון כמו בחתן וברית ועוד שאר דברים הנוהגים בחתן וברית מילה ומעולם לא שמענו שום ענין של רגל ויו"ט בבר מצוה וכה"ג ודאי לא ראינו ראי' ולא שמענו ולא ראינו להתיר בספירה תספורת למי שנעשה בר מצוה. עכ"ל.

וכן הו"ד מרן הגריש"א באשרי האיש (או"ח ח"ג פרק סח אות ח) אלא ששם כתבו בזה"ל: אין להסתפר לצורך בר מצוה וכדו'. אפילו לא הנער הנכנס למצות. וכ"ש שלאביו אסור. אך המיקל בהם יש לו על מי לסמוך על דעת המקור חיים שמיקל עכ"ל, ועיין עוד בדבריו בספר אוצר בר מצוה עמ' תקצד, וכן בשו"ת וישמע משה ח"א עמ' קסז יעו"ש, וכן הוא בפסק"ת סימן תצג אות י' שהרי אינו דומה לחתן לכל הענינים, ועכ"פ לדינא נראה דנקטינן כדעת המקור חיים וכמו שכתב בחזו"ע ועוד, וכ"ש לגבי הקטן בעצמו שהרי הוא עדיין לא נעשר בר מצוה ועדיין הוא קטן שיש להקל בהא, וכמו שנתבאר לעיל לגבי תגלחת קטן בימי ספירת העומר, ומ"מ לגבי אביו נראה דגם יש מקום להקל, וכן לגבי אחים של הבר מצוה, וכן הובא בשם מרן פוסק הדור בעל האגרות משה זצ"ל בספר מסורת משה ח"א או"ח אות שכג וכך הובא שם בזה"ל: והתיר רבינו להקרובים (היינו הורים או אחים) לגלח באמצע ספירה לכבוד בר מצוה, אם הם מבעלי השמחה וכו' עכ"ל, ומ"מ לכו"ע נראה דיש להקל לגבי אחיו שהם קטנים, ועיין עוד בנטעי גבריא פסח ח"ג פרק נ' סי"א ובהערה שם.

ואמנם שוב ראיתי בילקו"י ספירת העומר מהדורת תשע"ט עמ' תסהש כתב שם שיבלקו"י בזה"ל: חתן בר מצוה שנולד בימי העומר, מותר לו להסתפר לכבוד חגיגת הבר מצוה הנערכת עבורו בימי העומר, ועדיף שיסתפר קודם שימלאו לו י"ג שנה וייום אחד, אך אבי החתן הבר מצוה ושאר בני המשפחה אינם מותרים להסתפר עכ"ל, וכתב שם בהערה שאע"פ שהחוות

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

אייר כתב להתיר גם לאבי החתן בר מצוה להסתפר ולא מצאנו שום פוסק שחולק עליו בזה מ'מ די לנו להקל לחתן הבר מצוה עצמו להסתפר והבו דלא לוסיף עליה, וגם מרן אאמו"ר בחזו"ע כתב שמותר רק לחתן להסתפר והכי נקטינן עכ"ד בהערה, ויש לעיין מדוע נקט דרך לגבי קטן התירו הפוסקים הרי המקור הראשון להתיר הוא במקור חיים ובמקור חיים כתב להתיר גם לאבי החתן בר מצוה, וממילא מה שייך לומר בזה הבר דלא הוסיף עליה.

ובחזו"ע שם כתב בזה"ל: ואף חתן הבר מצוה מותר להסתפר, עכ"ל, והנה שם בהערות לחזו"ע כתב להביא שכן נשאל בשו"ת משנה הלכות, שכתב שאם נבוא לדמות בר מצוה לחתן א"כ חתן בר מצוה יפטור את כל הציבור והעיר עליה שראיתו אינו ראייה ולא תתהא שמיעה גדולה מראיה שהרי המנהג פשוט אצל הספרדים שאין אנו אומרים תחנון ביום מלאת י"ג שנה לבר מצוה, ושכן כתב הגאון רבי אהרון בן שמעון בספר נהר מצרים דף ו' "א יעו"ש, ושכן כתב בשו"ת משפטי עוזיאל חאו"ח מה"ת סו"ס יא שבדורות האחרונים הנהיגו שלא לומר וידוי ונפ"א לכבוד הבר מצוה שהרי נוהגים לעשות סעודה לכבודו וכמ"ש במג"א סימן רכ סק"ד יעו"ש, ושכן כתב הגאון רבי נסים אוחנה בספר נאה משיב, וא"כ י"ל שכן ה"ה לגבי תספורת בימי הספירה, וכתב שכן מצא במקור חיים, ושכן כתב להקל בשו"ת בית אבי ח"ב סימן כ', עכת"ד בקצרה, ושם בחזו"ע כתב להביא את כל לשון המקור חיים ומדהעתיק דבריו כן ס"ל, ובמה שבהלכה לא כתב כן כנראה משום דקיצר בדבריו, אבל לא כתב להדיא שאין לאביו של הבר מצוה שלא להסתפר, וע"כ נראה לדינא כיון שאיסור תספורת בימי ספירת העומר אינו אלא מנהג, ממילא מה דנהגו נהגו ואחר שכתב במקור חיים שיש לקהל בזה ממילא הרשות ביד כל אדם להקל בזה, ואני לענ"ד כתבתי. [ומ"מ יש להסויף שע"פ הקבלה לחתן בר מצוה נראה שיש לאסור וכמו שכתב בנהר שלום שגם לחתן אין להתיר קודם שבועות בכמה ימים ושכן כתב במורה באצבע ובאגרות הרמ"ז ס"ב, שגם לגבי ברית מילה וחתן אין להקל ה"ה לגבי בר מצוה].

וכן יש להוכיח מדברי הפוסקים דכל שיש ספק האם יש לאסור או לא יש להקל ואין להחמיר, כן כתב בחק יעקב סימן תצג ס"ק ב' וסק"ז שבספק אין להחמיר באבילות ישנה שקיל והוא רק מצד המנהג יעו"ש, וכן כתב בבאר היטב סק"ג יעו"ש, וש"ע הרב סק"ז שכיון שאבילות אינה אלא מנהג

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

בעלמא אין להחמיר בספק יעו"ש, וכן נקט במשנ"ב סקי"ז ובשער הציון סקי"ד, ובשו"ת דברי מלכאל ח"ג ריש סימן כג, ובשו"ת אג"מ או"ח ח"א סימן קנט יעו"ש, וא"כ י"ל דה"ה יש מח' בפוסקים שיש להקל וגם בזה אמרינן הלך אחר המיקל באבל, וכ"ש הכא שאינו אלא מנהגים, ולא בכל מקום נהגו להחמיר בזה וכמ"ש בכמה ראשונים.

וכמ"ש לעיל, דהרי קימ"ל שהלכה כדברי המיקל באבל, כדאיתא בבכורות דף מט ע"א, ובמועד קטן דף יח ע"א אמר שמואל הלכה כדברי המיקל באבל יעו"ש, והאם הוא אפילו היכא שהוא ביחיד במקום רבים, הנה ראיתי להראש"ל בשולחן המערכת חלק ב' עמ' תרכג שהביא מש"כ בזה בספר שבט יהודה (ריש סימן שעה) שכתב, ומ"ש מרן הב"י לסמוך על הכלל שהלכה כהמיקל באבל, אחרי נשיקת ידיו נ"ל שאין כלל זה צודק במחלוקת הפוסקים ס"ל להחמיר לא אמרינן האי כללא, וה"ה כשהאחרונים חולקים דנקטינן הלכה כבתראי וכו' יעו"ש, ושכן כתב בשו"ת מחזה אברהם די בוטון (סימן טז אות ז) שכן מוכח מהב"ח (סימן שע"ח) יעו"ש, ואמנם הביא שם שמרן החיד"א בשו"ת חיים שאל (ח"א סימן ב' בד"ה ברם) כתב, ומ"ש הרמ"א בדרכי משה (סימן שצ אות ה) לחלוק על מרן שהתיר לאשה להסתפר אחר שבעה שמכיון דרכים חולקים נקטינן כוותיהו לשרי לן מר דהא דהלכה כד' המיקל באבל היינו ודאי אף דנפיש טפי המחמירים דאי לאו הכי מאי אהני האי כללא, הרי בלא"ה אי נמי הווי פלגא ופלגא ספקא דרבנן לקולא, ובשל סופרים הלך אחר המיקל, אלא ודאי שגם במקום שרוב הפוסקים מחמירים הלכה כדברי המקילים, וכ"כ בשו"ת גנת ורדים (חיו"ד כלל ה' ס"י) דאמרינן הכי גם לגבי יחיד המיקל יעו"ש עכת"ד מרן החיד"א, ובשו"ת זרע אמת (ח"ב חיו"ד סימן קסא) כתב שהלכה כדברי המיקל באבל במחלוקת הפוסקים כל כמה שאינו יחיד במקום רבים אלא רבים כנגד רבים שהם כמעט כמחלוקת השקולה יעו"ש עוד, וכן נראה דהוא לדינא מדברי הראש"ל דכן נקטינן לדינא.

והנה האם כלל זה נאמר גם בחכמי זמנינו, וכן כתב בילקו"י ביקור חולים אבילות עמ' תתא שהלכה כדברי המיקל באבל הוא גם במחלוקת הפוסקים, והביא בזה את דברי הגמ' במו"ק דף יח ע"א אמר שמואל אמר הלכה כדברי המיקל באבל, ויעו"ש בתוס' בדף כד ע"א בד"ה הכי שכתבו בשם בה"ג, דהא דקי"ל הלכה כהמיקל באבל, הני מילי במחלוקת של תנאים, אבל במחלוקת אמוראים לא אמרינן האי כללא, וכן כתבו בתוס' בכתובות דף ד'

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

סוף עמוד א' ועוד, והביא מש"כ בשו"ת מהריט"ץ (סימן עח בד"ה והשתא) שהביא את דברי התוס' וכתב שלפי"ז כ"ש שאין לומר הלכה כהמיקל באבל במחלוקת הפוסקים, ושכן כתב בשו"ת מהרשד"ם (חיו"ד סו"ס רא) ובשו"ת מהר"א ששון (סו"ס קסז) יעו"ש.

ובשו"ת הרדב"ז (ח"ג סימן תקנח) כתב בזה"ל: ולענין פסק ראוי לפסוק כדעת הרמב"ן להחמיר, ואע"ג דאמרינן הלכה כדברי המיקל באבל, לא אמרינן הכי אלא במחלוקת תנאים, ולדעת קצת פוסקים אמרינן אמרינן הכי גם במחלוקת אמוראים אבל במחלוקת פוסקים לא אמרינן הכי עכ"ל. והנה בב"י (סימן שפז) כתב במחלוקת הרמב"ם והפוסקים בדין כפיית המטה אם חייב לישן עליה, וכתב בזה"ל: ולענין הלכה כיון שהראב"ד והרמב"ן והרא"ש מסכימים לדעת אחת להקל, הכי נקטינן וכ"ש שהם מקילים וקי"ל הלכה כדברי המיקל באבל עכ"ד, ושכן כתב מרן החיד"א בברכי יוסף (יו"ד סימן שצז סק"ג) ושכן כתב בשו"ת תורת חיים (חלק ג' סימן ג) ובשו"ת דברי אמת (סימן ב) יעו"ש, ושכן כתב בשו"ת מחזה אברהם די בוטון (סימן טז אות ט) ובשו"ת אהל יצחק (חיו"ד סימן לו ולז) ושכן כתב בשו"ת משנת רבי אליעזר (ח"ב חיו"ד סו"ס כג) כתב, וכלל מוסכם הוא שהלכה כדברי המיקל אפילו בפוסקים יעו"ש, וראה עוד במה שהאריך בזה בשו"ת יביע אומר ח"ד חיו"ד סימן כט אות ו' יעו"ש. וכן הובא בקובץ מה טובו אוהליך יעקב חלק יח בפסקי מרן הגר"מ שטרנבוך שליט"א אות נז הובא הא דאיתא הלכה כדברי המיקל באבל זה גם במחלוקת בין גדולי ההוראה בזמנינו אם אין המחמיר רבו ע"כ. וראה עוד מה שנתבאר בזה לגבי השתתפות דוד אבל שהוא קרוב לחתן במה שהארכתי בזה בקובץ באר התורה מס' קנז יעו"ש באריכות, וא"כ ה"ה להכא דכיון דיש לן להקל אף במח' הפוסקים, והגר"מ שטרנבוך שליט"א ס"ל דאם הוא רבו יש להחמיר ולא אמרינן הלך אחר המיקל, ונראה דאף לדבריו כ"ז במנהגי אבילות מעיקר הדין, אבל הכא שיש להקל בספק בחק יעקב ובשו"ע הרב ובמשנ"ב ועוד, יש להקל בכל גוונא.

וכן יש להוכיח מדין זה מהא דבעל ברית יכול להסתפר, כן כתב ברמ"א סימן תצג ס"ב שבעלי ברית ראשים להסתפר לכבוד המילה, ויסוד ההיתר הוא משום הברית שהוא חשיב כיום שמחה,

ועוד כתב לבאר בזה בשו"ת חתם סופר חאו"ח סימן קנח שלהיות סנדק הרי הוא כמו להיות מאנשי מעמדות, וכתב שמשו"ה נהגו להקל בהוא יומא משום דקי"ל שאשני מעמד ואנשי משמר אסורים להסתפר ולכבס

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

במשמרתם כדי שלא יכנסו למשמרתם כשהם מנוולים כדמפרש ר"פ אל מגלחין וגדולה מזו כתב הראב"ד והביאו הרא"ש פ' אלו מגלחין ס"י ד' גבי דהע"ה בשעת אנינותו ויסך ויליף שמלותיו שלא יכנס להשתחוות לפני ה' בניוולו אעפ"י שהיה לבו דוה עליו א"כ ה"ה וכמ"ש הכא לבעלי קרבן הללו כי לא נאה ולא יאה לכבס למשמרתם כשהם מנוולים, וכ"ש שנהגו היתר לגלח מלפני מלכים ושרים יעו"ש, ויש להוסיף דכ"ש משום אליהו מלאך הברית. ועיין עוד בזה בשו"ת הלכות קטנות ח"א סימן לג.

וע"פ דברי החת"ס יש להשיב ממה שנשאלתי עתה (יום ד' לפרשת אמור תשפ"ב) מאבי הבן שמכניס מחר את בנו לבריתו של אברהם אבינו, האם יש עניין להסתפר, והשבתיו ע"פ דברי החת"ס, דיש מעלה בזה להסתפר, והוא ענין גדול, והוספתי בזה גופא דלמנהג הספרדים שעושים ברית יצחק, ויסוד הענין ע"פ הזוה"ק ובמק"א הארכתי בזה י"ל דשפיר יש להסתפר בערב הברית, [ראה מה שהרחבתי בזה לקמן] דהיינו אפילו יום לפני משום הברית יצחק, דהא סו"ס שם ברית יש לו, [ומענין לענין נשאלתי האם מותר לבטל תורה עבור ברית יצחק, ואמנם גם לגבי ברית לא פשוט וברור, ראה מה שהרחבתי בזה בספרי שערי יוסף אורחות הישיבה, ובספר שירת יוסף עניני נישואין, וגם יש לדון דאם יש שם דין ברית על ברית יצחק שאסור לסרב שלא להגיע להאי ברית, ויש עוד להאריך בכל מנהגים אלו, ועיין].

ובחק יעקב ובפרי חדש ובמאמר מרדכי ציינו לדברי הב"י בסימן תקנט שבעלי ברית הם הסנדק והמוהל ואבי הבן יעו"ש, ואמנם לשיטות הפוסקים שיכול להסתפר לפני יש לדון האם זה רק אבי הבן או גם הסנדק והמוהל, שבמועד לכל חי סימן ו' אות ד' כתב שדוקא אבי הבן יכול להסתפר ביום המילה וביום שלפניו ואם המילה ביום ראשון יסתפר בערב שבת וכן אם הסנדק הוא אביו של הבן דוקא זה יכול להסתפק וכו', ובחזו"ע יו"ט עמ' רסע בהערה העיר ע"ד שהעיקר שגם הסנדק יכול להסתפר, ומש"כ בשו"ת שאאילת יעב"ץ ח"ב סימן כג שהביא מש"כ במג"א סימן תקנט ששלשה הם בעלי הברית אבי הבן והמוהל והסנדק והשיג עליה שאין לסמוך להתיר אלא לאבי הבן בכד ושכן נראה עדת בה"י במסקנתו, יעו"ש, כתב עליה בחזו"ע שאי דבריו מוכרחים, וציין עוד בזה למש"כ בשו"ת יביע אומר ח"א חאו"ח סימן לד אות ז', שהאריך בכ"ז.

ונחלקו הפוסקים האם אפשר להסתפר לבעלי הברית יום לפני המילה שבשיירי כנסת הגודלה הגהות ב"י סק"י כתב בזה"ל: ודוקא ביום המילה

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

עצמה יכול להסתפר, לא קודם, אף על פי שהוא לכבוד המילה עכ"ו, וכן כתב בעולת שבת סק"ב יעו"ש.

אבל בדרכי משה סק"ג כתב בזה"ל: מצאתי כתוב בהגהות מנהגים (מהר"א טירנא עמ' עא אות מח) כ"ד לעומר היה מילה ומה"ר דוד מלאנצהו"ט היה בעצמו בעל ברית והיה מגלח זקנו כדרכו ביום שקודם מילה סמוך לערב קודם הליכתו לבית הכנסת וצוה להאב להסתפר ג"כ עכ"ל, עכ"ד. וכן כתב בפרי חדש סק"ב וז"ל: יש מי שכתב שאינם מותרים להסתפר אלא ביום המילה לשמחת המילה, ולי נראה להתיר ערב יום המילה, ואם חל המילה ביום שבת אף בחמישי מותרין, ובאלו העניינים הלכה כדברי המיקל מכולם, עכ"ל, וכן כתב במקור חיים סק"ח ושכן איתא במנהגים.

ובאר"ר (סק"י, א"ז ס"ק י') כתב בזה"ל: הקשיתי על שיירי כנסת הגדולה [הגהות ב"י אות ח] ועולת שבת [סק"ב] שלא התירו אלא ביום המילה עצמו, דליתא, דמבואר בהגהות מנהגים [מנהגי אייר אות מח] דמסתפרין ביום שקודם המילה סמוך לערב קודם כניסה לבית הכנסת עכ"ד, וכן כתב לדינא בפרי מגדים א"א סק"ד בזה"ל: ומותרים לגלח בערב שלפני המילה קודם כניסה לבית הכנסת, וכן הוא במנהגים [הגהות המנהגים, מנהגי אייר אות מח]. וכן כתב אליהו זוטא אות יו"ד, דלא כהשיירי כנסת הגדולה בהגהות הב"י אות ח' דווקא ביום המילה, יע"ש, עכ"ל, וכן כתב בבאר היטב סק"ז והוסיף שכן נוהגין, וכן כתב במחצית השקל סק"ד, ובמאמר מרדכי סק"ו, ובשו"ע הרב ס"ד, ובקיצור שו"ע סימן קכ ס"ח, ובערוך השולחן ס"ג, ובמשנ"ב סקי"ג, ובכה"ח סקל"ה. ובשו"ת אבני ישפה ח"ח סימן צב.

ואמנם מרן הגר"ע יוסף זצוק"ל בחזון עובדיה יו"ט עמ' רסד, כתב בזה"ל: אם חל ברית מילה בתוך ימי הספירה, מותר לאבי הבן והסנדק והמוהל להסתפר ולהתגלח ביום המילה, הואיל ויום טוב שלהם הוא. ואם יש סיבה המונעת את בעלי הברית מלהסתפר ביום המילה, יכולים להקדים ולהסתפר אף ביום שלפני המילה עכ"ל, וכן מבואר בנטעי גבריאל פסח ח"ג פרק נ' ס"א. ומוכח דלכתחילה אין היתר להסתפר יום לפני, ויש לעיין מדוע נקט להחמיר בהא מאחר שהאחרונים כתבו להקל בזה יום לפני, והרי כ"ש דכל האיסור התספורת בספירת העומר אינו אלא מנהג, ושוב ראיתי בילקו"י ספירת העומר שבועות מהדורת תשע"ט עמ' תסא שכתב לדינא כדברי אביו וכתב שם בהערה שמה שיש להחמיר כדברי השיורי הכנסת הגדולה, ואמנם הביא שם אח"כ דעות החולקים ולא מבואר מדוע נקט להחמיר בזה.

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

ומ"מ כתב בחזו"ע יו"ט עמ' רסד שאם חל המילה ביום א' מותר להסתפר ביום ו', יעו"ש, וכן כתב בילקו"י שם, וע"ש בהערות שי"א שיכול להסתפר כבר מליל שישי, ומ"מ מה שמותר להסתפר בער"ש כן כתב במסורת משה ח"א אות שלד בד"ה וגם, והטעם הוא כדי שלא יהא גנאי לשבת, וכן כתב באבני ישפה שם, אבל באבני ישפה שם כתב בשם מרן הגריש"א זצוק"ל שיש להחמיר בזה, וכן ראיתי בתשובה למרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל בספר שערי שיח (עמ' קי"ח תשובה רס"ח) שנשאל בזה"ל: מי שהוא בעל ברית ביום ראשון בימי ספיה"ע, האם מותר משו"ז לגלח כבר מער"ש שלפני המילה משום כבוד שבת, וכעין מה שמצאנו ברמ"א (וכ"כ בחיי"א כלל קלא סי"א) דאם חל ל"ג בעומר ביום א' מסתפרין לכבוד שבת. תשובה: לא מצינו. ע"כ התשובה.

ועיין עוד בכה"ח (שם ס"ק ל"ז) שכתב בזה"ל: ואם חל המילה ביום א' עיין בתשו' מאהבה שהורה להקל לספר בע"ש יעו"ש. אבל בתשו' אגורה באהליך דף ו' כתב דאסור להסתפר בע"ש יעו"ש. ונראה דגם בזה אם אפשר לגלח ביום א' קודם המילה לא יגלח בע"ש. ואם לא אפשר אז להקל כדעת המתירין. וכ"ז לנוהגין ע"פ דברי מר"ן ומור"ם ז"ל לגלח בל"ג או בל"ד אבל הנוהגין ע"פ דברי האר"י ז"ל שלא לגלח מפסח ועד עצרת אף אבי הבן לא יגלח לכבוד המילה בימי הספירה כמ"ש לעיל אות י"ג יעו"ש, עכ"ל.

האם מותר לאבי הבן בפדיון הבן להסתפר בספירת העומר לפני הפדיון

וראיתי עוד בפוסקים שכתב לדון עפ"י כ"ז האם מותר לאבי הבן בפדיון הבן להסתפר בימי ספירת העומר, וכן כה"ג יש לדון לגבי הכהן הפודה שהוא חלק מהמצוה של פדיון הבן האם יכול ג"כ להסתפר בספירת העומר, ובשו"ת חת"ס או"ח סימן קנח כתב בהא דינא בזה"ל: וכדומה סעודת פדיון הבן כמה ראשונים ברכו שהשמחה במעונו וכמנהג בני רינוס שהביא בתה"ד סי' רס"ח, משא"כ בסעודת מילה גם כי היא רמוזה במדרש הביאו תוס' ר"פ ר"א דמילה [ק"ל ע"א ד"ה שש] וסעודה גדולה היא בלי ספק, מ"מ מ"ט לא לשתמט שום א' לנהוג להתיר תספורת לשמחות הנ"ל ונהגו כן במילה דוקא: ונ"ל שיש לזה שורש ויסוד עפ"י מ"ש מהרי"ל יעו"ש מש"כ להוכיח בכ"ז, ולפי דבריו דהנידון הוא משום הסעודה, י"ל שכ"ש דאם לאבי הפודה לא יכול להסתפר כ"ש הכהן הפודה, [ועיין עוד בגם אני אודך בדין ברכת שהחיינו בפדיון הבן, האם כהן שפודה פעם ראשונה בחייו מברך שהחיינו, ויש עוד לפלפל, ועיין עוד למרן הגר"ע יוסף זצוק"ל במאור ישראל שלהי

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

מסכת פסחים, ויש עוד לפלפל בכ"ז, ואין זמני בידי להאריך בכ"ז]. וכן הו"ד הגרי"י פ"ש זצ"ל בהליכות אבן ישראל (מועדים ח"א עמ' רטז אות כ) שהפודה את בנו בימי הספירה אסור להסתפר, וכן הו"ד מרן הגריש"א זצוק"ל ומרן הגרנ"ק זצ"ל בספר סידור פסח כהלכתו הערה מז שאין היתר להסתפר בפדיון הבן ולא מצאנו היתר רק בברית, וכן נראה לדינא בשו"ת רבבות אפרים ח"ח סימן שלח יעו"ש, ופלא שלא ציין לחת"ס שנראה להחמיר בזה, וכן כתב בקובץ הלכות לרבי שמואל קימנצקי שליט"א הלכות ספירת העומר פ"י ס"י יעו"ש, וכן הוא דעת מרן הגר"ח זצ"ל במועדי הגר"ח ח"ב תשובה רכב, יעו"ש, וכן הו"ד בשו"ת ויכתוב מרדכי ח"א עמ' שעה שבשני הספרים הנ"ל השיב כיוצא בזה שלא מצינו ולא נזכר שבפדיון הבן יש להסתפר בספירת העומר,

האם חתן בימי שבע ברכות יכול להסתפר

וכתבו בפוסקים לדון לגבי חתן בשבע הברכות שלו אם יכול להסתפר, ושאלה זו יותר מצויה לבני אשכנז ששרי להם להסתפר רק בל"ג בעומר, ולבני ספרד דנהיגי כמו השו"ע היכא שקידש בימי הספירה כגון מחמת הקורונה וכוד' [שאז הפוסקים דנו שיש להקל בזה, ואין כאן המקום להאריך] ולכאורה יש מקום לומר שתלוי בדין חול המועד, וכמ"ש בביה"ל ריש סימן תצג בשם הביאור הלכה.

וגם יש לדון משום דין גילוח בימי השבע ברכות דהרי החתן אסור בעשיית מלאכה וכמו שכתוב בפרקי דרבי אליעזר, וראה בספרי שירת יוסף עניני נישואין בדיני חתן דומה למלך ששם כתבתי להביא באות ו' שיש לדון האם חתן יכול להסתפר בשבעת ימי המשתה, הרי לחתן יש איסור מלאכה, בשו"ע יור"ד סימן שמב כתב שחתן יכול להסתפר באמצע ימי השבע הברכות, ואמנם בפתחי תשובה (אבן העזר סימן סד סק"א) כתב לדינא שאסור להסתפר בז' ימי המשתה. והעיר עליו בשו"ת יביע אומר ח"ד חלק אבן העזר סימן ח' אות ו', שכתב, ונורא נפלאתי היאך נעלם מהני פוסקים שו"ע מפורש שמותר לחתן להסתפר באמצע השבע ברכות.

וכן יש לתמוה במש"כ לדון בשו"ת שערי רחמים (סימן לא) שהסתפק האם מותר לחתן להתגלח באמצע ימי השבע ברכות שכיון שהוא יו"ט שלו היאך יכול להתגלח ביום טוב שלו שהרי חתן אסור בעשיית מלאכה, ולא מבעיא אם החתן יכול להתגלח לעצמו, אלא אפילו אם מתגלח ע"י אחרים כיון

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

דסתמא דמילתא מטה עצמו ומסייעו הו"ל כאילו עושה מלאכה בעצמו, והסיק לדינא שמותר לחתן להסתפר דהא מלך נמי אסור בעשיית מלאכה ומסתפר בכל יום, ובע"כ שמלאכה כזאת שהיא ליופי לא אסרו. עכת"ד, ולכאורה קשה כנ"ל שנעלם מעיניו דברי השו"ע הנ"ל.

ושם כתבתי לדון לגבי חתן האם יכול להסתפר בחול המועד, והבאתי שבשו"ת שיח יצחק (סימן רמה) כתב להסתפק לגבי מלך האם מותר לו להסתפר בחול המועד והסיק לדינא שאף אם נימא שמלאכת חול המועד הוי מדאורייתא מ"מ מצות עשה מדברי קבלה של מלך ביופיו תחזינה עיניך, דוחה האיסור מלאכה של חול המועד ומותר למלך להסתפר כדרכו החול המועד יעו"ש, וא"כ נראה לכאורה דה"ה לגבי חתן, ומ"מ י"ל דלפי דברי הפוסקים שהבאנו שחתן דומה למלך אינו לגבי כל הדינים, וא"כ נראה דה"ה גבי דידן. וכן ה"ה לגבי הספירה שאם התחתן בימי הספירה בהיתר שפיר יכול אח"כ להסתפר, וראה במה שהאריך בזה בשו"ת יביע אומר ח"ה או"ח סימן לח.

וכן ראיתי שהביאו בשם מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל והו"ד בספר אשרי האיש (או"ח ח"ג פרק סה אות ד) שחתן בימי השבע ימי המשתה, מותר לו להסתפר כל יום אפילו בימי ספירת העומר, כיון דהוי יום טוב אצלו, יעו"ש, וכן הובא בקונ' קנות חכמה, נישואין ושבע ברכות, שמותר לחתן להסתפר כל שבעת ימי המשתה, כגון חתן המגלח את זקנו באופן המותר. כיון דחתן דומה למלך וכתב 'מלך ביפיו תחזינה עיניך'. ולכן מותר אף בימי בין המצרים ובימי הספירה, ואמנם בקובץ הלכות לרבי שמואל קימנצקי שליט"א הלכות ספירת העומר פ"י ס"ח כתב להחמיר בזה, אבל לענ"ד נראה דאין מקום להחמיר וכ"ש לגבי חתן, וכ"ש בגילוח הזקן שהפוסקים כתבו להקל בזה.

והנה יש לדון בדברי הגמ' שמלך מסתפר בכל יום, וכהן גדול בכל שבוע, מהו בימי אבלותם, ונפק"מ לימי הספירה, דהנה מקור האי דינא איתא בגמ' בתענית דף יז ע"א, אנשי משמר ואנשי מעמד אסורים לספר ולכבס ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת, מאי טעמא אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן כדי שלא יכנסו למשמרתם כשהן מנוולין ת"ר מלך מסתפר בכל יום כהן גדול מערב שבת לערב שבת כהן הדיוט אחת לשלשים יום מלך מסתפר בכל יום מ"ט אמר רבי אבא בר זבדא אמר קרא מלך ביפיו תחזינה עיניך כהן גדול מע"ש לערב שבת מ"ט אמר רב שמואל בר יצחק הואיל ומשמרות

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

מתחדשות כהן הדיוט אחת לשלשים יום מנלן אתיא פרע פרע מנזיר כתיב הכא וראשם לא יגלחו ופרע לא ישלחו וכתוב התם קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו מה להלן שלשים אף כאן שלשים יעו"ש עוד, וכן מבואר בנסהדרין דף כב ע"ב ת"ר מלך מסתפר בכל יום כהן גדול מערב שבת לערב שבת כהן הדיוט אחד לשלשים יום מלך מסתפר בכל יום שנאמר מלך ביפיו תחזינה עיניך יעו"ש עוד, ועיין עוד ברמב"ם בהל' מלכים פרק ב' הלכה יעו"ש, והנה לעיל הבאנו מש"כ בחת"ס שלברית יש חשיבות של אנשי מעמד וא"כ נראה דה"ה הכא, וכן ממש"כ הפוסקים להקל לגבי חתן דדמי למלך, ממילא כ"ש למלך גופיה, ולא רק חתן שהוא רק דומה למלך, וכמו שהארכתי בזה בספרי שירת יוסף עניני נישואין שם.

ואמנם אכתי יש להסתפק האם כל זה דוקא בימי ספירת העומר, שהוא רק ממנהגא בעלמא מנהגי אבילות ולא דיני אבילות, אבל בזמן אבילות מנ"ל למלך להסתפר בכל יום, וכן לכה"ג, וכן יש לדון לגבי חתן אבל, וראיתי בש"ך יו"ד סימן שמב סקי"א שכתב בשם התורת אדם מהרמב"ן שחתן הנמצא רח"ל בימי אבלו מותר להתגלח מטעם זה יעו"ש, ועיין עוד בזה בקובץ המאור חוברת תסו בעמ' נה במאמרו של הגאון רבי צבי אריה פרידמאן שליט"א דומ"ץ במאנסי יעו"ש.

אבל שחל שלושים יום שלו בימי ספירת העומר האם יכול להסתפר

וכן נפק"מ בגדרי מנהגי האבילות בספירת העומר, לגבי אבל שחל שלושים יום שלו בימי הספירה, אם מותר להסתפר בספירת העומר, שראיתי לידידי הגר"מ גבאי שליט"א בספר מועדי הגר"ח ח"ב תשובה ריב שהביא שנשאל בזה מרן הגר"ק זצוק"ל וז"ל: שאלה: אבל שחל יום שלושים בימי הספירה אם מותר לו להסתפר בימי הספירה, כמש"כ הב"ח ס' תקנ"א לגבי ימי בין המצרים. תשובה: לכאו' לא וצ"ע. ע"כ תשובת מרן הגר"ק, ואמנם מרן הגר"ע יוסף זצוק"ל בחזון עובדיה

ראיה מדין שמיעת שירים בימי ספירת העומר

ושוב נראה דכה"ג דהוא נפק"מ דאינו אלא מנהגי אבילות, לגבי שמיעת שירים, דנראה דאינו אלא חומרא, כיון דאין להא מקור מעיקר הדין, דהנה במקור האיסור הוא משום מנהגי אבילות, וכמ"ש במג"א (סימן תצג ס"א) ובמשנ"ב (שם סק"ג) שאסור לעשות ריקודים ומחולות בימי ספירת העומר,

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

ובערוך השולחן (סימן תצג סק"ב) כתב בזה"ל: ומותר לעשות סעודה אך לא בריקודין ובמחולות וכ"ש שאסור לזמר בכלי זמר עכ"ל, ומבואר דהאיסור לנגן בכלי זמר הוא יותר גדול מהאיסור של שירים ומחולות. וכה"ג איתא לגבי ימי בין המצרים במג"א סימן תקנ"א סק"י שכתב שם וז"ל: ואסור לעשות ריקודין ומחולות מי"ז בתמוז ואילך עכ"ל, והעתיק דבריו בבאר היטב שם סק"א ע"ש, וכ"כ באר"ר שם סק"ו ובפרי מגדים שם, וכן במשנ"ב שם סקט"ז, ובערוך השולחן (סימן תצג סק"ב) כתב בזה"ל: ומותר לעשות סעודה אך לא בריקודין ובמחולות וכ"ש שאסור לזמר בכלי זמר עכ"ל, ומבואר דהאיסור לנגן בכלי זמר הוא יותר גדול מהאיסור של שירים ומחולות.

והנה לדינא לא כתוב במג"א ובמשנ"ב לשמוע מוזיקה ועיקר האיסור הוא רק לעשות ריקודין ומחולות, מ"מ כבר המנהג בזה לאסור, וכמו שנתבאר כיוצא בזה בשו"ת מנחת יצחק ח"א סימן קיא אות ד' שמ"מ הלכה פסוקה היא בפי גדולי האחרונים שגם לנגן בכלי נגינה בלבד אסור והכי מוכח מדברי הפרי מגדים ע"ש, וכ"כ בשו"ת אגרות משה או"ח ח"א סימן כ"א אות ג' ע"ש, והנה נשאלתי ע"י אחי הבה"ח ר' אליהו פורת שליט"א מח"ס מאלפי זהב ושא"ס, מדוע איסור זה לא מוזכר בדברי הראשונים.

הנה חדא יש לומר דהרי מעיקר הדין אסור לשמוע מוזיקה כמבואר בגמרא בגיטין דף ז' ע"ש, וכמו שדנו הרבה ראשונים והארכנו בזה בכתובים במק"א. ב' וכבר נמצא לזה רמז בספר תשובות ופסקים (בהוצאת מקיצי נרדמים סימן סט) בשם רב שרירא גאון דגזרו חכמים שלא לעשות שמחה בין פסח לעצרת ושלא לעשות כסות חדשה עד שבועות ע"ש, והובא באגרות משה (או"ח ח"א סו"ס קסו) וא"כ יש בזה רמז להא שאסור לשמוע מוזיקה. ומ"מ נראה דאף דזה לא הוזכר כי זה מה שהיה שכיח בימיהם שהיה מביא לידי שמחה, אבל מ"מ היום ששמיעת מוזיקה אפילו בנגן מביא לידי שמחה יש בו איסור, אלא דצ"ע דא"כ היה האיסור רק מר"ח אב שאז חל החיוב למעט בשמחה כדאמרינן משנכנס אב ממעטין בשמחה, ומ"מ נראה לבאר דמה דיש לאסור דהא כיון דיש להחמיר בשמיעת מוזיקה כל השנה ומ"מ הותר, מ"מ בימי בין המצרים שהם ימי התאבלות על החורבן יש להחמיר בזה, אבל בספירת העומר שהוא רק ממנהגא נראה שיש להקל בזה.

וכ"ש לגבי שמיעה מטייפ ובנגן בשו"ת חלקת יעקב (או"ח סימן ס"ד) כתב כי שמיעת טייפ ורדיו איננה נכללת באיסור של שמיעת מוזיקה בבין

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

המצרים, וכ"ש בימי ספירת העומר, שע"ז לא הייתה הגזירה אין אנו צריכים להוסיף על עצמנו חמורות ע"ש, וכן כתב לדינא בשו"ת אגרות משה (יור"ד ח"ב סימן קלז) וע"ע בשו"ת יחו"ד (ח"ו סימן לד), אולם לדינא בשו"ת מנחת יצחק (ח"א סימן קיא) כתב להחמיר בטייפ, וכן כתב בשו"ת ציץ אליעזר (חלק ט"ו סימן לג אות ב') וכן בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סימן קכז) וכן בשו"ת אז נדברו (ח"ח סימן נח) ובשו"ת קנין תורה (ח"ב סימן צט) ובשו"ת רבבות אפרים (ח"ז סימן שמ ס), ועוד, וע"ע בהליכות שלמה בין המצרים פי"ד ס"ג דבר הלכה אות ה' שאין איסור בזה דוקא במנגינות שמביאות לידי ריקוד אך מ"מ ראוי להחמיר אף במנגינות שלא מביאות לידי ריקוד, וה"ה גם לענין טייפ או נגן, וע"ע בשו"ת דברי יציב או"ח ח"ב סימן רמ"א ע"ש. [ומ"מ לגבי שירה בפה כתב בשדי חמד (פאת השדה מערכת בין המצרים אות י') כתב שמותר לשיר בפה כשהוא דרך הודאה ובלי כלי נגינה, וכן להשמיע נעימה בתפילתו וכמו שנאמר "עבדו את ה' בשמחה באו לפניו ברננה", וכ"ש בשבת קודש, וכן פסק הגרע"י בחזו"ע (תעניות עמ' קנב), אולם בספר יוסף אומץ (סימן תכא) כתב לזמר זמירות שבת בקול נמוך, וכ"ז לגבי ימי בין המצרים אולם י"ל דלגבי ספירת העומר הוא יותר קל. ועוד בכל פרטי דינים שמיעת שירים בספירת העומר ומה שרי ולמי שרי, ראה בספרי שערי יוסף הלכות ספירת העומר יעו"ש בכל הפרטים].

ושוב התבוננתי בכל סוגיא זו בשב"ק בפרשת קדושים תשפ"ב, ונראה לדייק הכי ממש"כ בחזו"ע יו"ט עמ' רנח שכתב מרן הגר"ע יוסף זצוק"ל בזה"ל: הנוהגים להקל בכל ימות השנה לשמוע שירי קודש המלווים בכלי נגינה דרך הרדיו והרשם קול נכון שיחמירו בימי הספירה שלא לשמוע בהם שירים המלווים עם כלי נגינה, ומכל מקום שירה בפה כשהיא דרך הודאה להשי"ת, בלי כלי נגינה מותרת אף בימים אלה, ומכל ששכן שמותר להשמיע נעימה בתפילה או בשעה שעוסק בתורה, וכל שכן בשבתות שבתוך ימי הספירה או שבתוך ימי בין המצרים, ואין להחמיר בזה כלל, ובשמחת מצוה כגון מילה או פדיון הבן, או סיום מסכתא, או בר מצוה (ששלמו לו י"ג שנה בימים אלה) מותר לשמוע שירי קדש המלווים בכלי נגינה, שכל שהיא שמחת מצוה יש להקל בדבר, ולכן מותר להשתתף בתהלוכה ללוות הכנסת ספר תורה בימי הספירה עם כלי זמר עכ"ל החזו"ע שם, ויש לדייק מדבריו נכון שיחמירו, ומוכח דאינו אלא חומרא בעלמא, ולא ממנהג ולא מדינא והבן.

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

ויעו"ש בהערות לחזו"ע בהערה מג שכתב הגרע"י שכן כתב בשו"ת כפי אהרן סימן נב בד"ה ואם כבר, ובשו"ת אגרות משה חאו"ח סו"ס קסוף, ובאג"מ ח"ה חאו"ח סימן סז, ובסימן קלז יעו"ש, ושבו"ת מנח"י ח"א סימן קיא, ובמש"כ בשו"ת יחו"ד ח"א סימן מה, ובח"ו סימן לד, ובהליכות עולם ח"ב עמ' קלט.

ומדבריו מוכח, שיש רק נוהגים כן, אבל אינו מעיקר הדין, ולכן כל היכא דאיכא ספיקא וצורך יש להתיר לשמוע מוזיקה, וכן הסכים עמי בזה מו"ח הגאון רבי שמואל יאיר שליט"א, שהרי כיון דבפוסקים כתבו רק ריקודין ומחולות, וממילא כל הכיא דאינו ריקודין ומחולות שרי וכ"ש ע"י נגן, והא ראייה דהרי אותם פוסקים שמתירים לשמוע מוזיקה כבר מצוה עם נגן, ולא ע"י אורגן לכאורה הרי ההיתר שעליה אין הגזירה, וכיון דע"ז אין הגזירה, א"כ נראה די"ל דאין על זה הגזירה בשום כה"ג, וממילא כיון דאינו אסור ממילא לשמוע ע"י דיסק יש להתיר כל עוד שאינו כלי שיר, ואף דכלי שיר גם לא נאסרו מ"מ כלי שיר יכולים להביא ידי ריקוד ומחול וזה היה בגזירת חז"ל משא"כ ע"י דיסק ונגן וכל כה"ג, וממילא נפק"מ לכמה וכמה דוכתי, לגבי שמיעה מוזיקה שיש להקל, ונזכיר כמה נפק"מ כאן בקצרה, לימוד מוזיקה בספירת העומר, שמיעת שירים בעת עשיית כושר בחול המועד,⁵

⁵. ובכל כה"ג, הארכתי בסוף ספרי שערי יוסף בהל' ספירת העומר מהדורת תשפ"ב יעו"ש, ושוב ראיתי לידידי הגר"י מאזוז שליט"א בתשובה להגר"ג הכהן רבינוביץ שליט"א בהאי ענינא מהאי שתא וז"ל: בדבר שאלתו האם מותר לערוך חוג התעמלות או חוג מחול (ללמוד לרקוד) אשר תוך כדי הלימוד שומעים שירים ומוזיקה, בימי ספירת העומר. א. מקור המנהג, עפ"ד הרב מגן אברהם (סי' תצג סק"א) שכתב, לעשות ריקודין ומחולות של רשות נהגו לאסור, ונ"ל שאף מי שעשה שדוכים אסור לעשות ריקודין ומחולות. וכ"כ במשנה ברורה (סק"ג). ועל פי זה הורו פוסקי הדור האחרון שיש להמנע משמיעת שירים, אף שאינם בכלי שיר רק שמיעת שירים מוקלטים. אולם מותר לשמוע שירים לצורך רפואה. ובימים האחרונים נשאלתי על אשה הסובלת מחרדות, וזקוקה לשמיעת שירים, ובזה נראה ברור דשרי. וכן הורו פוסקי הדור האחרון (וע"ע בהליכות שלמה פסח פי"א הע' נד). ודע, שבכלל ההיתר בשמיעת שירים לצורך רפואה, יש להתיר אף לנהג מכונית וזקוק לשמיעת שירים על מנת שלא יירדם. ולפיכך אף בשמיעת שירים בחוג התעמלות, אם זקוקים להתעמלות לצורך רפואה יש להקל.

ב. ואף אם אין זקוקים לשמיעת השירים לצורך רפואה, לכאורה יש מקום להקל לשמוע שירים בזמן לימוד חוג התעמלות, משום שאין שמיעת השירים לצורך שמחה. ואף בזמן לימוד חוג מחול יש מקום לצדד כן. ואכן כתבו פוסקי הדורות האחרונים להקל בכמה אופנים כאשר שאין שמיעת השירים למטרת שמחה, כגון לצורך פרנסה. וכ"כ בפרי מגדים (סי' תקנא אש"א סק"י) שאף בימי בין המצרים, ישראל שפרנסתו כלי זמר אצל גוי בבית משתאות, מותר כדי פרנסה, ואף דבר האבד י"ל דשרי להרויח כהאי גונא אם אין שכיח כלל. ע"ש, וגם בשו"ת ציץ אליעזר חלק טז (סימן יט)

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

מוזיקת רקע בטלפון בחול המועד, לראות סרט של החתונה בחול המועד, לשמוע שירים ברכב שיהיה לו ריכוז בנהיגה, וכן שמיעת שירים בעת העבודה כגון בנשים שעובדות תשעה שעות ביום, וכן לשים מוזיקה בחנות שע"י כן יהיה חוויית קניה,⁶ וכן לגבי שמיעת שירים וקולאים אף שלא בשעת הצורך.

כתב במי שלומד באופן קבוע שיעורים פרטים בנגינה אצל מורה פרטי ומשלם לו על כל שיעור סכום מסוים, אם מותר לו להמשיך ללמוד גם בג' השבועות מי"ז בתמוז עד ט"ב. והביא שבש"ת זכר שמחה (סי' ס"ז) מיקל לצורך לימוד, ולכן אם יש הפסד ודבר האבד הן מצד התשלומים ההמה הן מצד איבוד זמן הלימוד מותר. ע"ש. וע"ע בפסקי תשובות (סי' תצג הערה לז) שהביא להקל לצורך פרנסה, בשם הגר"מ פיינשטיין בשו"ת אגרות משה ח"ג (סי' פ"ז) ושו"ת קנין תורה ח"ב (סי' צ"ט). ושיש מתירים למדריכים להכין כתה של ילדים וכדו' למסיבה וכדו' להצגה בליווי שירה וריקודים - כשהילדים קטנים והכיתה סגורה והמדריכים או המחנכים עוסקים בכך לצורך פרנסתם, ואם צריך לצורך הלימוד הנ"ל שמיעת קטע נגינה מהקלטה יש להקל, ויש להדגיש בפני התלמידים שאין להקל בשמיעת זמר ומנגינות ואין זה אלא לצורך השיעור בלבד. אבל להשמיע ניגונים מטייפ וכלי זמר (שלא בדרך אגב כנ"ל ולצורך שיעור) אסור אף בגני ילדים, וכ"ה בקובץ מבית לוי מנהגי הגר"ש ואזנאר ח"א (עמ' נ"ז). והוא הדין לאבל על קרוביו בתוך שלושים יום, ועל אביו ואמו בתוך י"ב חודש, שמותר לנגן בכלי שיר לצורך פרנסתו. וכמו שהורה הפמ"ג שם. וע"ע בחזון עובדיה אבלות ח"ב (עמ' שמט). וכן יש להקל לגננת המשמיעה שירים לילדים בימי ספירת העומר או בין המצרים, וכן כאשר עומדת בשנת האבל על הוריה. ומכל מקום בחוג מחול, נראה שמאחר שכולו ענין של שמחה, יש להמנע אם יש אפשרות. (ועי' בקובץ מבית לוי חט"ז עמ' פח ס"א). ובמקום הפסד וצורך, ראיתי למרן ראש הישיבה שליט"א שהורה להקל בתשובה על ההולכת לחוג ריקוד, שאם לא תלך בימי ספירת העומר תצטער מאד כי תפסיד מחומר הלימודים. והשיב להקל, רק לא להתאמן בבית. ע"כ תשובתו.

⁶. בעיקר האי שאלה, כן נשאלתי ע"י תלמיד חכם שליט"א לשאול לת"ח, וכבר למחרת שנשאלתי בהאי שאלה הייתי בחנות ופתאום שמת לי לב שיש שם מוזיקה עם מנגינות רקע ולא ווקאלית, וכנראה שזה מוסיף לקניה, ומאותו תלמיד חכם היה נראה שיש להקל בזה, ושאלתי בזה לידידי הגאון רבי יצחק מאזוז שליט"א בעמח"ס שו"ת חקרי הלכה וספר פסקי הלכות וש"ס ומו"צ בבית ההוראה כסא רחמים, והשיב לי בזה"ל: לענ"ד זה גרע טפי מסתם שמיעת שירים שלא למטרת שמחה, כאן זה ממש לשם הנאה וחמיר טפי, ובפרט שכמדומני שמקובל להחמיר בזה, וגם יש פתרון פשוט - להשים שירים וואקליים שנשמעים יפה מאד ורבים נהנים מהם ע"כ תשובתו אלי, וכן נראה לענ"ד שאף שאיסור שמיעת שירים אינו מעיקר הדין מ"מ אין להרוות לכתחילה כן דאכתי סו"ס הם ימים שיש להצטער בהם, ואין לחוש בזה להפסד פרנסה, אבל מ"מ נראה שהמדליקים שירים בחנויות אלו, אין להרוות שאין להכנס לחנויות אלו משום השמיעת שירים, והבן. ומו"ר הגר"ע פריד שליט"א אמר לי שאסור לשים שירים בשביל חוויית קניה, ואפילו ווקאלים אסור עכ"ד, ואמנם מו"ח הגר"ש יאיר שליט"א אמר לי שלכאורה נראה שיש מקום להקל בזה ע"פ דברי הגמ' בריש סוטה דמבואר שהיו עושים מלאכה והיו עוזר להם לעבוד יעו"ש,

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

והא ראייה דיש להתיר בכה"ג, דהרי בעיקר שמיעת מוזיקה אחרי החורבן, האריכו בזה הפוסקים, וכבר כתבתי בזה בכמה דוכתי, וראה בקונ' שערי יוסף הלכות זכר לחורבן ששם הארכתי בזה, ונציין עיקרי הדברים לכאן, דהנה איתא בגמ' בסוטה דף מח ע"א, משבטלה סנהדרין בטל השיר מבית המשתאות שנאמר בשיר לא ישתו יין וגו', יעו"ש, וכן מצינו בירושלמי בסוטה שם אמר רב חסדא בראשונה היתה אימת סנהדרין עליהם ולא היו אומרים בשיר דברי נבלה אבל עכשיו שאין אימת סנהדרין עליהם, הם אומרים דברי נבלה בשיר ע"כ, וכן איתא בגמ' בגיטין דף ז' ע"א שלחו ליה למר עוקבא זמרא מנא לך דאסיר, שרטט וכתב להו אל תשמח ישראל אל גיל בעמים ולישלח להו מהכא, בשיר לא ישתו יין יימר שכר לשותיו, אי מההוא הו"א ה"מ זמרא דמנא אבל דפומא שרי קמ"ל, ויעו"ש עוד ברש"י ובתוס'. ומצינו ג' שיטות בראשונים ובפוסקים מהו האיסור.

(א). שיטת הרמב"ם בפ"ה מהל' תענית הלכה יד וז"ל: וכן גזרו שלא לנגן בכלי שיר וכל מיני זמר וכל משמיעי קול של שיר אסור לשמוח בהן ואסור לשמען מפני החורבן, ואפילו שירה בפה על היין אסורה שנאמר בשיר לא ישתו יין עכ"ל, ומבואר שבכלי אסור אפילו לא על יין ובפה אסור רק ביין, וכן כתב לדינא בשו"ע סימן תקס סעיף ג' וז"ל: גזרו שלא לנגן בכלי שיר וכל מיני זמר וכל משמיעי קול של שיר לשמח בהם וכו' ואסור לשומעם מפני החורבן ואפילו שיר בפה על היין אסורה שנאמר לא ישתו יין עכ"ד.

ואמנם בעיקר דעת הרמב"ם כתב בטור בזה"ל: ומלשון הרמב"ם ז"ל משמע דבכלי אסור לשמוע בכל ענין ובפה דוקא על היין אבל הוא ביאר בתשובת שאלה דאפי' בפה אסור אף בלא משתה ואין חילוק בין לשון עברי ולשון ערבי כ"ש אם הן דברי ניבול שאסור לשומעו אף בלא מליצה וניגון וה"מ שירת אהבים כגון לשבח יפה ביופיו וכיוצא בו אבל מותר לומר שירות ותשבחות על היין בבית המשתה עכ"ד.

(ב). דעת הרמב"ם בתשובה (סימן רכד) שהבאנו לעיל שהביא הטור (שם) שאסור בין בכלי או פה ובין ביין או לא ביין, וכתב במהר"ל בספר נצח ישראל (פרק כג בד"ה ובפרק) שכן מוכח מדברי הגמ' שדוקא לספנים ולמי שחורש שאינו אלא לכוון השוורים לתלמיהם מותר אבל היכא שאין צורך

ואמנם לענ"ד נראה דדוקא בכה"ג דעוזר למלאכה, אבל לא להדליק מוזיקה ולומר שזה מביא קונים.

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

אסור בפה בין על היין ובין שלא על היין, יעו"ש, וכן כתב בב"ח (סעיף ז') לדינא כמו דברי הרמב"ם בתשובה, וכן מבואר בשל"ה הקדוש (תענית אות יד) וכן במג"א (סק"ט) כתב כדברי הרמב"ם לדינא, ונשאר בצ"ע על השו"ע למה לא פסק כדברי הרמב"ם בתשובה, וכן כתב לדינא בא"ר (סק"י) להביא דברי הב"ח והשל"ה שיש לאסור בפה כל שאין שירות ותשבחות או לשמח חתן ועלה אסור בפה אפילו בשבתות ובימים טובים יעו"ש, וכן נראה לדינא בבאר היטב (שם סק"ו) וכן נקט בחיי אדם (כלל קלז ס"ג) ובמהר"ם שיק (יו"ד סימן שסח), וכן כתב בקיצור שו"ע (סימן קכו ס"ג). וכן נראה לדינא במשנ"ב שם סק"ג וכן בכה"ח סקכ"ו יעו"ש.

ג). ברמ"א סימן תק"ס סעיף ג' כתב להביא דעת הטור, וז"ל: ויש אומרים דוקא מי שרגיל בהם כגון המלכים שעומדים ושוכבים בכלי שיר או בבית המשתה עכ"ד, והיינו שכל האיסור הוא רק ברגילות כמו מלכים או בבית המשתה שאינו שמחה של מצוה, וכן כתב בשו"ת כפי אהרן (סימן נב) וכן נקט לדינא בשו"ת ציץ אליעזר (חלק טו סימן לג) וכתב אין לפקפק ולהרהר כלל על מה שבני ישראל יוצאים בזה ביד רמ"א, וכן הו"ד מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל לדינא בספר הערות למס' סוטה (שם) שלדינא נקטינן כרמ"א, ובספר אשי האיש (או"ח ח"ג פרק עד אות ו) הו"ד שלירא שמים נכון לחשוש לדעת הב"ח, ועוד בגדר ההיתרא, וכיצד סמכו בני ספרד שס"ל כשו"ע לשמוע מוזיקה נאריך לקמן.

ומ"מ לגבי שירות ותשבחות להשי"ת אין איסור, כן כתב ברי"ף ריק פרק אין עומדין וכן כתב בספר האשכול עמ' כג בשם רבינו האי גאון, וכן כתב הרמב"ן בספר תורת אדם (סוף ענין אבלות ישנה) וברא"ה (ברכות עמ' פד) והר"ן בחידושי הריטב"א בגיטין שם, וכן כתב רבינו ירוחם (דף קפו ע"ג). ובחידושי המאירי בגיטין שם, כתב שכל מיני זמר העשויים לנגן בהם לשמחת הוללות, ואין בהם כוונה לשבח את ה' או לצד מצוה, אלא דרך קלות ראש ותענוג במיני מאכל ומשתה, אסור לשומעם ולהשתעשע בהם, בין שנעשה הזמר בכלי שיר בין בשירה בעל פה, ומכל מקום כל שיש בו שבח ותהלה להשי"ת, מותר אפילו בבית חתנים ומשתאות, כל שאין בו פריצות. ויעו"ש מה שהארכתי בכל דין לשיר על היין ועוד.

ומ"מ מה שנהגו להקל בשמיעת מוזיקה, ולשיר, וכן לקום בבוקר עם מוזיקה, והבאתי שם בזה משום שאין איסור זה שייך לכמה פוסקים בטייפ ובנגן וכל כיוצא בזה, שלכאורה יש לדון האם האיסור שייך גם בטייפ ובנגן,

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

כי לכאורה ע"ז לא גזרו, וקימ"ל דאין אנו גוזרים גזירות מדעתנו, (ודלא כמ"ש הנאמ"ן במשנ"ב איש מצליח ח"ג בהקדמתו יעו"ש, ויש להאריך עוד בכ"ז, ואין כאן מקומו) ואמנם מצינו בפוסקים שיש להחמיר בזה, כן כתב בשו"ת פאת שדך (ח"א סוף סימן צט) שיש לאסור שסו"ס אף הוא בכלל גזירת חכמים, יעו"ש, ובשו"ת דברי יציב (שם) כתב להחמיר בזה מכמה צדדים וז"ל: ונסתפקתי בהך גראמאפון אם דינו כשיר בפה שהוא משמיע רק דברי החזנים שזמרו בו בע"פ, או כיון שהוא ע"י כלי דינו ככנור ושאר מיני כלי זמר שהוא בכלל גזירה של בשיר, שלהגמרא גיטין ז' ע"א קאי אזמרא דמנא עיין שם, שאולי הוא כלי זמר אשר להרמב"ם והמחבר אסור תמיד, ואפי' שזה בפה הרי להתשובה שברמב"ם וב"ח ושל"ה, והמג"א נמי נראה שחשש לה, והחיי אדם פסק כן, ג"כ אסור. ובפרט שאם הוא בבית הרי רגיל בו טובא, ולפמ"ש להפמ"ג אסור אליבא דכו"ע. ומכ"ש בזה הזמן דהחורבן ניכר רח"ל מה שלא היה מזמן חורבן בית מקדשינו, ולהוציא מלבן של צדוקים יש להחמיר ביתר שאת בכל ענינים ודו"ק. עכ"ד. וכן כתב לדינא בשו"ת אז נדברו (ח"ח סימן נח אות ג) שהרי עיקר האיסור הוא משום שמחה יתירה משום החורבן וא"כ אין שום הבדל בזה, ובשו"ת שבט הלוי ח"ב סימן נז אות ב' ובח"ו סימן סט ובח"ח סימן קכז אות ב' שיש לאסור בזה משום שהוא כלי גמור, וכן הביא דבריו לדינא בספר שערי תורת הבית (עמ' רעג אות ד) יעו"ש. וע"ע בשו"ת אור לציון ח"ג פרק כה תשובה ב' ובפרק ל' הלכה ג' ובהערה שם שנראה שיש להחמיר בזה אף בטייפ.

ואמנם בשו"ת אגרות משה אורח חיים ח"א סימן קסו שעל ידי הרדיו אם זמר בפה מותר ואם בכלי זמר אסור. וכן הו"ד מרן הגריש"א בהערות על מסכת סוטה, וכן לדינא בספר אשרי האיש (או"ח ח"ג פרק עא סוף סעיף ו') יעו"ש.

ואמנם לענ"ד נראה שיש מקום גדול להקל בזה אם שומעים מרדיו כלי זמר, כיון שסו"ס אין כאן לפנינו כלי שיר ואינו אותו שמחה, ועוד מקום להקל בכה"ג כתב בשו"ת חלקת יעקב (סימן סב אות ב) מה שיש להתיר לשמוע שירים דרך הרדיו הטייפ וכדו' שהואיל ובשעה שגזרו חז"ל לאסור את הזמר לא היו הכלים אלו בעולם, הרי שלא חלה עליהם גזירת חז"ל, ולכן באופן שאין המנגנים נראים לשומעים אלא הקול נשמע למרחקים נחשב כפנים חדשות ואין זה בכלל גזירת חז"ל יעו"ש, והאי היתרא כתב לי הראשון לציון

קובץ באר התורה (קסט) פרשת אמור

הגר"י יוסף שליט"א במכתבו אלי ונדפס בגם אני אודך מתשובתי חלק ב' סימן צו יעו"ש.

עוד היתרא מצאתי שהביא ידידי הגר"ח מלין שליט"א בשו"ת שיח חיים (עמ' קכג בהערה) כתב בשם הגאון רבי מנחם מנדל הכהן שפרן שליט"א שכיום נוהגים להקל בכל דין שמיעת מוזיקה, שכיום מוזיקה נהפך לדבר עממי ופשוט וכולם מסותכבים עם אוזניות ושומעים מוזיקה תוך כדי עבודה לא שייך האיסור מעיקר הדין, וזה הסיבה שההמון מקילין עכ"ד. וזהו מלבד כל מש"כ לעיל, ושמסתמכים גם על דברי הרמ"א, וכן הגר"י יוסף שליט"א במכתבו אלי ציין דברי הרמ"א, ונראה דנהגו להקל בזה דלא כדברי השו"ע. [ולגבי מקום רפואה וצער, ואמנם כתבו הפוסקים שבמקום עצבות וצער יש להתיר אף לשיטות שיש להחמיר כן כתב בשו"ת מהרש"ג ח"ב סימן קכה, וכן הו"ד הגרשז"א בספר עליהו לא יבול ח"א עמ' קצח, וכ"כ לדינא בשו"ת להורות נתן ח"ד סימן מו סוף אות ו', וכן בשו"ת דברי יציב שם אות ד', ובשו"ת אז נדברו ח"ח סימן נח אות ב' שיש מקום להקל, וכן כתב בשו"ת אול"צ ח"ג פרק ל' תשובה ג' שיש להקל למי שחולה ולידים וכן לבנות גדולות שקשה להם שלא לשמוע מנגינות יעו"ש, וכה"ג בשו"ת משנה הלכות ח"ו סימן קו, ובשו"ת שבט הלוי ח"ו סימן סט בד"ה ולמעשה יעו"ש, וכן כתב בפסקי תשובות (סימן תקס אות יא) וז"ל: וכבר כתבו גדולי הפוסקים ללמד זכות על זה עקב חולשת הדורות והעצבים הרופפים, ושמיעת הניגונים מחזק הנפש, ובפרט לאנשים שטבעם נוטה לעצבות ומרה שחורה שהרי היא להם בגדר רפואה ממש, ואיסור חז"ל הוא כשהכוונה לשם תענוג גרידא ולא לשם רפואה. עכ"ד יעו"ש עוד בהערה 58. ואמנם בספר מועדי הגר"ח (ח"ב תשובה תכב) נשאל בזה מרן הגר"ח זצוק"ל האם יש מקום לקולא למי ששומע לרומם את מצב הרוח והשיב לא מצינו היתר כזה, יעו"ש, ואמנם כבר הסכמת רוב ככל הפוסקים להיתרא, ועוד שהרי הבאנו בכמה דוכתי שמותר אף בימי בין המצרים וספירת העומר לשמוע מוזיקה במקום צער וחולי וכיוצא בזה מש"כ גם לגבי מגיפת הקורונה בגם אני אודך מתשובתי חלק ב', ואין כאן מקומו].

תגובת הרה"ג מרדכי יצחק שליט"א מח"ס תמצית גנת אגוז חולון

תגובה למאמרו הנפלא של הרב יוסף אביטבול שיחי' בעניין יין אדום – כתב שם הרב בהערה 2: "ואמנם ראיתי לידידי רבי אח"א שליט"א בספרו בנין חיים (שי"ל לרגל אירוסיו בשעה טובה ומוצלחת) בסימן י' שכתב להביא מש"כ בזה בתרגום שני שהיינו דהוה משתה נשים כפשוטו שושתי נתנה להם יין, וכתב שם בזה"ל: גם לחוד ושתי מלכתא עבדת משקיא לנשי, והוה מזגא להון חמרא אוכמא עכ"ד והיינו דהוה יין שחור, ואולם הביא שהגאון רבי מרדכי וינטורה זצ"ל בביאורו פתשגן הכתב על תרגום שני תרגם את דבריו יין אדום, והוא פלא שהרי אוכמא הוא שחור כמבואר בע"ז דף טז ע"ב ובעוד דוכתי, ויעו"ש עוד בבנין חיים מש"כ בזה.

וכתבתי בזה בספרי "סוד הבגד והמלבוש" (עודנו בכתובים ויזכני הי"ת להוציאו מהרה מאפילה לאורה) בענין לבישת בגדים שחורים בשבת "הגמ' בשבת קמז. מספרת על רבני פומבדיתא שהיו לובשים בשבת גלימות שחורות. בספר "אהבת השם" לרבי יצחק אלפייה הביא את שאלת החיד"א איך לבשו בגדים שחורים ועוד ביום שבת והרי זה כבגדי הגויים שלובשים שחורים ומדוע אין בזה איסור של "בחוקותיהם לא תלכו"? וממה שנכתב שדווקא חכמי פומבדיתא הלכו עם שחורים רואים שבבבל ושאר ארצות היו לובשים בגדים בשאר גוונים. (תלמידי חכמים שבבבל היו הולכים בבגדים לבנים. כמו בארץ ישראל) ולכאורה איך תלמידי חכמים אלו לא חששו בזה גם לחילול ה' ? ותירץ שם עש"ב.

והביא בתירוץ שני שגלימי אוכמי שמדובר כאן הוא בגוון התכלת והוכיח זאת מכמה מקומות שכתוב שחורים וכאן כתוב דווקא בלשון אוכמי (א"מ: ומצאתי ראיה לדבריו במסכת שבת פרק שני כ: שם פירש"י אוכמתא דארבא - ספינה המתעכבת במקום אחד במים גדל ירקרוקת סביב שוליה. משמע שפירוש אוכמי הוא כהה שגם שחור במשמע וגם שאר צבעים כהים). וא"כ אין בתכלת איסור של שחורים בשבת. ע"כ. ומכאן תשובה לתמיהת הרב שחמרא אוכמא פירושו יין כהה ולא בהכרח שחור.